

Студентська наукова конференція
присвячена 150 річниці університету

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

12-15 травня, 2025
Чернівці

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

12-15 травня 2025 року

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2025

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(Протокол № 6 від 26 травня 2025 р.)*

Упорядники: кандидат юридичних наук Павло КРАЙНІЙ

Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12-15 травня 2025 року). Юридичний факультет / Упоряд. Крайній П.І. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 209 с.

ISBN 978-966-423-972-8

До збірника увійшли тези доповідей студентів факультету архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету.

Молоді автори роблять спробу знайти підхід до висвітлення й обґрунтування певних наукових питань, подати своє бачення проблем.

ISBN 978-966-423-972-8   © Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2025

Наукова керівниця – доц. Федорук Н.С.

Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки як публічно-сервісний орган військового управління

В умовах воєнного стану, для більшості тема актуальна і привертає увагу суспільства у розумінні ТЦК як не просто органу, що забезпечує мобілізацію за умов воєнного стану, а й як сервісної структури, що покликана забезпечувати права та інтереси громадян.

Мета дослідження – визначити завдання та функції ТЦК як публічно-сервісного органу влади, з'ясувати його правову природу, основні функції та завдання в умовах воєнного стану.

Законодавством визначено, що Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки належать до органів військового управління, основним завданням яких є забезпечення дотримання законодавства, що регулює мобілізацію, мобілізаційну підготовку та військову службу [1]. Відповідно до терміна, ТЦК є публічно-сервісним органом влади, який має дві основні функції: сервісну та контрольно-наглядову.

До введення воєнного стану ТЦК характеризувався переважно як адміністративно-обліковий орган, тоді як при умовах воєнного стану його повноваження набули більш ширшого значення. Як указано у постанові Кабінету міністрів, завданнями територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки є: організація та виконання заходів із мобілізації людей і транспортних засобів у разі особливого періоду, ведення обліку громадян, які підлягають призову, та їх приписка до відповідних військових дільниць, забезпечення соціального та правового захисту військовослужбовців, резервістів і військовозобов'язаних, які беруть участь у навчальних або спеціальних зборах, відбір кандидатів для проходження служби у військовому резерві Збройних Сил, організація призову громадян для проходження строкової військової служби, інформування населення про їхні права й

обов'язки щодо військового обліку, набір кандидатів на контрактну службу, сприяння формуванню патріотичного світогляду серед громадян, направлення призовників для проходження початкової військової підготовки, а також забезпечення їх участі у військових зборах. Важливо зазначити, що ТЦК та СП не мають права затримувати людей, примусово доставляти їх до установ чи позбавляти волі, включно з військовозобов'язаними, а також, самостійно перевіряти документи громадян без присутності представників поліції [2].

Отже, головні завдання ТЦК і СП чітко регламентовані законодавством як публічно-сервісного органу який покликаний виконувати свої зобов'язання для забезпечення обороноздатності та соціального захисту населення. Громадяни повинні знати не лише обов'язки перед цими структурами, а й свої права задля уникнення зловживань та сприяння налагодження конструктивних відносин між суспільством та ТЦК у будь-який час.

Список літератури

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки» від 23 лютого 2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/412-2019-п>

2. Савинський С. Які права мають ТЦК та СП України: повний перелік функцій. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ki-prava-mayut-ttsk-ta-sp-ukrayini-povniy-1727346255.html>

Софія Аузяк

Науковий керівник – доц. Бабін І.І.

Конституційні механізми обмеження прав людини під час дії воєнного стану: необхідність чи порушення?

Основоположним принципом правової держави є верховенство права, яке забезпечує правопорядок, законність та справедливість. Дії органів влади, державних інститутів, місцевого самоврядування фізичних й юридичних осіб повинні бути законними. Їх діяльність безпосередньо спрямована на реалізацію відповідних механізмів якими забезпечується додержання прав, свобод індивіда. Відповідно до статті 3 Конституції України: «Людина, її життя, і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1].

Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні, його тривале за часом продовження, робить актуальною темою сьогодення забезпечення дотримання прав та свобод людини і громадянина під час дії конституційних механізмів їх обмеження.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та Конституція України передбачають, що під час дії воєнного стану «можуть бути введені обмеження прав і свобод громадян, але вони повинні бути пропорційними, тимчасовими і обґрунтованими необхідністю забезпечення безпеки держави й населення» [2].

Відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 06.02.2025 р. «Про введення воєнного стану в Україні» «передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України права та свободи людини і громадянина можуть обмежуватись» [3]. Однак такі обмеження не повинні автоматично трансформуватись в порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина. Тому конституційного регулювання потребує чітка деталізація механізмів обмеження прав людини та меж таких обмежень з метою недопущення їх зловживанням.

Конституційні механізми обмеження прав людини під час воєнного стану є важливою темою, оскільки вони з одного боку,

є необхідними для збереження національної безпеки, державної цілісності та обороноздатності, а з іншого — не повинні призводити до серйозних порушень прав людини, що виходить за межі дозволеного та незаконного зі сторони органів державної влади стосовно цивільного населення.

Отже, принципи верховенства права та законності мають залишатися керівними, навіть у найскладніші періоди криз для України, включаючи російсько-українську війну. Держава повинна знайти баланс між необхідністю забезпечення національної безпеки, визначивши межі, в яких обмеження прав людини під час воєнного стану є виправданими та необхідними, а коли, через відсутність неналежного нагляду та контролю за застосуванням цих обмежень, призводить до зловживань владою своїх повноважень, що знаходить свій прояв у незаконних діях щодо цивільного населення та в численних порушеннях конституційних прав людини і громадянина.

Список літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. № 254к/96-ВР.
Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 08.25.2025 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Указ Президента України № 64/2022 від 06.02.2025 р. «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>.

Аліна Батрамєєва

Наукова керівниця – асист. Лабик А. Р.

**Явище лобізму в процесі притягнення
транснаціональних корпорацій
до міжнародної відповідальності**

Транснаціональні корпорації (надалі – ТНК) являють собою ключових акторів на арені світової економіки та міжнародної політики, однак їхня правова природа залишається невизначеною. Це мережа формально автономних юридичних осіб, створених згідно із законодавством відповідних держав, але єдиним суб'єктом права не визнаються.

Юридична множинність ТНК поєднується з економічною єдністю, надаючи можливість використання особливостей національних правових систем задля уникнення відповідальності [1, с. 682]. Найголовніша проблема – правова роздробленість суб'єктів корпорації у міжнародних відносинах, яка тільки підсилюється виникненням лобізму як інструменту впливу на правові механізми, що має за мету перешкодити їх ефективному застосуванню. У зв'язку з цим актуальний аналіз ролі лобізму в уникненні відповідальності ТНК.

Лобізмом визначають вплив приватних структур на політичні рішення заради отримання власного вигідного регулювання. Найчастіше він здійснюється методом економічного, рідше – соціального тиску [2, с. 176]. Наразі серед видів покарання корпорацій переважають санкції, що призводить до поглиблення взаємозалежності політики та економіки.

Транснаціональні корпорації в сучасному світі використовують дві стратегії: комплементарну та субституційну. Перша має на меті одночасний тиск у різних країнах, а друга – перенесення впливу між відповідними юрисдикціями [2, с. 176]. Для прикладу можна навести ситуацію в Американському регіоні, коли після виходу США з Транстихоокеанського партнерства всі зусилля корпорацій були переспрямовані до Канади, хоча угода USMCA полягає в лобіюванні обох урядів задля власного вигідного положення, що дозволило ТНК

впливати на нові регуляторні умови [3, с. 1]. Отже, лобізм відіграє важливу роль в уникненні відповідальності корпораціями, створюючи значні виклики перед сучасним міжнародним правом.

Сучасна модель системи міжнародного права не має дієвих механізмів притягнення ТНК до відповідальності через те, що більшість нормативів носять лише рекомендаційний характер, а національні законодавства часто колізують, що призводить до суттєвого затягування відповідних процедур або повної неспроможності їх здійснення. Поки явище лобізму залишається нерегульованим, корпорації мають змогу й надалі маніпулювати законодавчими та політичними процесами.

Для вирішення цієї ситуації першочергово необхідно створити незалежні міжнародні інституції для регулювання діяльності ТНК, розробити механізми відповідальності та притягнення до неї, а також загалом посилити існуюче правове регулювання [3, с. 27]. Лише комплексний підхід може забезпечити баланс між економічними інтересами корпорацій та необхідністю дотримання міжнародних правових стандартів, що в подальшому може вплинути на прогресивні зміни у правовому статусі транснаціональних корпорацій та визнання їх повноцінними суб'єктами міжнародного публічного права.

Список літератури

1. Лелюх О. Д. Сутність та правова природа транснаціональних корпорацій. *Актуальні проблеми приватного та публічного права: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 95-річчю від дня народження Процевського О.І.* 2024. С. 681-684.
2. Шипко С. О. Питання правового регулювання діяльності транснаціональних корпорацій. *Наукові записки. Серія: Право.* 2021. № 10. С. 175-178.
3. Lee, J., Stuckatz, J. Multinational Corporations' Strategic Lobbying Across Borders. In 16 th Annual Conference of the Political Economy of International Organization. Stockholm, Sweden (13-15/06 2024). 2024. P. 1-46.
URL: https://www.peio.me/wp-content/uploads/PEIO16/submission_160.pdf

Анастасія Беженар

Наукова керівниця – доц. Гудима – Підвербецька М.М.

Договірні зобов'язання в умовах цифрової економіки

В епоху цифрових технологій відбуваються трансформаційні процеси в усі сфери суспільного життя. Розвиток електронної комерції, застосування блокчейн-технологій, смарт-контрактів, електронного документообігу та цифрових підписів створюють нові можливості для ефективної договірної взаємодії, що має важливе значення для економіки України, особливо в умовах воєнного стану. Однак стрімка цифровізація випереджає законодавче регламентування, породжуючи низку проблем, що потребують вирішення.

Договірні відносини в цифровому середовищі виникають завдяки існуванню комунікаційних мереж, центрів обробки даних, серверів, програмного забезпечення, цифрової інформації, Інтернет-платформ, тощо. Тому вченими влучно зазначається, що: «укладання договору в цифровому обороті має два рівні відносин: 1) отримання доступу до цифрового середовища цифрового обороту, цифрових активів на підставі невиключної ліцензії; 2) безпосередньо укладання договору» [1, с. 265], як щодо матеріалізованих об'єктів чи цифрових активів.

У цифрову еру актуалізується застосування таких договірних конструкції як ліцензійні договори, договори про надання цифрових послуг, купівлі-продажу товарів, обміну та застави цифрових активів, щодо використання токенів, тощо. При цьому технології сприяли як поширенню традиційних договорів у електронній формі, так і появі нових – смарт-контрактів. Електронні цивільно-правові договори є ефективним інструментом, але стикаються з практичними викликами, зокрема проблемами з безпекою персональних даних, ризиками підробки електронних підписів, кіберзагрозами, несанкціонованими змінами даних, втратою доступу до облікових записів та й труднощі примусового виконання. Усунути певні недоліки електронних правочинів щодо проблем їх виконання можуть смарт-контракти, які є алгоритмічними договорами, що забезпечують автоматичне

виконання зобов'язань при настанні певних умов, закодованих у програмному кодї, зменшуючи ризики невиконання контракту через людський фактор та підвищують прозорість через блокчейн-технології. Проте в Україні смарт-контракти не мають чіткого правового статусу.

Правове регулювання договірних зобов'язань у цифровій сфері в Україні здійснюється Цивільним кодексом, Законами «Про електронну комерцію» та «Про електронні довірчі послуги». Проте вважаємо, що такого врегулювання договірних відносин у цифровому середовищі недостатньо через його специфіку: «права набуваються у штучному нематеріальному просторі, створеному для комунікації та комерційної діяльності» [2, с. 178]. Цифрове середовище, зорієнтоване на дистанційну взаємодію, не передбачає зазвичай переговорів. Тому важливим кроком у захисті прав споживачів у цифрову еру є прийняття 5.06.2023 р. Закону «Про захист прав споживачів» (ще не набув чинності), який вводить поняття маркетплейса, прайс-агрегатора, класифайда та врегулює їх діяльності; запроваджує Портал е-покупець; надає Держпродспоживслужбі можливість обмеження доступу до веб-сайту суб'єкта господарювання у випадку порушення шляхом звернення до провайдера.

Отже, договірні зобов'язання в цифровій економіці відкривають нові можливості для учасників, але водночас потребують удосконалення нормативно-правової бази. Причому інтернаціональний характер цифрового середовища обґрунтовує думку «про доречність створення єдиної правової міжнародної бази для регулювання метавсесвіту (цифрового середовища)» [3, с. 226].

Список літератури

1. Гулейков І. Ю. Характеристика договірних відносини у цифровому обороті. Серія ПРАВО. Випуск 84: частина 1. С.260-265.
2. Теремецький В. І., Гуц Н. Г. Новації у порядку укладення цивільно-правового договору. *Наукові записки. Серія: Право. 2022. № 12. С. 176–181.*
3. Свєрдліченко В. П. Метавсесвіт – майбутній простір дослідження для юриспруденції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Т. 2. № 81. С. 222–227.*

Белих Катерина

Науковий керівник – доц. Бондаренко В.В.

Наркозалежні як об'єкт бізнесу

Проблема наркозалежності, попри свою медичну природу, все частіше розглядається не через призму охорони здоров'я, а як інструмент соціального керування, джерело економічної вигоди та зручна мішень для криміналізації. Особливу тривогу викликає феномен комерціалізації допомоги наркозалежним, у межах якого формується тіньовий сегмент ринку з чітко артикульованою метою – витягнення прибутку з чужої вразливості. Формується специфічний тип бізнесу, що експлуатує залежність, а не сприяє її подоланню.

Згідно з аналітичними матеріалами Центру громадського здоров'я МОЗ України, на 2023 рік кількість осіб з розладами, зумовленими вживанням наркотичних засобів, перевищила 346 тис. осіб, з яких лише близько 17% охоплені офіційними програмами лікування. Одночасно кількість приватних «реабілітаційних» установ зростає, і значна їх частина функціонує без ліцензій, сертифікатів або участі фахових медиків. Приблизно 150 зафіксованих випадків незаконного утримання осіб у таких закладах у 2021-2023 рр. свідчать про стабільну тенденцію комерціалізації залежності. [1] У медіа та правозахисних колах уже сформувалося поняття «реабілітаційного рабства», коли під приводом лікування осіб фактично ізолюють і змушують до безоплатної праці, що є порушенням фундаментальних прав людини. У рішенні Хмельницького міськрайонного суду м.Хмельницький у справі №686/4292/24 щодо діяльності реабілітаційного центру, який систематично позбавляв волі пацієнтів без їхньої згоди, суд кваліфікував дії винних за ч.2 ст.146 та ч.2 ст.149 КК України (торгівля людьми та незаконне позбавлення волі) [2], що власне свідчить про те, що навіть за наявності зовнішніх ознак медичної допомоги, подібні установи порушують фундаментальні права людини, зокрема право на свободу, гідність і належну медичну допомогу. У свою чергу, ЄСПЛ підтвердив у справі «Roman v.

Belgium» також підтвердив, що ненадання належного лікування особам з ментальними чи пов'язаними розладами становить порушення ст.3 ЄКПЛ – заборону нелюдського або принизливого поводження. [3]

За даними правозахисних органів, лише у 2020-2023 рр. в Україні у так званих «реабілітаційних» центрах було зафіксовано понад 30 випадків смерті осіб унаслідок жорстокого поводження, відсутності медичної допомоги та неналежних умов утримання. У низці випадків слідчі дії встановлювали систематичне застосування тілесних ушкоджень, зв'язування та інші практики, які мають ознаки катування відповідно до ст.1 Конвенції ООН проти катувань. [4]

Комерційна експлуатація наркозалежних – це не лише етична аномалія, а й пряме порушення конституційних та міжнародних правових стандартів. Наркозалежна особа не повинна розглядатися як джерело прибутку або об'єкт контролю, а як носій людської гідності, що потребує захисту та підтримки. У сучасних умовах лише усвідомлення системної природи проблеми дозволить реформувати наявну модель і забезпечити ефективне, правозахисне та гуманне ставлення до осіб із залежністю.

Список літератури

1. Національний звіт щодо наркотичної ситуації в Україні 2024 (за даними 2023 року). *Центр громадського здоров'я МОЗ України*. 21.01.2025. URL: <https://phc.org.ua/news/nacionalniy-zvit-schodo-narkotichnoi-situacii-v-ukraini-2024-za-danimi-2023-roku> (дата звернення 02.04.2025)
2. Ухвала Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 14 листопада 2024 р., судова справа № 686/4292/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123038898> (дата звернення 02.04.2025)
3. Case of Rooman v. Belgium (Application no. 18052/11): Judgment European Court of Human Rights, 31 January 2019. *HUDOC / European Court of Human Rights*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189902> (Last accessed: 02.04.2025)
4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарань від 10.12.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text (дата звернення 02.04.2025)

Ольга Богомаз

Наукова керівниця – асист. Іліка М.І.

Імплементация міжнародного гуманітарного права в Україні

Питання дотримання міжнародного гуманітарного права (МГП) набуло особливої актуальності з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. МГП установлює правила ведення збройних конфліктів, його мета – обмеження насильства під час війни, захист цивільного населення та військовополонених. Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них є основою цього регулювання [1]. Україна є стороною цих конвенцій, проте імплементация норм МГП вимагає постійного вдосконалення й адаптації до сучасних викликів. Узавши, до прикладу ситуацію тепер, коли росія порушила далеко не один міжнародний договір, що стосується саме міжнародного гуманітарного права.

Одним із найважливіших етапів імплементации МГП в Україні стало ухвалення різноманітних законодавчих ініціатив, які були спрямованих на посилення відповідальності за воєнні злочини. Зокрема, у 2022 році Верховна Рада України прийняла зміни до Кримінального кодексу, мета яких – гармонізувати національне законодавство з міжнародними стандартами відповідальності за порушення МГП [2].

Крім того, створено спеціальні підрозділи в Офісі Генерального прокурора та Міністерстві юстиції, що займаються розслідуванням таких злочинів і співпрацюють з різними міжнародними організаціями, в тому числі з Міжнародним кримінальним судом [2].

Співпраця України з міжнародними організаціями, звісно, відіграє значну роль. Прикладом можуть бути Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) та Організація Об'єднаних Націй (ООН). У 2023 році в рамках ініціативи United for Justice відбулася серія міжнародних конференцій, під час яких саме й обговорювалися питання захисту цивільного населення,

вдосконалення національного механізму притягнення винних до відповідальності та документування воєнних злочинів [4].

Також важливо відзначити роль навчальних програм для військових та правоохоронних органів щодо норм МГП. З 2022 року Міністерство оборони України спільно з міжнародними партнерами проводить курси та тренінги для українських військових, які спрямовані на дотримання стандартів ведення бойових дій відповідно до міжнародного права [3].

Отже імплементація міжнародного гуманітарного права в Україні – складний та комплексний процес. Саме системний підхід і активна взаємодія з міжнародними партнерами можуть допомогти забезпечити ефективний захист жертв збройного конфлікту та притягнення винних до відповідальності.

Список літератури

1. Женевські конвенції 1949 року та Додаткові Протоколи – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Закон України «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду» - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>
3. Офіс Генерального прокурора України – Розслідування воєнних злочинів – URL: <https://gp.gov.ua>
4. United for Justice – Міжнародна ініціатива щодо правосуддя в Україні – URL: <https://pravojustice.eu/ua/post/u-lvovi-zavershilasya-mizhnarodna-konferenciya-united-justice-prisvyachena-vidpovidalnosti-za-voyenni-zlochinyi-proyekt-yes-pravo-justice-vzyav-uchast-u-pidgotovci-ta-roboti-forumu>

Анастасія Вільк

Наукова керівниця – доц. Продан Т.В.

Крайня необхідність як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння

Крайня необхідність як кримінально-правова категорія спочатку не виключала кримінальну протиправність діяння, а лише звільняла від покарання. В європейському законодавстві XVIII-XIX ст. вона визнавалась обставиною, що виключала покарання. В Україні крайня необхідність закріплювалась у правових актах з XV-XVI ст. і набула сучасного вигляду у ст. 39 КК України.

Відповідно до ч. 1 ст. 39 КК України, «не є кримінальним правопорушенням заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності, тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності» [1].

Досить точно правову природу цього інституту охарактеризував Гегель у праці «Філософія права»: «...якщо, наприклад, життя може бути підтримане за допомогою крадіжки шматка хліба, то цим, правда, уражається власність іншої людини, але було б неправомірно розглядати цей вчинок як звичайне злочинство. Якби людині, життю якої загрожує небезпека, не було дозволено діяти так, щоб зберегти її, вона була б визначена як безправна і отже, їй в житті заперечувалася б вся її свобода...» [2, с. 22]. Відповідно, законодавець обґрунтовано визнав заподіяння шкоди у стані крайньої необхідності обставиною, що виключає кримінальну протиправність діяння.

До основних ознак крайньої необхідності можна віднести: наявність небезпеки; неможливість усунення небезпеки у спосіб, відмінний від заподіяння шкоди іншим правоохоронюваним інтересам [3, с. 68]. Досить вдало з цього приводу зазначив Ленінський суд м. Запоріжжя у вирокі від 10 липня 2023 року у справі №334/783/23. Суд зазначив, що збереження охоронюваного законом інтересу за рахунок іншого повинно бути крайнім заходом.

Це означає, що особа зобов'язана вжити всіх можливих заходів для усунення небезпеки без заподіяння шкоди [4, с. 238].

Ще однією ознакою є те, що заподіяна шкода не повинна перевищувати відвернену шкоду. Особа, яка перевищила межі крайньої необхідності, за винятком обставин, визначених ч. 3 ст. 39 КК України, підлягає кримінальній відповідальності. Водночас суд оцінює її дії з урахуванням п. 8 ч. 1 ст. 66 КК України як обставину, що пом'якшує покарання. Водночас, ч. 3 ст. 39 КК України визначає випадки, за яких перевищення меж крайньої необхідності не вважається протиправним діянням та не тягне за собою кримінальної відповідальності [1].

Відповідно, на сьогодні залишаються проблемними такі питання, які стосуються, по-перше, відсутності чітких критеріїв оцінки співрозмірності шкоди (закон не завжди містить конкретні орієнтири для визначення допустимості шкоди, заподіяної в стані крайньої необхідності, що може призвести до суб'єктивізму при оцінці таких діянь), та, по-друге, відсутності однакової правозастосовної практики, оскільки різні судові інстанції можуть по-різному трактувати ознаки крайньої необхідності.

Отже, поняття «крайня необхідність» потребує вдосконалення через відсутність чітких критеріїв її застосування, що створює правову невизначеність. Важливо розробити єдину судову практику та підвищити обізнаність суб'єктів правозастосування щодо особливостей цього інституту.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. №2341 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12.03.2025)
2. Держалюк М.С. Політико-правові аспекти філософії Гегеля та їх значення для України. *Стратегічні пріоритети*. 2008. Вип. 3 (8). С. 22.
3. Коваль М. Крайня необхідність: фізичний та психологічний примус. *Вісник національного університету «Львівська політехніка» Серія «Юридичні науки»*. 2024. Вип. 11. № 2 (42). С. 68-72.
4. Байда А.О., Прибильська С.О., Герасимов В.Ю. Крайня необхідність в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 236-240.

Євген Власюк

Наукова керівниця – асист. Бзова Л.Г.

Судовий діалог між Європейським судом з прав людини та Судом Європейського Союзу

Підтвердження автономії права ЄС у судовій практиці Суду ЄС не є дивним з огляду на його місце у Висновку 2/13. Суд ЄС регулярно зазначав, що хоча п. 3 ст. 52 Статуту «має на меті забезпечити необхідну узгодженість між правами, що містяться в ЄКПЛ, та відповідними правами, гарантованими ЄСПЛ», це «без цього порушує автономію права ЄС та Суду Європейського Союзу» [1].

Що стосується характеристики Судом ЄС послідовного тлумачення, передбаченого п. 3 ст. 52, його важливість слід розглядати в перспективі. Дійсно, він може набувати різних форм і мати різні наслідки. По-перше, деякі провідні рішення навіть не згадують п. 3 ст. 52 та прямо використовують практику ЄСПЛ для тлумачення права ЄС. Так сталося з рішенням у справі Араньосі та Кальдарару [3], яка стосується умов, за яких європейський ордер на арешт не може бути виконаний у разі ризику поводження, що суперечить ст. 4 Хартії. Тоді як абсолютний характер цієї статті міг би пояснити відсутність будь-якого посилання на автономію, таке ж пряме посилання на ЄКПЛ та прецедентне право ЄСПЛ можна знайти в рішенні Р. Кадерару [3], яке стосується поширення обґрунтування рішення у справі Араньосі на реальний ризик порушення статті 47 Хартії через відсутність незалежності судді. Відсутність будь-якої згадки про п. 3 ст. 52 та про захист автономії права ЄС, безумовно, пояснюється метою цих рішень, а саме: кваліфікацією наслідків взаємної довіри.

У судженнях, в яких Суд ЄС викладає свої міркування під егідою п. 3 ст. 52 Статуту, нюанс, що стосується збереження автономії, систематично не проявляється. Наприклад, у справі Буйвідса [4] щодо тлумачення винятку для журналістських цілей, що міститься у правилах про обробку персональних даних відповідно до рішень Сатакуннана Суду ЄС та ЄСПЛ.

Відсутність будь-якої згадки про автономію сигналізує про бажання Суду ЄС йти шляхом страсбурзької судової практики та дає можливість посилити легітимність її тлумачення, як з точки зору рівня захисту, що підлягає наданню, так і з точки зору визначення обсягу цього захисту, у тому числі коли йдеться про виключення застосування Хартії до конкретної ситуації.

Список літератури

1. CJUE, GC, Gambino et Нука, 29 juillet 2019, aff. C-38/18, pt 39.
2. CJUE, GC, Minister for Justice and Equality (LM), 10 octobre 2018, aff. C-216/18 PPU.
3. CJUE, GC, Pál Aranyosi et Robert Căldăraru, 5 avril 2016, aff. jointes C-404/15 et C-659/15 PPU.
4. CJUE, Sergejs Buivids, 14 février 2019, aff. C-345/17, pt 65.

Тетяна Волинська

Наукова керівниця – доц. Дякур М. Д.

Пробація як засіб виправлення та ресоціалізації

Пробація як інститут кримінального права набуває все більшого значення в сучасних системах правосуддя, адже її застосування сприяє гуманізації покарань і орієнтується на ресоціалізацію осіб, які вчинили злочини. Відмінність пробації від традиційних видів покарання полягає в її спрямованості на реабілітацію правопорушників через надання їм можливості жити у суспільстві та продовжувати працювати, навчатися чи виконувати інші соціально корисні функції під наглядом органів пробації. Цей вид покарання є ефективним інструментом для зменшення навантаження на пенітенціарну систему та надання злочинцям другого шансу на виправлення без ізоляції від суспільства.

Саме виправлення та ресоціалізації засуджених є одними з головних елементів мети виконання покарання. Законом України “Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань”, який вступив в дію у 2024 році, запроваджується нагляд у виді пробації як новація у видовій класифікації покарань за кримінально карні діяння [2].

Пробація – один із засобів ресоціалізації засуджених. Згідно зі ст. 8 Закону України «Про пробацію», видами пробації є наглядова, досудова і пенітенціарна [4]. Наглядова пробація – це вид пробації, який передбачає реалізацію компетентними органами наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються до: 1) осіб, яким за вироком суду заборонено здійснювати певний вид діяльності, виконувати посадові обов'язки та обіймати відповідні посади; 2) осіб, яким покаранням виправними чи громадськими роботами замінено відбування покарання у державних виправних колоніях або обмеження волі [3].

Закон України “Про пробацію” передбачає, що представник органу пробації складає досудову доповідь після того, як дослідив особливості впливу суспільного середовища, близького оточення, а

також морально-психологічні аспекти особистісного становлення і розвитку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, з метою з'ясування конкретних причин його вчинення [3].

Пенітенціарна пробація передбачена ст. 11 Закону України “Про пробацію”. Цей вид пробації зумовлений необхідністю і важливістю підготовки засуджених до життя на волі після звільнення, тобто це своєрідний початок ресоціалізації таких осіб, що сприяє полегшенню їх адаптації у суспільстві, взаємодії із мікросередовищем, де колишній засуджений буде проживати. Цей вид пробації допомагає підготувати особу до повноцінної реалізації права на працю через відновлення або формування нових професійних навиків [5].

Пробація – важливий інструмент для зменшення навантаження на пенітенціарні установи та полегшення процесу ресоціалізації осіб, які відбули покарання. Вона також сприяє зменшенню стигматизації правопорушників, надаючи їм можливість відновити свої права та функціонувати в суспільстві без ізоляції. Враховуючи сучасні реалії, застосування пробації є важливим кроком для розвитку національної правової системи та забезпечення прав людини в Україні.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 1 лютого 2025 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
  2. Уникнути в'язниці, але не покарання: закон про пробаційний нагляд. (2024). Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/uniknuti-vyaznitsi-ale-ne-pokarannya-zakon-pro-probatsiyniy-naglyad>
  3. Пробація України. (2024). Офіційний вебсайт. URL: <https://www.probation.gov.ua>.
  4. Про пробацію : Закон України від 19 грудня 2024 року № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>
- Основні аспекти соціально-виховної роботи із засудженими. (2023). Державна кримінально-виконавча служба України. URL: <https://kvs.gov.ua/important-info/for-prisoners-and-relatives/social-work/kor-inform/osnovaspekt/>

Іванна Володько

Науковий керівник – асист. Маленко О.В.

Твори штучного інтелекту: питання авторства

Стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту (ШІ), який здатний самостійно створювати складні та оригінальні твори, ставить перед правниками питання про авторство та права на твори, які були створені за допомогою ШІ.

Традиційно, в більшості правових систем, авторське право визнається за фізичною особою, тобто людиною, яка своєю творчою працею створила певний твір. Утім, чи може штучний інтелект розглядатися як автор твору?

Існує кілька підходів до визначення авторства на твори, які створені за допомогою ШІ. Так, автором об'єкта, створеного за допомогою ШІ, може бути розробник штучного інтелекту. У такому випадку авторство буде належати тій особі чи групі осіб, які розробили програми і алгоритми ШІ, які й були використані для створення творів.

За іншим підходом, авторство на твір, який створено ШІ, може бути визнано за користувачем ШІ. Наприклад, якщо особа, яка використовує ШІ, надала основні вихідні відомості та параметри для генерування твору, то можна визнати таку особу автором твору, який був згенерований ШІ.

Третя позиція полягає у тому, що автором може визнаватися безпосередньо сам ШІ. Даний підхід аргументовано тим, що ШІ може мати достатньо високий рівень самостійності та творчості у генеруванні того чи іншого твору, що й дозволяє визнати ШІ автором твору [1].

Досліджуючи питання надання авторських прав на твори, створені штучним інтелектом, варто звернутися до правозастосовної практики у справах про авторство. Так, у США судова практика зводиться до того, що авторське право не надається тим об'єктам, які створюються не людьми, тобто генеруються штучним інтелектом. Наприклад, у справі про визнання за автором коміксів «Zarya of the Dawn» авторства на ілюстрації, які були створені за допомогою ШІ Midjourney та

використані в даних коміксах, Бюро з авторського права США відмовило автору коміксів у наданні свідоцтва про авторське право на такі ілюстрації. Свою позицію Бюро аргументувало тим, що виявлено низький внесок людини, як користувача ШІ, у створення зображень для коміксів «Zarya of the Dawn». Таким чином, текст коміксу охороняється авторським правом, а зображення, які були згенеровані ШІ, не отримали охорони авторського права, у зв'язку із тим, що автором-людиною не було зроблено суттєвого внеску у створення відповідного контенту (ілюстрацій) [2].

Схожої позиції дотримується й Суд Європейського Союзу, яким визначено, що авторське право охороняє тільки ті твори, які є результатом значного інтелектуального внеску їх автора [3]. Тобто, захист авторського права можуть отримати тільки такі згенеровані ШІ об'єкти, при створенні яких значний творчий внесок належить людині. При цьому, відкритим та невизначеним залишається питання про те, який внесок людини вважати вагомим та творчим.

Отже, наразі контент, який створено виключно штучним інтелектом, не захищається авторським правом. Утім, об'єкти, створені ШІ, все ж таки можуть отримати захист авторського права у тому випадку, якщо при їх створенні буде здійснено вагомий творчий внесок людиною.

Список літератури

1. Харебава Т. Авторські права на об'єкт, створений штучним інтелектом. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/225383_avtorsk-prava-na-obkt-stvorenij-shtuchnim-ntelektom
2. Analla T. Zarya of the Dawn: How AI is Changing the Landscape of Copyright Protection. URL: <https://jolt.law.harvard.edu/digest/zarya-of-the-dawn-how-ai-is-changing-the-landscape-of-copyright-protection>
3. Рішення CJEU C-5/08 Infopaq International A/S проти Danske Dagbaldes Forening. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62008CJ0005>

Денис Волошин

Науковий керівник – доц. Никифорак В.М.

Проблеми транскордонних операцій з ескроу: різниця в національних підходах регулювання та уніфікація правового регулювання в країнах ЄС.

Проблематика застосування договору ескроу в Україні, незважаючи на його поширеність і розвиненість у країнах ЄС, є досить серйозна. Справа в тому, що положення Цивільного кодексу надають сторонам достатньо диспозитивності для врегулювання питань, пов'язаних з використанням такого виду рахунку. Так, кошти можуть бути зараховані на рахунок від третьої особи, переказані на користь третіх осіб або повернуті клієнту. Договір ескроу може також передбачати перевірку ескроу-агентом лише зовнішніх ознак відповідності документів або зобов'язати ескроу-агента фактично перевірити настання підстав для переказу коштів на рахунок вигодонабувача – це його основна відмітність від вже відомого всім акредитива [1].

Надалі розглянемо проблему транскордонних операцій договору умовного зберігання. Виконання судового рішення: виконання судового рішення, винесеного в одній країні, може бути проблематичне в іншій країні через відсутність єдиного, чітко сформованого механізму визнання та виконання судових рішень, оскільки певні норми регулювання тих чи інших правовідносин можуть відрізнятися залежно від країни. Десь ця різниця несуттєва, а десь – кардинальна.

Мовні та культурні бар'єри можуть ускладнити спілкування між сторонами договору та розуміння його умов. Знання різних мов може суттєво вплинути на розв'язання цієї проблеми. Тому в різних навчальних закладах намагаються давати поглиблене вивчення мов, як і повсякденного – так і професійного виду

Вибір права, яке підлягає до застосування: у разі транскордонного спору щодо договору ескроу може виникнути питання щодо того, право якої країни застосовується [1]. Формування загального, можна сказати, світового закону, не лише займе безліч часу, а й неймовірно

кількість колізій щодо його регулювання, в силу відмітностей у способі врегулювання в країні.

Різниця в національних підходах до врегулювання договору умовного зберігання. Однією з ключових проблем є значна різниця в національних підходах до регулювання ескроу в різних країнах Європи. Можна сказати що проблема встановлення міжнародного, єдиного закону, що буде врегульовувати такий вид правовідносин як договір умовного зберігання, - буде існувати не один рік, а то й десятиліття, все буде залежати на скільки ескроу стане актуальним.

Різноманітність видів ескроу: у різних країнах можуть існувати різні види ескроу, кожен з яких має свої особливості регулювання. Ця особливість буде сильно сповільнювати можливий у майбутньому розвиток загального закону для договору умовного зберігання, оскільки будуть безліч колізій, причиною якої буде особливість, наявна різним видам ескроу. Так, усі договори в цивільному законодавстві мають відповідати загальним принципам цивільного права, але якщо питання стоїть як детальне та різностороннє врегулювання договору – це вимагатиме конкретики, якої в деяких видах ескроу в Європі може і не бути.

Колізія правових норм: у разі транскордонних операцій з ескроу можуть виникати колізії правових норм різних країн, що ускладнює застосування договору. Іншими словами – до поки існують розбіжності в законодавствах різних країн – консенсусу не досягти. Так, у Європейському Союзі відсутнє єдине законодавство, яке б комплексно регулювало ескроу.

Отже, кожна країна-член ЄС має власне законодавство, яке може суттєво відрізнитися, проте, можливо, через те що ескроу не є загальновідомим чи дуже актуальним в європейських країнах – питання не стояло на перших місцях для вирішення.

Список літератури

1. Ліхачов М., Піголь О. Ескроу рахунки: міжнародна практика та її імплементація НБУ. Юридична газета. 2018. №7. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/neruhomist-ta-budivnictvo/eskrou-rahunki-mizhnarodna-praktika-ta-yiyi-implementaciya-nbu.html>

Анастасія Ворона

Наукова керівниця – доц. Продан Т.В.

Правова природа інституту помилування

Інститут помилування – важливий елемент правової системи, що відображає гуманістичні засади кримінального права. Його актуальність зумовлена необхідністю забезпечення балансу між принципами справедливості, гуманності та ефективного правосуддя. Варто зазначити, що інститут помилування є традиційним повноваженням глави держави та передбачене в більшості Конституцій демократичних країн: Франція (ст. 17 Конституції Французької Республіки), США (ст. 2 розділ 2 Конституції США), Іспанія (ст. 61 п. 1 Конституції Іспанського Королівства), Федеративна Республіка Німеччина (ст. 60 ч. 2 Основного Закону ФРН) тощо [1, с. 477]. В Україні інститут помилування закріплений у п. 27 ст. 106 Конституції України [2].

Ураховуючи те, що інститут помилування існує майже в усіх країнах світу з певними відмінностями в його застосуванні, він в цілому є актом гуманізму, через який держава виявляє готовність до прощення та відновлення соціальної справедливості. Звідси випливає, що під помилуванням варто розуміти відмову держави від подальшого виконання призначеного судом покарання.

В юридичній літературі помилування розглядається як спеціальний вид звільнення від відбування покарання індивідуально визначеної особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення, що реалізується на підставі положень ст. 85 і ст. 87 КК України [3] та «Положення про порядок здійснення помилування», затвердженого Указом Президента України [4].

Відповідно до даного Положення, помилування засуджених здійснюється у вигляді: «заміни довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше 25 років (клопотання про помилування при цьому може бути подане після відбуття особою не менше 15 років призначеного покарання); повного або часткового звільнення від основного і додаткового покарань» [4].

Як стверджують О. Гумін та М. Коваль: «помилування має винятковий характер, коли через певні обставини стосовно засудженого може бути прийнято рішення про можливість його

повернення в суспільство без шкоди для останнього» [5, с. 237]. Відповідними вченими було проведено дослідження, яке стосувалося звільнення засуджених осіб в порядку помилування. Відповідно до даних за 2018 рік до Офісу Президента України надійшло майже тисяча клопотань. Глава держави помилував 14 засуджених осіб, з яких 5 засуджених осіб були звільнені з місць позбавлення волі, а 9 – отримали суттєве зменшення строків відбування покарання. Усі, без винятку, помилувані раніше до кримінальної відповідальності не притягувалися. Крім того, серед них було 8 засуджених осіб пенсійного віку, а також одна жінка, засуджена до довічного позбавлення волі понад 20 років тому [5, с. 238]. Також, можна зазначити, що в останнє в Україні помилування було здійснено у 2021 році щодо 31 засудженого військового.

Отже, інститут помилування займає чільне місце в законодавстві України в системі видів звільнення від покарання. Подальше вдосконалення законодавства про помилування буде сприяти поліпшенню ефективності цього інституту, який у цілому є одним із проявів принципів гуманізму і обґрунтованості виконання покарань у кримінальному праві.

Список літератури

1. Суховецький О.О. Порівняльна характеристика по-милування та амністії як кримінально-правових інститутів. Юридич-ний науковий електронний журнал. 2023. № 8. С. 476-480.
2. Конституція України : Закон від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.03.2025)
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. №2341 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.03.2025)
4. Положення про порядок здійснення помилування : Указ Президента України № 223/2015 від 21 квітня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015> (дата звернення: 16.03.2025)
5. Гумін О. Коваль М. Основні напрямки та перспективи розвитку виконання покарання у вигляді довічного позбавлення волі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : «Юридичні науки»*. 2020. № 2. С. 236-241.

Принцип заборони нотаріальної конкуренції

Нотаріат відіграє значну роль у модернізації правової системи України та її приведенні у відповідність до європейських стандартів, і зокрема нотаріус – як гарант прав і свобод учасників правовідносин [1]. Нотаріуси в Україні виконують публічно-правові функції, що вимагає дотримання принципів законності, об'єктивності та неупередженості. Конкуренція між ними могла б призвести до зниження стандартів якості, оскільки нотаріуси могли б намагатися залучити більше клієнтів шляхом зниження вартості послуг або спрощення процедур, що може негативно вплинути на правову безпеку та захист інтересів громадян.

Основи принципу заборони нотаріальної конкуренції отримали нормативне закріплення в Законі України «Про нотаріат», а також Правилах професійної етики нотаріусів України, затверджених Наказом Міністерства юстиції України. Зокрема, згідно ст.1 Закону України «Про нотаріат», «нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності». А «нотаріуса» цей Закон визначає «як уповноважену державою фізичну особу, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності» [3]. І відповідно до положень Наказу Міністерства юстиції України від 07.06.2021 №2039/5 «Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України» недобросовісна конкуренція між нотаріусами забороняється [2].

Недобросовісна конкуренція з боку нотаріуса проявляється у його діях або бездіяльності, що спрямовані на створення перешкод для іншого нотаріуса у здійсненні нотаріальних дій, наданні правових послуг чи виконанні законодавчо визначених повноважень у сфері державної реєстрації, а також у формуванні неконкурентних умов

щодо оплати. [2]. До проявів такої конкуренції належать: відмова у наданні іншому нотаріусу необхідних відомостей, інформації чи документів для вчинення нотаріальної дії; примушування осіб звертатися саме до цього нотаріуса; укладення договорів із юридичними чи фізичними особами на умовах, що передбачають переваги у черговості прийому, графіку роботи або інших привілеях; отримання чи виплата винагород і комісійних, пов'язаних із виконанням нотаріальних обов'язків.

Можемо висувати, що принцип заборони нотаріальної конкуренції передбачає обмеження конкурентної боротьби між нотаріусами з метою забезпечення незалежності та неупередженості їхньої діяльності, запобігання можливим порушенням професійної етики та гарантування високої якості вчинення нотаріальних дій.

Крім того, відсутність конкуренції сприяє рівномірному розподілу нотаріусів по території країни, що забезпечує доступність нотаріальних послуг для всіх верств населення, включаючи мешканців віддалених або сільських районів. Також реалізація принципу заборони конкуренції запобігає концентрації нотаріусів лише у великих містах та сприяє рівномірному доступу до правової допомоги.

Отже, заборона нотаріальної конкуренції є важливим елементом забезпечення стабільності, якості та доступності нотаріальної діяльності в Україні.

Список літератури

1.Вдовічена Л.І. Нотаріус в соціальних мережах: чи допускається реклама. *Юридичний факультет ЧНУ ім. Юрія Федьковича*. URL: <https://law.chnu.edu.ua/notarius-v-sotsialnykh-merezhakh-chy-dopuskaietsia-reklama/> (дата звернення: 09.03.2025).

2.Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України : Наказ Міністерства юстиції України від 07.06.2021 № 2039/5: станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text> (дата звернення: 09.03.2025).

3.Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-ХІІ : станом на 10 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 09.03.2025)

Крістіна Герасимова

Наукова керівниця – проф. Гаврилук Р.О.

Етичні виклики у відновному правосудді

Відновне правосуддя є чи не одним із найефективніших способів запобігання злочинності серед неповнолітніх за останні роки. З метою не тільки покарання, але й виховання молодих людей, такий альтернативний спосіб вирішення спорів спрямований на примирення потерпілого та правопорушника, що допомагає відновити не тільки матеріально завдану шкоду, але й соціально реінтегрувати сторін. Відновне правосуддя, на відміну від традиційної системи покарань неповнолітніх, ґрунтується на побудові діалогу, відповідальності та спільному пошуку рішення. Проте практики відновного правосуддя стикаються з низкою етичних викликів, які потребують більш серйозного аналізу та вирішення.

Основними етичними викликами у відновному правосудді є, зокрема питання добровільності, знаходження балансу інтересів сторін і питання конфіденційності.

Якщо розглядати питання добровільності участі потерпілого та правопорушника у відновному правосудді, це є одним із головних етичних принципів. Проте, під час практичного розгляду таких питань існує ризик прямого або непрямого тиску на сторони. Такий тиск проявляється у кількох аспектах процесу відновного правосуддя. По-перше, це може проявлятися як сприйняття такого процесу неповнолітнім правопорушником як уникнення більш суворого покарання, що створює надмірний тиск на нього та очікування з боку третіх сторін. По-друге, потерпілий також може піддаватися впливу з боку третіх сторін. Як зазначають Гордон Бейзмор і Марк Умбрайт, справжня добровільність можлива тільки тоді, коли сторони повністю усвідомлюють свої права та наслідки участі у процесі відновного правосуддя [1]. Тому забезпечення правильно проінформувати сторін, є надважливим для ефективного процесу відновного правосуддя.

Наступним викликом етичних принципів є правильно знайти баланс інтересів сторін, для врахування всіх потреб сторін. До прикладу, якщо ми будемо враховувати тільки потреби потерпілого та надмірно приділяти йому увагу, тоді знівлюються інтереси правопорушника, що призведе до прихованої форми додаткового покарання для нього. Найчіткіше висловив цю проблематику Марк Амстутц. Він зазначив, що для збереження рівноваги між учасниками процесу відновного правосуддя потрібно створити такі умови, аби ні потерпілий, ні правопорушник не відчували себе обмеженими у своїх правах [2].

Третім викликом є конфіденційність і певний ризик вторинної віктимізації. Процес відновного правосуддя застосовується за допомогою діалогу для вирішення спору. У зв'язку з цим логічно, що під час розмови сторони будуть торкатися чутливих тем, що містить в собі ризик повторної віктимізації потерпілого або ж використання інформації якоюсь зі сторін проти неї. Принцип конфіденційності має бути пріоритетним, адже інформація, яка буде відкрита для іншої сторони, не може й не повинна використовуватися у кримінальному провадженні. Якщо цей принцип не буде дотриманий, це може підірвати ефективність і загалом доцільність застосування процесу відновного правосуддя [3, 262].

Отже, процес відновного правосуддя є важливим інструментом не тільки для уникнення повторного вчинення кримінальних правопорушень неповнолітніми, але й для виховання суспільства домовлятися, що знизить вчинення злочинів загалом, і допоможе уникнути багатьох економічних, етичних і навіть політичних проблем.

Список літератури

1. Bazemore G., Umbreit, M. A Balanced and Restorative Justice Model: Restorative Practices for Youthful Offenders. 2002. 62 p.
2. Amstutz M. The Healing of Nations: The Promise and Limits of Restorative Justice. 2005. 294 p.
3. Braithwaite, J. Restorative Justice and Responsive Regulation. 2002. 262- 266 p.

Карина Годовська

Наукова керівниця – проф. Карвацька С. Б.

Міжнародно-правові аспекти конфіскації російських активів для відновлення України

Військова агресія російської федерації впродовж 11 років, 3 з яких є повномасштабним вторгненням, призвела до десятків тисяч смертей серед цивільного населення, зокрема дітей та людей похилого віку, а також фіксації непоодиноких випадків жорстокого нелюдського поводження, сексуального насильства, тортур. Україна та її громадяни зазнали масштабних руйнувань житлових будинків й критичної інфраструктури, що, безумовно, потребує подальшого відновлення та значних коштів.

За час повномасштабного вторгнення країни ЄС, G7 і Австралія «заморозили» близько 280 млрд дол. США у вигляді цінних паперів і готівки Центрального банку рф, більша частина яких зберігається в Euroclear, Бельгія. Окрім цього, завдяки запровадженню санкцій проти окремих російських громадян вдалося «заморозити» активів на понад 58 млрд дол. США, які мають намір спрямувати на відновлення України.

У контексті відшкодування завданої шкоди російським вторгнення завдяки міжнародним зусиллям було створено Реєстр збитків для України, метою якого є фіксація й облік заяв, поданих фізичними та юридичними особами та державою Україною про відшкодування збитків, втрат та шкоди, заподіяних агресією російської федерації проти України [1]. На базі сайту кожен постраждалий внаслідок військової агресії рф після 24 лютого 2024 року має можливість подати заяву [2], що буде внесена до реєстру збитків для України, щодо вимушеного переміщення, порушення особистої недоторканості, втрати майна, доходів або інших засобів до існування та ін.

Створення подібного реєстру стало першим кроком на шляху до механізму, який забезпечить справедливу компенсацію для українського народу за негативні наслідки російського вторгнення.

Наступним кроком передбачається створення Компенсаційної комісії для України, «початковий проект» міжнародного інструменту якої розглядався представниками 50 держав на четвертій підготовчій зустрічі у Гаазі, Нідерланди.

Щодо погляду наших міжнародних партнерів на питання конфіскації російських активів одностайності не виникає. Зокрема, деякі країни висловлюють занепокоєння щодо правових наслідків такого кроку. Десятки європейських депутатів звернулись з відкритим листом до короля Бельгії Філіпа, в якому закликали вилучити понад 250 млрд євро та передати Україні для оборони та відновлення, що зазначив депутат Європейського парламенту Ріхардс Колс [3].

Отже, механізм конфіскації російських активів та направлення їх на відновлення України достатньо складний та безпрецедентний. Попри це, міжнародна спільнота усвідомлює важливість підтримки України в боротьбі проти агресора і сприяє виробленню нових напрямків реалізації «заморожених» російських активів.

Список літератури

1. Реєстр збитків для України: вебсайт. URL: <https://www.rd4u.coe.int/uk/home>
2. Категорії заяв, які можуть бути внесені до реєстру збитків для України. URL: <https://www.rd4u.coe.int/documents/358068/386726/Board-RD4U%282024%2907-UA+-+%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97+%D0%B7%D0%B1%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%96%D0%B2+%28%D1%96%D0%B7+%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B8%29.pdf/9db10605-4afd-2b3e-6261-778cdc743343?t=1734951668658>
3. Заява депутата Європейського парламенту щодо звернення до короля Бельгії. URL: <http://x.com/RihardsKols/status/1897301584855421151>

Катерина Горохова
Науковий керівник – доц. Продан Т.В.

Принцип кримінального права
«Nullum crimen sine lege»

У кримінальному праві існує безліч принципів на яких ґрунтується дана галузь, і одним з фундаментальних та важливих, запозичених з римського права, є принцип «*nullum crimen sine lege*» – «немає злочину без вказівки на це у законі, а отже, тільки кримінальний закон визначає, яке суспільно небезпечне діяння є злочином» [2].

У міжнародному праві такий принцип закріплений у ст. 7 Європейської конвенції з прав людини, в ч. 1 ст. 22 Римського статуту Міжнародного Кримінального суду та ч. 1 ст. 15 «Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права» від 16 грудня 1966 року [5].

Саме у ст. 22 Римського статуту Міжнародного Кримінального суду зазначається: «особа не підлягає кримінальній відповідальності згідно із цим Статутом, якщо тільки відповідне діяння на момент його вчинення не становить злочину, що підпадає під юрисдикцію Суду» [1].

Особливість даного принципу полягає в його змісті, а саме в поділі на такі чотири складові: 1) «*Nullum crimen, nulla poena sine lege scripta*» – заборона застосовувати покарання за відсутності злочину; 2) «*Nullum crimen, nulla poena sine lege stricta*» – заборона застосовувати аналогію кримінальних законів для засудження особи. Водночас використання аналогії закону допустиме, якщо це сприяє виправданню винного; 3) «*Nullum crimen, nulla poena sine lege praevia*» – заборона ретроактивних кримінальних законів; 4) «*Nullum crimen, nulla poena sine lege certa*» – заборона будь-якої невизначеності в строках покарань для уникнення ретроактивності [4, с. 56].

На початку XIX століття в обіг було запроваджено ще один аналог цього принципу «*Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*», під назвою «*Nullum crimen, nulla poena sine praevia poenali*» (немає злочину, немає покарання без попереднього кримінального закону. Це забороняє їх ретрозастосування) [3, с. 20].

Зазначимо, що в історії міжнародного кримінального права були винятки щодо застосування даного принципу. Так, під час Другої світової війни постало питання про визнання винуватості та встановлення відповідальності за діяння, вчинені до набуття чинності відповідних норм міжнародного права. Зокрема, у матеріалах Нюрнберзького та Токійського трибуналів військових злочинців визнали винними навіть у тих діяннях, які на момент їх вчинення формально не вважалися злочинами згідно з міжнародним правом. Захист наполягав на скасуванні судового процесу, проте суд аргументував своє рішення тим, що всі вчинені злочини вже тоді порушували норми звичайного міжнародного права. А отже, в цих випадках принцип «*nullum crimen sine lege*» не був застосований і фактично виключався з правозастосовної практики [5].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що «*nullum crimen sine lege*» є важливим принципом, оскільки використовується як в українському, так і в міжнародному праві. Його варіації все більше розкривають сутність і мету даного принципу, і з розвитком права розвивається і його застосування в правових аспектах і процесах. Він забезпечує правову визначеність та справедливість, захищаючи особу від свавільного кримінального переслідування, що є основою демократичного суспільства.

Список літератури

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 лип. 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 14.03.2025).
2. Принцип «*nullum crimen sine lege*» та його реалізація в кримінальному праві України. URL: <https://studies.in.ua/kriminalne-pravo-zagalna-chastina/4547-princip-nullum-crimen-sine-lege-ta-yogo-realzacya-v-kriminalnomu-prav-ukrayini.html> (дата звернення: 14.03.2025).
3. Hall J. *General Principles of Criminal law* / J. Hall. New York : Indianapolis, 1960. P. 30.
4. Hall J. *Nulla Poena Sine Lege* / J. Hall. New York : Yale, 1937. P. 170.
5. Принципи «*nullum crimen sine lege* та *nulla poena sine lege*». URL: https://stud.com.ua/66266/pravo/printsipi_nullum_crimen_sine_lege_nullum_poena_sine_lege (дата звернення: 14.03.2025).

Арсен Грита

Наукова керівниця – доц. Вдовічена Л.І.

Правова природа прав нотаріуса

Нотаріат є невід’ємним елементом правової системи будь-якої держави, забезпечуючи юридичну визначеність, захист прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. В Україні нотаріус виконує функції, які поєднують у собі як державні повноваження, так і елементи приватної юридичної практики. Відповідно, правова природа прав нотаріуса є комплексною та багатовимірною, що зумовлює необхідність її глибокого аналізу.

Правовий статус нотаріуса, на нашу думку, характеризується дуалістичною природою: з одного боку, нотаріус наділяється державою публічно-правовими повноваженнями, адже згідно із Законом України «Про нотаріат», нотаріус – «це особа, уповноважена державою на вчинення нотаріальних дій, передбачених законодавством, з метою забезпечення їх юридичної достовірності» [1], а з іншого – здійснює свою діяльність на принципах незалежності та самостійності (див табл. 1).

Таблиця 1

Дуалістичний характер правового статусу нотаріуса

№	Публічно-правовий аспект	Приватноправовий аспект
1.	Здійснення нотаріальних дій від імені держави	Самостійна організація своєї діяльності
2.	Обов’язок дотримуватися законодавства і нотаріальної таємниці	Право на отримання нотаріального тарифу
3.	Перевірка законності дій, що вчиняються	Незалежність при прийнятті рішень
4.	Обов’язок забезпечити збереження нотаріальних документів	Право на відшкодування витрат

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [1-2]

Тим не менше, відзначимо, що права нотаріуса закріплені у статті 4 Закону України «Про нотаріат» [1], аналіз якої дає можливість провести таке групування:

1) *Права нотаріуса у сфері здійснення нотаріальних дій.* Наприклад, право на витребування необхідних відомостей і документів чи право на відмову у вчиненні нотаріальної дії.

2) *Права нотаріуса у сфері організації діяльності.* Наприклад, право на вибір місця здійснення нотаріальної діяльності чи право на найм і звільнення працівників.

3) *Професійні та соціально-економічні права нотаріуса.* Наприклад, право на вступ до органів самоврядування нотаріусів, зокрема до Нотаріальної палати України; право на соціальне страхування чи право на відпустку [3, с. 112-118; 4, с. 72-78].

Отже, з огляду на вищесказане, відзначимо, що правова природа прав нотаріуса – це дуалістична юридична конструкція, що поєднує публічно-правові повноваження з елементами приватного характеру. Вона проявляється через комплексний статус нотаріуса як уповноваженої державою особи з незалежною професійною діяльністю та функціональний поділ на права у сфері нотаріальних дій, організації діяльності та професійно-соціальні права.

Права нотаріуса – це сукупність законодавчо визначених можливостей, якими наділений нотаріус для виконання своїх професійних обов'язків у сфері нотаріальної діяльності. Правова природа прав нотаріуса відображає його унікальне становище у правовій системі як інституція, що забезпечує юридичну достовірність документів і захист законних інтересів.

Список літератури

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/conv#n352> (дата звернення: 15.03.2025)

2. Фурса С. Я., Фурса С. І. Нотаріат в Україні: теорія і практика : навч. посіб. К. : А.С.К., 2001. 976 с.

3. Долинська М. С. Нотаріальний процес: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 652 с.

4. Комаров В. В. Нотаріат : підручник / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. Харків : Право, 2019. 416 с.

Олександра Данилюк

Наукова керівниця – доц. Продан Т.В.

Кримінально-правові аспекти психотропного впливу на маніпуляції свідомістю особи

Можна припустити, що в епоху глобалізації та цифровізації перед суспільством постає все менше проблем і життя стає простішим, хоча це зовсім не так. З'явилися нові приховані виклики для людської свідомості. Одним з яких є використання психотропних речовин для маніпуляції нею.

Психотропні речовини – це природні або синтетичні хімічні сполуки, що впливають на центральну нервову систему, змінюючи психічний стан людини. Ці речовини змінюють свідомість через вплив на нейрохімічні процеси в мозку. Вони можуть модифікувати когнітивні процеси, сенсорне сприйняття, емоційний стан [4]. Крім очевидного негативного впливу на психіку особи, психотропні речовини можуть вплинути на її життя ще й з іншої сторони. Такі особи можуть стати як жертвою, так і інструментом вчинення кримінального правопорушення.

Розглядаючи перший варіант – жертва кримінального правопорушення, яскравими прикладами впливу на маніпуляцію свідомістю особи є такі склади як: «Згвалтування» та «Шахрайство». Так, «якщо потерпілу особу доведено до безпорадного стану з метою згвалтування шляхом введення проти її волі в її організм психотропних речовин, належить вважати ці діяння вчиненими із застосуванням фізичного насильства» [3].

Також, як зазначає О.В. Кравченко, кримінальна маніпуляція при вчиненні шахрайства – це «процес цілеспрямованого використання різних специфічних способів і засобів зміни поведінки жертви кримінального правопорушення, її мети, намірів, психічних станів в інтересах шахрая, які могли б не відбутися, якби потерпілий знав у достатньому обсязі дані, що характеризують ситуацію, зокрема те, які засоби застосовано щодо нього» [2].

Як ми вище зазначили, особа під впливом психотропних речовин може бути використана як інструмент вчинення кримінального правопорушення. У такому випадку, психотропні речовини можуть застосовуватися для примусу до вчинення протиправного діяння.

Особа, що перебуває під впливом психотропних речовин, може вчиняти протиправні дії, яких би не вчинила не будучи під їх впливом. Це особливо небезпечно у випадках використання осіб у терористичній діяльності.

Враховуючи вищенаведене, відповідно до ст. 40 КК України: «особа не підлягає кримінальній відповідальності, якщо вона заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам під безпосереднім впливом фізичного примусу, внаслідок якого не могла керувати своїми вчинками» [1]. Водночас, якщо особа діяла під впливом переборного фізичного примусу питання про притягнення її до кримінальної відповідальності вирішується відповідно до положень ст. 39 КК України [1]. У даному випадку не є кримінальним правопорушенням діяння, вчинене особою під впливом фізичного примусу за обставин крайньої необхідності, якщо безпеку не можна було усунути інакше та не перевищено меж крайньої необхідності.

Отже особа, яка використала іншу особу для вчинення кримінального правопорушення, підлягає кримінальній відповідальності за всі дії, що вчинила особа під впливом психотропних речовин, а також ще й за ст. 314 КК України «Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» [1].

Отже, психотропні речовини можуть бути інструментом у руках злочинців для досягнення протиправних цілей, що робить їх небезпечним фактором у кримінальній сфері.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. №2341 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Кравченко О.В. Психологічні особливості шахрайства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.06 «Юридична психологія» / О.В. Кравченко. Х., 2005. 20 с.
3. Про судову практику у справах про злочини проти статеві свободи та статеві недоторканості особи : Постанова Пленуму ВСУ від 30 трав. 2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08#Text>
4. Психоактивні речовини і їх вплив на організм. *ProfiHealth - Навчання професіоналів, що надають соціально-медичні послуги.* URL: <https://profihealth.org.ua/uk/lessons/192>

Анна Демідова

Наукова керівниця – проф. Карвацька С. Б.

Загальна декларація прав людини як основа міжнародних угод у сфері прав людини

Людське життя визнається головною цінністю в усіх суверенних і демократичних країнах світу. Кожна людина має свої права, які є невідемною складовою для її гідного життя. Тепер права людини дуже часто обмежуються і піддаються сильному прегніченню, що є дуже великою проблемою. Навіть беручи до уваги сьогодення та всі кризові ситуації світу, можна побачити, що права людини все ж таки потребують більшого та ефективнішого захисту.

Навіть беручи до уваги війну росії проти України, можна спостерігати з боку агресора сильне порушення міжнародного права, жорстоке знущання над людьми, приниження прав людини, насилля над військовими та дітьми. Росія порушила всі поваги до прав людини. Це можна спостерігати не лише у війні росії проти України, а й в інших. Це породжувалось споконвік, проте дедалі ці дії переходять усі рамки дозволеного.

Суспільство ще давніше почало розглядати питання захисту прав людини та регулюванню цього питання правовими нормами. Крім того, суттєвим фактором слугує міжнародне право та міжнародні угоди щодо прав людини. За рахунок договору укладається дуже багато угод, у тому числі і міжнародні договори щодо прав людини. Головним договором, у якому зазначені всі стандарти, основні засади і принципи щодо прав людини є Загальна декларація прав людини 1948 р. Вона займає основне місце серед інших угод в цій галузі. Генеральна Асамблея проголошує цю Загальну декларацію прав людини як мету, до виконання якої повинні прагнути всі держави [1].

Багато чинних договорів базуються саме на цій декларації. Вона вперше проголосила необхідність єдиного для всіх розуміння прав людини. Також ця декларація є наочним прикладом, коли держави власними зусиллями в післявоєнні роки змогли визнати права, які мають належати кожній людині та відповідним чином проводити забезпечувальні заходи [2].

Загальну Декларацію про права людини можна вважати унікальним та універсальним нормативно-правовим актом у сфері прав людини. Через століття вона залишається досі актуальною, тому що несе в собі основу самозбереження особистостей [2]. Вона висвітлює проблематику тоталітаризму, фашизму, диктатури, насильства та ін. А найговніша її мета - щоб кожна людина знала свої права та цінності і могла їх захистити.

Декларація є тим орієнтиром, на який мають рівнятися всі держави і втілювати її реалізацію у власному законодавстві, незалежно від різноманіття культур. Та як би не відрізнялися їхні цінності, ігнорування прав людини є незаконними та неприпустимими, адже кожна людина має мати всі людські права, всі свободи та чесноти незалежно від релігії, віросповідання та територіальної юрисдикції [3].

Список літератури

1. Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини : навчальний посібник / І. А. Шуміло. Київ: ФОП Голембовська О.О. 168 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_1_copy-1.pdf
2. Наливайко Л.Р., Степаненко К.В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/3716/1/%d0%9c%d0%9f%d0%a1%d0%9f%d0%9b_%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%87.%20%d0%bf%d0%bc%d1%81%d1%96%d0%b1%d0%bd%d0%b8%d0%ba_05.06.19.pdf
3. Загальна декларація прав людини : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 23.03.2025).

Вікторія Дзюба

Наукова керівниця – асист. Анатійчук В.В.

**Питання визнання договору дійсним
за відсутності нотаріального посвідчення**

У сучасних реаліях, коли державні реєстри працюють із перебоями, нотаріальне посвідчення договорів стає проблематичним. Це створює труднощі як для нотаріусів, так і для сторін правочинів, через довготривалість. Проте судова практика підтверджує, що відсутність нотаріального посвідчення не завжди є підставою для визнання договору недійсним. Мета нашого дослідження – розгляд і аналіз судової практики, які демонструють, що за певних обставин договір може бути визнаний дійсним навіть без нотаріального засвідчення.

Одним із поширених випадків у судовій практиці є питання про визнання договору купівлі-продажу нерухомого майна дійсним і визнання права власності на нерухоме майно. Аналізуючи справу, де сторонами укладено договір купівлі - продажу нерухомого майна, за яким основні зобов'язання було виконано, окрім вчинити всіх необхідних дій з оформлення, належно до договору, відповідно до вимог чинного законодавства, а саме нотаріального посвідчення, але до цього часу сторона зволікає та ухиляється від виконання пункту договору [1], аргументуючи це тим, що нотаріусом було відмовлено в наданні послуг через відсутність документів на земельну ділянку. Тому у своєму рішенні суд посилаючись на ч. 2 ст. 220 Цивільного кодексу України, зазначив, що сторони домовилися щодо всіх істотних умов договору, надали письмові докази і виконали зобов'язання у повному обсязі, але, незважаючи на те, що одна з сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У висновку ми одержали визнання договору дійсним без нотаріального посвідчення [2].

Друга справа щодо договору купівлі-продажу земельної ділянки, яка розглянута трьома інстанціями. Вона стосується визнання договору купівлі-продажу земельної ділянки дійсним та визнання за позивачем право власності на земельну ділянку.

Відсутність нотаріального посвідчення аргументується тим, що було введено в Україні воєнний стан. Рішенням суду першої інстанції позов задоволено, суд посилався на ч. 2 ст. 220 Цивільного кодексу України. Апеляційний суд своєю ухвалою закрит провадження за поданою скаргою, а касаційний суд залишив скаргу без задоволення [3].

Отже, договір може бути визнаний дійсним навіть без дотримання нотаріально посвідченої форми, підтвердженням чого є судова практика та рішення. Основним завданням сторін є наявність підтвердження узгодження всіх істотних умов і виконання зобов'язань за договором з обох сторін. Актуальність даного дослідження зумовлена не тільки реаліями сьогодення, а й проблемами створеними недосконалістю технічного забезпечення безперебійної роботи державних органів і реєстрів.

Список літератури

1. Постанова Верховного Суду від 18 грудня 2019 року у справі № 916/2194/18. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2021_11_17_Krat_prezent_nedijsn_pravochin.pdf
2. Цивільний кодекс України від 01.01.2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n4039>
3. Постанова Верховного Суду від 30 червня 2021 року у справі № 556/2085/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98083363>

Ірина Доголич

Наукова керівниця - асист. Бзова Л.Г.

Характеристика вчення Жака Марітена

про права людини

Ж. Марітен бачив антагонізм між різними течіями або, що більш помітно, між ліберальною та марксистською течіями, які представляють індивідуальні та соціальні права відповідно, насамперед як наслідок філософії (або, точніше, для нього, риторики) 18-го століття, яка сприймала права людини в абсолютистському ключі. Якщо всі ці права є абсолютно безумовними і не підлягають жодним обмеженням, як божественний атрибут, то зрозуміло, що конфлікт між ними непоправний. Але ці права, як підкреслює автор, підлягають обумовленості та обмеженням, як і все людське [1].

Насправді для автора сама Декларація прав людини і громадянина 1789 року знайшла свої віддалені джерела в античній ідеї природного права, хоча її близькі джерела лежать в однозначній деформації, якої ця ідея зазнала з часів Гроція внаслідок абсолютно геометричної концепції розуму. Концепція Марітена про зв'язок між природним правом і природним законом, здається, зазнала змін протягом його інтелектуального життя. У праці «Права людини» (*Les droits de l'homme*) автор надає однакового значення обом концепціям, але висловлює більшу повагу до останньої: в самій істині людської природи існує порядок або диспозиція, яку може відкрити людський розум і відповідно до якої повинна діяти людська воля, щоб досягти необхідних цілей людського буття. Неписане право або природне право є нічим іншим, як цим [1].

У будь-якому випадку, для автора природне право залишалось справжньою основою прав людини. Для Марітена воно відрізнялося від того, що святий Тома визначив як його перший принцип «слід чинити добро і уникати зла», який Марітен

називає «преамбулою до природного права». Для французького автора він ототожнюється з «набором того, що варто і чого не варто робити, що впливає з нього необхідним чином і з самого факту, що людина є людиною, за відсутності будь-яких інших міркувань».

Список літератури

1. Maritain, Jacques. Les droits de l'homme. Paris: Desclée de Brouwer, 1989.

Олеся Дубчак

**Наукова керівниця - проф. Гаврилюк Р.О.
Свобода вибору у медіації**

Свобода вибору є фундаментальним принципом медіації, що відрізняє її від інших методів розгляду спорів. У сучасному світі, де конфлікти виникають у різних сферах суспільних відносин, медіація дає учасникам можливість самостійно визначати спосіб урегулювання суперечностей, зберігаючи контроль над процесом і його результатом. Залучення сторін до медіативного процесу дозволяє їм зробити самостійний вибір щодо всіх деталей проведення процедури. В основі даного методу воля сторін, хоча й вона має певні обмеження.

Розпочнемо з того, що принцип свободи вибору є основі проведення процедури медіації. Принцип добровільності – ключовий елемент медіації, що забезпечує її ефективність та відрізняє від інших способів вирішення спорів. В Україні цей принцип закріплений у Законі України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року № 1875-IX [1]. Згідно з законом, медіація проводиться за взаємною згодою сторін з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації. Ці положення підкреслюють, що участь у медіації цілком добровільна, і жодна зі сторін не може бути примушена до участі або продовження процедури проти своєї волі. Крім того, відмова від участі в медіації не тягне за собою негативних наслідків для сторін. Свобода вибору гарантується законом, більше того воля сторін - це основа медіативного процесу. Враховуючи усі принципи даного альтернативного методу вирішення спорів, можна стверджувати, що це революційний підхід до вирішення конфлікту та прогрес у сфері вирішення розбіжностей поглядів.

Варто наголосити що свобода у медіації не є абсолютною, звісно існують певні обмеження. Медіація обмежується рамками правових норм, а також вимогою сумлінності учасників процесу. Наприклад, якщо одна зі сторін ухиляється від конструктивного діалогу або намагається маніпулювати процесом, медіатор має

право припинити процедуру медіації. Це важливий механізм, що запобігає зловживанням та забезпечує рівність учасників [2, с. 384]. В даному випадку, тут грамотно поєднується автономія учасників, тоді як виходити за рамки правового поля не дозволяється. Саме такий підхід робить даний метод вирішення спорів найбільш прогресивним у сучасній юридичній практиці.

Аналіз наукових праць показує, що наявність свободи вибору в медіації дозволяє сторонам зберігати автономію в ухваленні рішень, проте водночас може створювати ризики маніпуляцій та недобросовісної поведінки як зі сторони медіатора, так і учасника процесу. Для підвищення ефективності інституту медіації необхідне не лише подальше вдосконалення законодавства, а й поширення інформації про можливості цього способу врегулювання спорів серед громадян. Отже, свобода вибору в медіації є базовим принципом, що сприяє її ефективності. Однак її реалізація має базуватися на принципах добросовісності, рівності сторін та відповідності законодавчим нормам. Подальший розвиток медіації в Україні потребує чіткого правового регулювання, формування сталої судової практики та вдосконалення механізмів захисту прав учасників цього процесу.

Список літератури:

1. Закон України «Про медіацію» від 16.11.2021 р. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
2. Гаврилюк Р. О., Пацурківський П. С. Медіація як цінність: монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2023. 466 с.

Ірина Дудка

Наукова керівниця – проф. Гаврилук Р.О.

Фінансово-правові механізми боротьби

з відмиванням коштів: національний досвід

Відповідно до ч.5 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»: «До легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із учиненням фінансової операції чи правочину з доходами, одержаними злочинним шляхом, а також учиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких доходів, чи володіння ними» [1].

Відмивання коштів має негативний вплив на ключові економіко-фінансові параметри, зокрема на рівень ВВП, структуру споживчого попиту, обсяги зовнішньої торгівлі, доходи як громадян, так і держави, а також на рівень зайнятості населення. З метою зменшення кількості деструктивних наслідків на економічний стан держави, впроваджено певні механізми боротьби з відмиванням коштів.

Одним із ключових механізмів є фінансовий моніторинг, який поділяється на первинний та державний. Первинний фінансовий моніторинг здійснюють банки, нотаріуси, страховики та інші фінансові установи. Вони зобов'язані аналізувати фінансові операції та повідомляти Державну службу фінансового моніторингу про підозрілі транзакції. Державний фінансовий моніторинг здійснюється Держфінмоніторингом, який аналізує інформацію та передає її правоохоронним органам у разі виявлення можливих правопорушень. Також відмиванню коштів протидіє спеціально уповноважений орган, який у разі підозри щодо фінансових операцій, пов'язаних з відмиванням коштів, подає узагальнені матеріали до правоохоронних і розвідувальних органів та отримує від них інформацію про хід розгляду [1].

Крім того, Україна активно співпрацює з FATF («Financial Action Task Force on Money Laundering») для впровадження міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню коштів. Основна діяльність цієї організації полягає у встановленні

міжнародних стандартів, які країни-учасниці повинні імплементувати у своє законодавство. Українська сторона регулярно отримує рекомендації щодо вдосконалення системи фінансового контролю, що включає посилення нагляду за банківським сектором, удосконалення механізмів перевірки підозрілих фінансових операцій. Також у 2010 році Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом», що свідчить про її прагнення впроваджувати міжнародні стандарти у сфері боротьби з фінансовими правопорушеннями та забезпечити ефективні механізми виявлення незаконно отриманих активів відповідно до європейських вимог.

Зазначимо, що за відмивання коштів передбачена також кримінальна відповідальність, закріплена у ст. 209 Кримінального кодексу України. Вона виконує не лише каральну, а й превентивну функцію, оскільки загроза покарання стимулює учасників фінансових операцій утримуватися від незаконної діяльності та дотримуватися правил фінансового контролю. Крім того, жорсткі санкції знижують мотивацію до вчинення таких злочинів, що сприяє зменшенню рівня фінансової злочинності [2].

Наостанок зазначимо, що в Україні вже спостерігається позитивна динаміка у боротьбі з відмиванням коштів, проте необхідно й надалі посилювати фінансовий контроль, удосконалювати законодавство та забезпечувати ефективну взаємодію між відповідними органами для запобігання фінансовим злочинам.

Список літератури

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
2. Кримінальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1415>

Вікторія Дукаль
Наукова керівниця – доц. Процьків Н.М.

**Вплив воєнного стану на інститут
сурогатного материнства**

Указом Президента України від 24 лютого 2022 року на території України введено воєнний стан, який певним чином ускладнює розвиток інституту сурогатного материнства. У довоєнний час наша держава займала провідні позиції щодо надання послуг сурогатного материнства на світовому рівні, проте повномасштабна війна гальмує створення належного правового регулювання договорів про сурогатне материнство, породжує нові проблеми у даній сфері.

Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я № 787, відповідно до пункту 6.4 якого сурогатною матір'ю може бути повнолітня дієздатна жінка за умови наявності власної здорової дитини, добровільної письмово оформленої заяви сурогатної матері за формою, а також за відсутності медичних протипоказань [1]. Крім того, незмінною залишилась частина друга статті 123 Сімейного кодексу України, проте в законодавстві України не передбачені істотні умови договору про сурогатне материнство. Відомо лише те, що договір подружжя з сурогатною матір'ю повинен бути письмовим і нотаріально посвідченим. Даний договір може бути як безоплатним, так і оплатним, а всі інші умови включаються на розсуд сторін [2]. Виконання договорів цього виду ускладнюється не лише відсутністю належного правового регулювання, але й військовими діями на території України. Вони вважаються обставинами непереборної сили, що унеможливають виконання зобов'язань, які передбачені умовами договору [3]. Проте на практиці стороні договору потрібно доводити, що зобов'язання не виконано саме через воєнний стан [4]. Окрім того, відсутній єдиний підхід до вирішення правових наслідків у разі народження хворої дитини або смерті сурогатної матері [5].

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 57

«Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України», діти віком до 16 років можуть залишати територію України за наявності відповідних документів. Ця норма поширюється на дітей, народжених у результаті використання послуг сурогатного материнства, що ніби спрощує порядок перетину кордону. Проте на практиці виникають труднощі, оскільки Державна прикордонна служба України, хоча й дозволяє виїзд новонароджених на підставі свідоцтва про народження, але може вимагати додаткові документи [4].

З метою безпеки матері виїжджають за кордон, але й тут існують певні нюанси. Як правило в європейських державах діє презумпція материнства: сурогатна мати вважається законною матір'ю новонародженої дитини. Це передбачає виникнення особистих майнових і немайнових прав та обов'язків між дитиною та сурогатною матір'ю [4].

Отже, воєнний стан має значний вплив на інститут сурогатного материнства. Його дія напряду не зачіпає сталих законодавчих норм, проте вповільнює формування нових механізмів правового регулювання даного інституту, зокрема це стосується договорів про сурогатне материнство.

Список літератури

1. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 9 вересня 2013 року №787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text>
2. Правові проблеми застосування методу сурогатного материнства. URL: https://ua.prostopravo.com.ua/sim_ya/statti/pravovi_problemi_z_astosuvannya_metodu_surogatnogo_materinstva_i_yak_yih_mozhna_podolati#2
3. Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Данченко О. Сурогатне материнство для іноземців в Україні під час війни: погляд юриста. URL: <https://pravo.ua/surohatne-materynstvo-dlia-inozemtsiv-v-ukraini-pid-chas-viiny-pohliad-iurysta/>
5. Менджул М. Правове регулювання застосування технології сурогатного материнства в Україні під час повномасштабної війни. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Т. 1, вип. 77. С. 157. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.1.24>.

Катерина Єленчук

Наукова керівниця – асист. Іліка М.І.

Захист прав дітей на окупованих територіях: міжнародний досвід та українські реалії

Світовий досвід показує, що під час збройних конфліктів і воєнних дій діти є найбільш вразливою групою. Для тисяч українських дітей життя на окупованих територіях означає викрадення, примусову зміну ідентичності, насильницьку русифікацію та втрату сім'ї.

За даними Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, станом на лютий 2025 року близько 600 000 українських дітей залишаються на окупованих територіях, де їхні права систематично порушуються. За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 1 листопада 2024 року внаслідок російської агресії загинуло 585 дітей, ще 2 249 постраждали. Офіційно ідентифіковано щонайменше 20 000 випадків насильницької депортації.

Основними злочинами проти дітей є депортація, насильницька русифікація та сексуальне насильство. Дітей вивозять до РФ, змінюють документи, передають у російські родини, що порушує статтю Стаття 49 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни [1]. Вилучення українських підручників, закриття шкіл і нав'язування російської культури суперечать статті 13 Конвенції ООН про права дитини [2]. Окупанти залучають неповнолітніх до збройного конфлікту, використовуючи їх як шпигунів і коригувальників обстрілів, що порушує статтю 8 (2) (b) (xxvi) Римського статуту МКС [3]. Офіційно зафіксовано щонайменше 13 випадків сексуального насильства над дітьми віком від 6 до 17 років, що є грубим порушенням статті 77 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій [4].

Питання відповідальності за систематичні російські програми "усиновлення" та перевиховання українських дітей неодноразово порушувалося в Раді Безпеки ООН, зокрема головою Агентства ООН у справах дітей. Війна Росії проти України «руйнує життя дітей», це спричинило і довгоочікувану видачу ордеру на арешт

президента Росії Володимира Путіна та уповноваженої з прав дитини РФ Марії Львової-Бєлової у березні 2023 року. Це перший випадок, коли глава ядерної держави був офіційно звинувачений у воєнних злочинах під час чинного конфлікту На міжнародному рівні, захист прав дітей під час війни передбачений Конвенцією ООН про права дитини (1989), Женевськими конвенціями (1949) та Римським статутом (1998). Щодо їх практичного застосування, прецеденти Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії (МКТЮ) демонструють можливість переслідування воєнних злочинців. У справах проти Радована Караджича та Ратко Младича трибунал визнав їх винними у геноциді та інших злочинах, що включали вбивства, переслідування та нелюдське поводження з цивільним населенням, включаючи дітей [5]. Механізм притягнення винних за злочини скоєні на окупованій території ускладнюється низкою факторів: обмеженим доступом до окупованих територій, що унеможлиблює збір доказів, свідчень та проведення незалежних розслідувань; насильницькою русифікацією, примусове усиновлення та депортація українських дітей є частиною цілеспрямованої політики агресора.

Отже, міжнародне право чітко визначає гарантії захисту прав дітей. Водночас, війна в Україні вкотре продемонструвала, що попри наявність міжнародних механізмів відповідальності, ефективного покарання воєнних злочинців ускладнюється політичними та юридичними чинниками.

Список літератури

1. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
2. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
3. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
5. United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – URL: <https://www.icty.org/en>

Яна Жданова

Наукова керівниця – асист. Іліка М.І.

Міжнародно-правовий захист медичного персоналу під час збройного конфлікту

Захист медичного персоналу під час збройного конфлікту є одним із фундаментальних принципів міжнародного гуманітарного права, що нормативно закріплений у Женевських конвенціях [1], [2] та Додаткових протоколах [5]. Недотримання даних норм вважається порушенням Міжнародного Гуманітарного права та може бути кваліфіковане, як воєнний злочин.

Напади на медичний персонал і гуманітарні місії, обстріли, націлені на військові шпиталі та цілеспрямовані атаки на медичний транспорт стають поширеними явищами, що нерідко залишаються безкарними.

Міжнародно-правові стандарти захисту медичного персоналу під час збройного конфлікту є невіддільною частиною міжнародного гуманітарного права, що задає правила та регулює поведінку учасників війни. Відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, медичний персонал не є комбатантами і має право на спеціальний захист, що закріплено в низці міжнародних нормативно-правових актів, зокрема в Женевських конвенціях [3], [4] та Додаткових протоколах[5].

З метою забезпечення та підвищення рівня караності за порушення норм, існує цілий спектр механізмів притягнення до відповідальності, які можна поділити на міжнародні судові органи та національну юрисдикцію.

Одним із провідних механізмів забезпечення відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права є діяльність міжнародних судових органів, зокрема Міжнародного кримінального суду та міжнародних трибуналів, спеціально створених для конкретних конфліктів (Трибунал для колишньої Югославії (ICTY) та Трибунал для Руанди (ICTR)). Прецедентом для притягнення до відповідальності є розслідування та судовий процес у справі «Туджман проти Хорватії».

Нині велика кількість країн імплементує норми міжнародного гуманітарного права у своє внутрішнє законодавство, що дозволяє здійснювати розслідування та судові процеси на національному рівні. Важливою рушійною силою для здійснення правосуддя є принцип універсальної юрисдикції, що надає можливість державі розслідувати та переслідувати за воєнні злочини, скоєні в іншій державі, або жертви чи підозрювані у вчиненні яких є громадянами іншої держави, навіть якщо вони не були скоєні на території цієї держави та не стосуються її громадян.

Наочним прикладом є порушення прав медичних працівників у Сирії. Німеччина, Франція та декілька інших країн використовували принцип універсальної юрисдикції для розслідування нападів на медичні установи, попри те, що злочини були скоєні на території Сирії. Історія з розслідуваннями нападів на медичні установи за допомогою універсальної юрисдикції триває досі.

Отже, використання універсальної юрисдикції та міжнародних судових органів – важливі інструменти для розслідування злочинів, переслідування та покарання порушників. Важливою потребою є посилення міжнародної співпраці та забезпечення належного рівня правосуддя для захисту медичних працівників, які виконують свої гуманітарні обов'язки в умовах збройних конфліктів.

Список літератури

1. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text
2. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text
3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 08.06.1977 р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

Андрій Жула

Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

Адміністративно-правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції

На жаль, питання корупції, досить актуальна у нашій країні. Задля її запобігання створено та наділено спеціальним адміністративно-правовим статусом органи виконавчої влади, зокрема Національне агентство з питань запобігання корупції (далі–НАЗК). НАЗК, будучи центральним органом виконавчої влади відіграє, вирішальну роль у реалізації антикорупційної державної політики.

На думку Т.О. Коломоєць, «адміністративно-правовий статус – це сукупність суб'єктивних прав і обов'язків закріплених нормами адміністративного права за певним органом. Водночас обов'язковою ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність у нього конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, що реалізуються у рамках як адміністративних правовідносин, так і поза ними» [1, с. 64]. Дане визначення, на нашу думку, найповніше розкриває усю багатогранність цього правового явища. Тому у нашому дослідженні ми послуговуватимемось ним.

Кабінет Міністрів України як найвищий орган виконавчої влади приймає рішення про утворення НАЗК керуючись положеннями Конституції України та Закону України «Про запобігання корупції». У своїй діяльності НАЗК відповідальне перед Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України. Діяльність керівництва НАЗК здійснює його Голова, в підпорядкуванні, якого здійснюють свою діяльність три заступники. Голова Національного агентства наділений достатньо великим розміром повноважень, серед яких: контроль та організація роботи Національного агентства, персональна відповідальність за прозорість, законність та ефективність діяльності НАЗК, призначення на посади і звільнення з посад працівників агентства, видання у межах повноважень наказів та доручень та інші повноваження прямо передбачені Законом України «Про запобігання корупції». [2]

Загалом, агентство наділене широким спектром повноважень, дослідження яких має чимале значення у вивчення спеціального статусу НАЗК. Перш за все до основних повноважень необхідно віднести розроблення Антикорупційної стратегії та програми; контроль та моніторинг над деклараціями суб'єктів декларування, зберігання та публікація цих декларацій; контроль над фінансуванням політичних партій задля запобігання корупції в таких організаціях; забезпечення функціонування Єдиного порталу викривачів і відповідного захисту осіб, які набули статусу викривача; інформаційний обмін з міжнародними організаціями та компетентними органами іноземних держав та інші повноваження, визначені Законом України «Про запобігання корупції» [2].

Задля дотримання доброчесності працівників НАЗК діє такий структурний орган як підрозділ внутрішнього контролю. Він виконує функції: контролю над своєчасним поданням декларацій осіб, здійснює перевірки на доброчесність працівників та проводить службові розслідування.

На нашу думку, діяльність НАЗК має велике значення у сфері запобігання корупції оскільки завдяки наданим законодавцем повноваженням він уживає як превентивні заходи, так і конкретні заходи процедурного характеру у випадку встановлення фактів вчинення корупційного правопорушення у діяльності як публічних службовців, так й підприємств, установ та організацій.

Список літератури

1. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: [підруч.] / Т.О. Коломоєць. К: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

Лада Замлинська

Наукова керівниця – асист. Паламарчук А.І.

**Конституційний контроль в Україні:
роль і значення Конституційного Суду**

Конституційний контроль є важливим інструментом забезпечення верховенства права та дотримання Конституції України, а Конституційний Суд України (далі – КСУ) виконує ключову функцію у захисті основного закону, прав і свобод громадян, а також у збереженні балансу між гілками влади. Актуальність цієї теми зумовлена сучасними викликами, серед яких політичний вплив на судову систему та необхідність удосконалення механізмів конституційного контролю. Мета дослідження – аналіз ролі та значення КСУ у правовій системі держави.

В Україні реалізація конституційного контролю покладена на Конституційний Суд України [2]. Його обов'язки включають перевірку конституційності законодавчих актів, офіційне тлумачення норм Конституції та вирішення питань, пов'язаних із дотриманням конституційного порядку. Отже, КСУ виступає гарантом стабільності правового поля, запобігаючи прийняттю рішень, яке можуть порушувати основні права громадян або суперечити конституційним принципам. Україна дотримується європейської моделі конституційного контролю, що забезпечує централізовану перевірку нормативних актів на відповідність Конституції. Це сприяє зміцненню правової системи, гарантує дотримання конституційних норм і дозволяє своєчасно усувати потенційно небезпечні правові колізії.

Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції, що забезпечує верховенство Конституції шляхом контролю за відповідністю законів та інших правових актів Основному Закону. Він є незалежним органом, що не входить до судової системи загальної юрисдикції. Рішення Конституційного Суду України мають значний вплив на правову систему, оскільки є остаточними, обов'язковими до виконання і не підлягають

оскарженню[2]. Вони формують конституційну доктрину і конкретизують норми Основного Закону України, забезпечуючи єдність правозастосування[1]. Суд може скасовувати неконституційні положення законів, що запобігає порушенню прав громадян і принципу верховенства права. Важливе значення має і тлумачення Конституції, яке сприяє узгодженню правових норм і стабільності правопорядку.

Серед основних проблем конституційного контролю в Україні можна виділити політичний тиск на Конституційний Суд, складність процедури виконання його рішень, недостатню прозорість у процесі ухвалення рішень і тривалість розгляду справ. На нашу думку, перспективи розвитку конституційного контролю в Україні пов'язані з підвищенням незалежності та авторитету Суду, удосконаленням законодавчих механізмів його діяльності, зокрема щодо забезпечення обов'язковості виконання рішень. Важливим кроком є підвищення рівня правової культури серед громадян та органів влади, що сприятиме ефективному функціонуванню системи конституційного контролю. Діяльність конституційного контролю має фундаментальне значення для стабільності правової системи держави. Зокрема, його рішення є остаточними і обов'язковими для виконання, що забезпечує чітке дотримання конституційних норм.

Отже, конституційний контроль в Україні, здійснюваний Конституційним Судом, є ключовим механізмом для забезпечення верховенства Конституції та захисту прав громадян. Незважаючи на його важливість, існують виклики, які потребують вирішення для підвищення ефективності та незалежності цієї інституції.

Список літератури

1. Конституція України: Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України “Про Конституційний Суд України”:
Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст. 376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

Діана Звездак

Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

Право людини на життя: соціально-правовий аспект

Право на життя є найвищою цінністю будь-якого демократичного суспільства, і його захист – це не тільки юридична, а й моральна відповідальність держави. На жаль, на сьогодні існує багато викликів, які ставлять під загрозу це право. В Україні це питання особливо актуальне через військові дії, які призводять до великих втрат серед цивільного населення. Вважаємо, що держава має не лише карати за порушення права на життя, а й активно працювати над його захистом.

Право на життя гарантоване низкою міжнародних документів, зокрема в ст. 3 Загальної декларації прав людини (1948 р.) [1], яка зазначає, що кожна людина має право на життя, свободу і особисту недоторканність. Ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1966 р.) [2] проголошує, що право на життя є невід’ємним і жодна людина не може бути свавільно позбавлена життя. Європейська конвенція з прав людини (1950 р.) [3], стаття 2, наголошує: «Право кожного на життя охороняється законом. Ніхто не може бути навмисно позбавлений життя, за винятком виконання смертного вироку, ухваленого судом».

В Україні це право закріплене у статті 27 Конституції України (1996 р.) [4], яка гарантує, що кожна людина має невід’ємне право на життя, а держава зобов’язана його захищати. Також безліч законів регулюють специфічні аспекти цього права. Зокрема, Кримінальний кодекс України (ст. 115-119) [5] передбачає відповідальність за протиправне позбавлення життя. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров’я» (1992 р.) [6] гарантує право на охорону життя та здоров’я. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017 р.) [7] спрямований на захист від загроз життю в сім’ї.

Соціальний аспект права на життя є невід’ємною складовою його реалізації, оскільки сам факт юридичного закріплення цього права не гарантує його дотримання. Людина може формально володіти правом на життя, але через несприятливі соціальні умови її існування буде постійно перебувати під загрозою. Наприклад, низький рівень

медицини, економічна нестабільність, відсутність соціальної підтримки.

На жаль, сучасна історія України є трагічним прикладом того, як це фундаментальне право може бути систематично і грубо порушене. Від 2014 року і особливо після повномасштабного вторгнення країни-агресора в 2022 році український народ зазнає масових порушень права на життя внаслідок воєнних злочинів, бомбардувань цивільних об'єктів, терору проти мирного населення. Такі дії є грубим порушенням статті 6 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [2] та статті 2 Європейської конвенції з прав людини [3], які гарантують кожній людині право на життя. Україна продовжує боротися за правду та справедливість у міжнародних судах, зокрема в Міжнародному кримінальному суді та Європейському суді з прав людини [8].

Отже, право на життя має розглядатися не лише як юридичний імператив, а як центральний етичний постулат, який визначає напрямок розвитку державної політики, міжнародного права та соціальних інститутів. Його захист – це не просто обов'язок держави, а моральна і політична відповідальність перед майбутніми поколіннями.

Список літератури

1. Загальна декларація прав людини, 1948 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
3. Європейська конвенція з прав людини, 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Конституція України, 1996 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Кримінальний кодекс України, 2001 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
7. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», від 19.12.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
8. Європейський суд з прав людини. Практика щодо права на життя. URL: <https://www.sumyjust.gov.ua/urok-26-osoblyvosti-zastosuvannya-statti-8-pravo-na-povagu-do-pryvattogo-i-simejnogo-zhyttya-konvenziiyi-pro-zahyst-prav-ljudyny-i-osnovopolozhnyh-svobod/>

Тетяна Здражевська

Наукова керівниця – проф. Карвацька С. Б.

Захист культурної спадщини в умовах збройного конфлікту: роль міжнародних механізмів захисту

В умовах сучасних збройних конфліктів, під час яких агресор вдається до знищення церков, історичних будівель і музеїв, питання захисту культурної спадщини набуває особливої актуальності. У цьому процесі важливу роль відіграють такі міжнародно-правові інструменти, як міжнародні договори та міжнародні організації, що сприяють забезпеченню захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів.

Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток 1935 року містить положення, згідно з якими держави, які підписали цей документ, зобов'язуються поважати, охороняти та захищати культурну спадщину навіть у разі збройного конфлікту. [1] Цей документ суттєво вплинув на розвиток і формування міжнародно-правового регулювання охорони культурних цінностей.

Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року є найбільш важливим документом, що регулює відносини у цій сфері. Конвенція визначає принципи та процедуру захисту культурної спадщини. Згідно з положеннями документа, держави-учасниці зобов'язуються уникати розташування військових об'єктів поблизу культурних цінностей та вчиняти акти крадежу, грабежу, вандалізму або незаконного присвоєння, спрямовані проти культурних цінностей. [2]

Додаткові протоколи I та II до Женевських конвенцій 1977 року також є документами, що забезпечують захист культурних цінностей. Протокол I передбачає відповідальність за здійснення будь-яких ворожих актів, спрямованих проти історичних пам'яток. [3]

ЮНЕСКО є важливою міжнародною організацією, що сприяє впровадженню Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 та двох протоколів до неї, здійснює моніторинг культурних цінностей у країнах, де

відбувається збройний конфлікт, документує випадки порушення вищезазначених міжнародно-правових актів.

Проблема незаконного вивезення культурних цінностей під час збройного конфлікту не менш поширеною в сучасному світі. Саме Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності, 1970 року регламентує подібну практику. Відповідно до даної Конвенції держави-учасниці зобов'язуються протидіяти вищевказаним діям. [4]

Міжнародно-правовий захист культурних цінностей під час збройних конфліктів є надзвичайно важлива та актуальна завдання для міжнародної спільноти. Завдяки міжнародним договорам і міжнародним організаціям, діяльність яких спрямована на захист культурної спадщини, культурна ідентичність народів забезпечується необхідним захистом.

Список літератури

1. Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток (Пакт Реріха) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_191#Text
2. Другий Протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-99/ed20200430#Text
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199/ed20051208#Text
4. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності https://zakon.cc/law/document/read/995_186

Софія Золотаренко

Науковий керівник – доц. Тома М.Г.

Гендерний аспект домашнього насильства в українському суспільстві

Проблема домашнього насильства залишається однією з найгостріших соціальних проблем українського суспільства. Хоча домашнє насильство може бути спрямоване проти будь-якого члена сім'ї, дослідження підтверджують, що в більшості випадків його жертвами стають саме жінки, що дозволяє розглядати це явище крізь призму гендерно зумовленого насильства. За даними Міністерства соціальної політики України, у 2023 році понад 90% звернень щодо домашнього насильства надходило від жінок [1].

Кримінальне законодавство України пройшло значний шлях розвитку у сфері протидії домашньому насильству. Ключовим моментом стало прийняття Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" від 07.12.2017 р. та криміналізація домашнього насильства шляхом внесення до Кримінального кодексу України статті 126-1. Це стало важливим кроком у напрямку імплементації положень Стамбульської конвенції, хоча сама Конвенція була ратифікована Україною лише у 2022 році.

Відповідно до статті 126-1 КК України, «Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи» [2].

Домашнє насильство походить з нерівноправного розподілу ролей у сім'ї між кривдником і потерпілою стороною, що робить його формою насильства, пов'язаного з гендером. Хоча це явище не обмежується лише випадками, коли чоловіки кривдять дружин, – воно може відбуватися між родичами будь-якої статі та ступеня спорідненості, включаючи ситуації, де жінки є кривдниками чоловіків – важливо визнати, що більшість випадків домашнього насильства спрямовані саме проти жінок. Оскільки його основою

часто стають нерівні стосунки між чоловіками та жінками, стереотипні уявлення про гендерні ролі та традиційні норми.

Дослідження, проведені в Україні, показують, що жінки становлять близько 85-90% постраждалих від домашнього насильства; «суспільні» стереотипи сприяють латентності таких правопорушень; економічна залежність жінок від партнерів часто є фактором, що перешкоджає виходу з насильницьких стосунків [3].

Проблема домашнього насильства в українському суспільстві має чітко виражений гендерний аспект, що підтверджується як статистичними даними, так і результатами досліджень. Криміналізація домашнього насильства та прийняття спеціального законодавства стали важливими кроками у напрямку вирішення цієї проблеми, однак вони повинні супроводжуватися комплексними заходами соціального, економічного та освітнього характеру. Проте, незважаючи на законодавчі зміни, значна частина випадків домашнього насильства залишається латентною через психологічні бар'єри (страх, сором), економічну залежність жертв та стереотипні уявлення про гендерні ролі.

Для досягнення реальних змін необхідно не лише вдосконалювати правову базу, але й забезпечувати її ефективну імплементацію, підвищувати обізнаність суспільства щодо неприпустимості домашнього насильства та розвивати систему допомоги тим, хто від нього постраждав. Лише комплексний підхід, що враховує гендерний вимір проблеми, може забезпечити її ефективне розв'язання та захист прав жертв.

Список літератури

1. Міністерство соціальної політики України. Статистичні дані щодо домашнього насильства в Україні за 2023 рік. URL: <https://www.msp.gov.ua>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25.
3. Гендерно зумовлене насильство в Україні: аналітичний звіт. UNFPA, 2023. URL: <https://ukraine.unfpa.org>

Сергій Іволга

Науковий керівник – проф. Гаврилук Р.О.

**Фінансово-правові інструменти
стимулювання зелених інвестицій**

Зелені інвестиції відіграють важливу роль у забезпеченні сталого розвитку та протидії зміні клімату. В Україні значний вплив на активізацію таких інвестицій мають фінансово-правові механізми, що сприяють впровадженню екологічно зорієнтованих проєктів. Сучасні тенденції у цій сфері охоплюють «зелений» тариф, аукціони з розподілу квот підтримки, а також випуск зелених облігацій. «Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення "зеленого" тарифу» від 25 вересня 2008 року впроваджено ключовий правовий механізм державного стимулювання розвитку альтернативної енергетики. Основна ідея цього механізму випливає з того, що держава бере на себе обов'язок закуповувати електроенергію, вироблену з відновлюваних джерел електроенергії, за встановленою підвищеною ціною» [1, с. 50]. Тож ми можемо визначити, що "зелений" тариф є найголовнішим фінансовим інструментом для стимулювання інвестицій у альтернативні джерела енергії.

«Відповідно до ст. 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії», аукціон з розподілу квоти підтримки є механізмом, який визначає суб'єктів господарювання, що отримують право на державну підтримку у виробництві електроенергії з альтернативних джерел. Виняток становить електроенергія, вироблена з використанням доменного та коксівного газів, а також гідроенергія, якщо вона генерується не мікро-, міні- або малими гідроелектростанціями» [4, с. 86] Порядок проведення аукціонів з розподілу квоти підтримки затверджується КМУ і поширюється на всі аукціони, які стосуються альтернативної енергії.

«Відповідно до ч. 5 ст. 11 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23.03.2006р., зеленими облігаціями - це облігації, проспект (рішення про емісію, а для державних облігацій України - умови розміщення) яких

передбачає (передбачають) використання залучених коштів винятково на фінансування екологічного проєкту або окремого його етапу» [2]. «Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження активно впроваджує ринок «зелених» облігацій як фінансовий механізм для залучення інвестицій у проєкти, спрямовані на підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваної енергетики та реалізацію інших екологічно чистих ініціатив» [3, с. 62].

Отже, чинне законодавство створює необхідні умови для їхнього впровадження, проте деякі механізми, зокрема аукціони з розподілу квоти підтримки, потребують подальшого вдосконалення. Важливим напрямом розвитку є гармонізація цих інструментів із міжнародними стандартами, що сприятиме досягненню цілей сталого розвитку, поліпшенню екологічної ситуації й активному залученню інвестицій у зелену економіку України.

Список літератури

1. Павлига А. В. Правове регулювання використання альтернативних джерел енергії в Україні : дис...доктора філос. / Павлига, Анастасія Вадимівна ; Національний університет «Одеська юридична академія» – Одеса, 2023. – 231 с.

2. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV : станом на 23 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 17.03.2025).

3. Примостка Л.; Слесар В. Розвиток ринку зелених облігацій. *Вісник економіки*. № 3, 2023. С.55-67.

4. Штода Д. О. Аукціони з розподілу квоти підтримки як спосіб стимулювання державою використання альтернативних джерел енергії. *Молодий вчений*. 2023. с. 86-91.

Антон Ікленко

Наукова керівниця - асист. Лабик А.Р.

Еволюція концепції державного суверенітету в умовах глобалізації

Прогресивний розвиток людства в науковій і технічній сфері розпочав глобальні економічні, політичні, культурні процеси, які вплинули на держави і відносини між ними. Усі ці зміни й перетворення отримали назву глобалізації.

Енциклопедія історії України визначає дане явище як новітній трансформаційний процес у просторовій організації локальних, регіональних і світових економічних зв'язків та відповідних соціальних відносин [1]. Із розвитком глобалізації змінюється також її вплив на державу, який проявляється у т. зв. «звуженні», «ослабленні», «девальвації» суверенітету [2, с. 87]. Щоб зрозуміти зміст зазначених процесів, насамперед варто з'ясувати власне суть суверенітету.

Сучасні дослідники визначають державний суверенітет як «верховенство державної влади всередині країни та її незалежність і рівноправність у зовнішньополітичній сфері» [3]. Весь час головним актором у світі була держава у різних своїх проявах. Держава як політичний інститут відіграла значну роль у внутрішніх суспільних процесах. Проте глобалізація, яка створила взаємозалежність між державами, призвела до того, що останні вже не можуть самостійно розв'язувати свої зовнішні та внутрішні проблеми, відбувається розмивання державних кордонів і це ставить під загрозу головну ознаку держави – суверенітет. Аналіз даних процесів дає змогу виокремити певні загрози, що ведуть до традиційного поняття державного суверенітету під впливом глобалізації. По-перше, це економічна залежність. Транснаціональні корпорації, міжнародні ринки, – це все впливає на держави, обмежуючи їхню здатність самостійно контролювати свою економіку. А це веде до звуження їх економічного суверенітету. По-друге, це добровільне передання своїх повноважень іншим країнам, міжнародним організаціям і союзам для поліпшення міжнародної співпраці. Більшість дослідників вважають, що такі процеси є невідворотні, держави

самі вимушені віддавати частину своїх повноважень для підтримання свого розвитку. До прикладу. Європейський Союз, члени якого більше не є єдиними центрами влади в межах своїх власних кордонів. Зазначимо, що це не виняткові випадки зміни поняття суверенітету і його трансформації. Деякі науковці вважають, що державний суверенітет зникає, а деякі – що змінюється саме поняття і з'являється нова його форма, до якої він повинен був прийти [3, с. 49].

Отже, зміни державного суверенітету в умовах глобалізації значні, і мають досить великий вплив на існування такого суспільного об'єднання як держава. Можливо, у майбутньому держави досягнуть апогею свого економічного, політичного та культурного розвитку і залежатимуть одна від одної так, що кордони між ними стануть лише формальністю.

Список літератури

1. Глобалізація : Енциклопедія історії України: Т. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2004. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Globalizaciya (дата звернення: 18.03.2025)
2. Тернавська В. М. Концепція державного суверенітету в аспекті глобального інформаційного простору. *Інформація і право*. 2021. № 4 (39). С. 80-89. URL: <file:///C:/Users/ASER/Downloads/248794-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-571086-1-10-20211223.pdf> (дата звернення: 18.03.2025).
3. Прудовський А. В., Наливайко О. І. Державний суверенітет і глобалізація. Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference, November 18, 2022. Stockholm, Kingdom of Sweden: European Scientific Platform. 2022. Р. 49-50. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/issue/download/18.11.2022/32#page=50> (дата звернення: 18.03.2025).

Олександра Кантемір

Наукова керівниця – проф. Карвацька С.Б.

Вплив міжнародних договорів на міжнародний правопорядок у контексті сучасних викликів України

Міжнародні договори відіграють ключову роль у формуванні міжнародного правопорядку. Вони встановлюють загальноприйняті правила поведінки держав та інших суб'єктів міжнародного права, забезпечують стабільність та мирне співіснування в глобальному співтоваристві. Також міжнародні договори впливають на національні правові системи, якщо держави ратифікували ті чи інші угоди.

Стаття 9 Конституції України передбачає, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Якщо договори суперечать Конституції України, то їх можна укладати тільки після внесення змін до Конституції України. [1].

У статтях 26 і 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року встановлено принцип "pacta sunt servanda" (договори підлягають виконанню) і забороняють сторонам договору посилаючись на положення свого національного законодавства як виправдання для невиконання договору [2].

Україна є активним учасником міжнародної спільноти. Проте зважаючи на сьогоднішній день, виконання міжнародних договорів щодо України суттєво порушуються. Це демонструє кризу міжнародного правопорядку і вказує на те, що він потребує зміцнення. Одним із основних документів, на підставі яких Україна отримала гарантії щодо своєї територіальної цілісності, є Будапештський меморандум, який підписала Велика Британія, США та Росія. У 2014 році Росія незаконно анексувала Крим, що є порушенням цього меморандуму та загальноприйнятих норм міжнародного права, які засновані на принципах недоторканності та територіальної цілісності.

Ще одним прикладом порушення міжнародного правопорядку є повномасштабне вторгнення Росії в Україну в

2022 році. Ця агресія суперечить Статуту Організації Об'єднаних Націй, який забороняє застосовувати силу проти територіальної цілісності інших держав. Дії країни-агресорки порушують не тільки принцип недоторканності держав, а й міжнародної безпеки.

Окрім порушення росією норм щодо територіальної цілісності, вона порушує норми й міжнародного гуманітарного права. Є чимало свідчень про незаконні атаки на цивільні об'єкти, що призводять до великої кількості жертв серед невинного населення. Такі дії суперечать Женевським конвенціям, які регламентують правила ведення бойових дій і захист цивільного населення. Незаконне застосування сили та цілеспрямоване завдання шкоди жителям країни є грубим порушенням міжнародних обов'язків.

Ці події вказують на недосконалість міжнародних механізмів примусу щодо виконання угод. Відсутність ефективних санкцій ставить під сумнів результативність міжнародного права. Україна активно працює над посиленням міжнародного тиску на агресора.

Отже, міжнародні договори є важливою частиною міжнародного правопорядку. Проте російсько-українська війна демонструє необхідність зміцнення міжнародної правової системи. Порушення договорів росією проти України показують як порушення міжнародних зобов'язань руйнує основи міжнародного правопорядку та ставить під загрозу глобальну стабільність. Виконання міжнародних договорів є важливим чинником не лише для підтримання, а й подальшого розвитку системи міжнародного права.

Список літератури

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 21.12.2024).
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 23.05.1969 : станом на 13 черв. 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 23.03.2025).

Станіслава Кейван

Наукова керівниця – доц. Паскар А.Л.

Зміна розміру аліментів: правове регулювання та практика застосування

Справи про стягнення аліментів на утримання дітей є досить поширеними серед сімейних спорів. Зазвичай аліменти визначаються як частка від доходу платника або фіксована сума і повинні сплачуватися до досягнення дитиною повноліття. Проте розмір цих виплат може змінюватися залежно від певних обставин. При цьому суди у таких справах завжди повинні керуватись принципом найкращих інтересів дитини.

Аналізуючи приписи ст. 192 Сімейного кодексу України, можна відзначити, що розмір аліментів, встановлений судовим рішенням або домовленістю між батьками, може бути змінений в разі звернення платника чи одержувача в судовому порядку. Підставами для такого перегляду є зміни в матеріальному чи сімейному становищі, погіршення або покращення стану здоров'я одного з них, а також інші обставини, передбачені законодавчими нормами [1]. Це означає, що змінити розмір аліментів може як платник, так і одержувач, коли цього вимагає ситуація. Наприклад, платник, який мав стабільний дохід, після втрати роботи чи закриття бізнесу може зіткнутися з ситуацією, коли сплачувана сума аліментів значно перевищує його дохід наразі. Або ж, навпаки, платник, який сплачував мінімальні аліменти через вказану низьку заробітну плату, може почати витратити значні суми на купівлю нерухомості чи розкішні подорожі, що свідчатиме про зміни в його фінансовому стані та створюватиме підстави для подальшого перегляду розміру аліментів.

При запиті на зміну розміру аліментів важливо з'ясувати, як було визначено поточний розмір – на підставі договірних зобов'язань чи судового рішення. Якщо це договір, варто звернути увагу на умови щодо змін і вирішення спорів, а також спробувати домовитися про зміни у позасудовому порядку. Якщо розмір встановлено судом, потрібно пересвідчитись, чи змінилися обставини (матеріальний стан, здоров'я тощо). Якщо

ці зміни були відомі суду (тобто суд вже врахував наявність чи відсутність певних обставин), шанс на зміну мінімальний. Варто зважати на те, що мінімальний розмір аліментів не може бути нижчим за половину прожиткового мінімуму, встановленого для дитини відповідного віку.

Судова практика дає чіткі орієнтири у вирішенні таких справ. Згідно з Постановою Верховного Суду у справі № 565/2071/19, факт зміни сімейного стану позивача, зокрема народження дитини, не є переконливою підставою для зменшення розміру аліментних виплат. У даній справі позивач не надав достатніх доказів погіршення свого матеріального становища. Крім того, суд наголосив, що збільшення витрат на утримання однієї дитини не може бути обґрунтуванням для зменшення аліментів на користь іншої [2].

Зменшення аліментів без підтвердження погіршення матеріального стану позивача не забезпечить належне утримання дитини. Тому перед зверненням до суду важливо перевірити відповідність вимог чинному законодавству та пам'ятати, що обов'язок забезпечення дитини лежить на обох батьках, оскільки дитина має право на належний рівень життя.

Таким чином, на основі вищенаведеного, розмір аліментів підлягає перегляду в разі зміни матеріального стану чи сімейних обставин, але така зміна повинна обов'язково бути обґрунтована належними доказами. Судова практика свідчить, що автоматичного зменшення аліментів не відбувається, особливо якщо це може призвести до порушень прав дитини.

Список літератури

1. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III : станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 28.02.2025).

2. Постанова Верховного Суду від 16.09.2020 у справі № 565/2071/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91680574> (дата звернення: 28.02.2025).

Владислав Кирилюк

Наукова керівниця – проф. Гаврилюк Р.О.

**Правове регулювання референдумів з питань
оподаткування: досвід Швейцарії**

Референдум – це голосування громадян всієї держави або певної частини її громадян з метою вирішення найважливіших питань державного і суспільного життя. Референдуми як інструмент безпосередньої демократії відіграють важливу роль у формуванні податкової політики в різних країнах світу. При дослідженні даного питання значний інтерес становить досвід Швейцарії, що характеризується високим рівнем громадської участі у процесі ухвалення рішень, зокрема у сфері оподаткування. У Швейцарії податкові питання вирішуються на загальнодержавному рівні шляхом проведення референдумів. Такий підхід до участі громадськості у розв’язанні дискусійних проблем забезпечує легітимність та суспільну підтримку податкової політики держави.

На відміну від законодавства України [1; 2], проведення референдумів загальнодержавного рівня у Швейцарській Конфедерації регламентується положеннями її Федеральної Конституції, а не спеціальним законом. Так, відповідно до Конституції Швейцарії, для внесення конституційних змін потрібно зібрати 100 тис. підписів, а для проведення референдуму проти чи для підтримки закону – 50 тис. підписів [3].

У Швейцарії регулярно проводяться референдуми з питань податків, де громадяни мають можливість безпосередньо впливати на рішення уряду щодо змін у податковій політиці. Наприклад, у березні 2024 року у Швейцарії відбувся референдум, на якому громадяни підтримали ініціативу щодо запровадження 13-ї пенсії – додаткової щорічної виплати для пенсіонерів. Попри застереження уряду про можливе підвищення податків і ризики для фінансової стабільності соціальної системи, майже 60% виборців висловилися на користь цієї ініціативи [4].

Також громадяни Швейцарії вирішували долю щодо державного фінансування міжнародних заходів. У листопаді 2024 р. виборці у швейцарському місті Базель підтримали виділення майже 40 млн. доларів державного фінансування на проведення конкурсу "Євробачення" 2025 року. Згідно з результатами референдуму, 66,6% виборців міста підтримали використання грошей платників податків на проведення заходу [5]. Указані приклади демонструють традицію Швейцарії залучати громадян до ухвалення ключових рішень через референдуми.

Отже, проаналізувавши систему референдумів у Швейцарії, можна зробити висновок, що ця держава демонструє ефективну модель залучення громадян для вирішення податкових питань через референдуми, що забезпечує суспільну підтримку та легітимність податкової політики. В Україні референдуми щодо оподаткування законодавчо заборонені, а їх проведення додатково ускладнюється воєнним станом. У майбутньому питання вдосконалення механізмів народовладдя набуде актуальності і досвід Швейцарії зможе слугувати орієнтиром для підвищення прозорості й ефективності ухвалення рішень у податковій сфері.

Список літератури

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 21.12.2024).
2. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 26.01.2021 № 1135-IX : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text> (дата звернення: 17.03.2025).
3. Federal Constitution of the Swiss Confederation of 18 April 1999 (Status as of 3 March 2024). URL: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1999/404/en>
4. У Швейцарії на референдумі проголосували за додаткову пенсію. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shveytsariya-referendum-pensiya/32846144.html> (дата звернення: 17.03.2025).
5. Костіна І. У Швейцарії на референдумі підтримали держфінансування для проведення "Євробачення". *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/11/25/7199144/> (дата звернення: 17.03.2025).

Олена Китайгородська

Наукова керівниця – асист. Анатійчук В.В.

Фактор внутрішнього волевиявлення сторін договору у процесі інтерпретації його змісту

У сучасному договірному праві особливу увагу приділяють питанням інтерпретації змісту договорів. Одним із ключових факторів у цьому процесі є внутрішнє волевиявлення сторін, яке відображає їхню справжню волю щодо змісту правочину. Важливість правильного тлумачення договорів обумовлена, насамперед, необхідністю забезпечення стабільності цивільного обороту, захисту прав та інтересів учасників договірних відносин. Неправильна або формальна інтерпретація умов може призвести до юридичних колізій, порушення принципу добросовісності та навіть судових спорів.

Метою дослідження є встановлення ролі внутрішнього волевиявлення сторін у процесі тлумачення договору, аналізі відповідних підходів, судової практики.

Іноді буває важко встановити справжні наміри сторін щодо досягнення певного правового результату, оскільки не завжди внутрішнє волевиявлення однієї сторони збігається з внутрішнім волевиявленням іншої сторони.

Часто суди звертаються до поведінки сторін до та після укладення договору, щоб визначити їхній справжній намір, що допомагає уникнути формального підходу та забезпечити справедливість у вирішенні спорів [1].

Або ж через неоднозначне трактування умов договору – чітко формулювати умови та враховувати можливі варіанти тлумачення, щоб уникнути спорів у майбутньому. Тобто для правильного розуміння та виконання договору на першому місці повинне бути врахування волевиявлення сторін [2].

Важливим при встановленні фактору волевиявлення є застосування принципу добросовісності. Хоча внутрішнє волевиявлення сторін відіграє ключову роль у процесі тлумачення договору, воно не повинно використовуватися як інструмент для зловживання правами іншої сторони.

Даний принцип є основним критерієм при інтерпретації

договору, оскільки він забезпечує баланс інтересів та справедливість у договірних відносинах. А суди в свою чергу можуть відмовитися визнавати таке тлумачення правомірним, через те, що одна зі сторін намагається вчинити правочин для досягнення неправомірних переваг [3].

При аналізі судової практики встановлено, що для визнання договору дійсним необхідно, щоб волевиявлення сторін було вільним і відповідало їхньому внутрішньому наміру. Це в свою чергу забезпечує захист прав сторін та стабільність цивільного обороту [4].

Підсумовуючи вищезазначене, доходимо висновку, що у кожному конкретному випадку суд повинен враховувати всі обставини справи, тому що не існує універсального рішення для всіх ситуацій, коли внутрішнє волевиявлення сторін суперечить змісту договору. А суд повинен діяти справедливо й об'єктивно та не забувати враховувати інтереси обох сторін.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України від 01.01.2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n4039>
2. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 23 травня 2022 року по справі №393/126/20 URL: <https://www.adv.net.ua/tlumachennya-dogovoru-sudova-praktika>
3. Погребняк В. Окремі проблеми волевиявлення у ході виникнення договірних суб'єктивних цивільних прав: міжнародний аспект / Історико-правовий часопис. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. № 1 (15). С. 53-57.
4. Сурженко О. А. Значення принципу добросовісності при здійсненні та захисті суб'єктивних цивільних прав/ Цивільне право: проблеми теорії та правозастосування : матеріали XXI наук.-практ. конф. Харків, 17 лют. 2023 р. – Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2023. – С. 228-231. URL: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferencij/>

Марія-Аліса Кістол
Науковий керівник – асист. Іванюк Р.В

**Геноцид у міжнародному праві:
чому покарання досі неефективне?**

Відповідно до положень Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 1948 року, геноцидом визнаються дії, що здійснюються з наміром повного або часткового знищення національної, етнічної, расової чи релігійної групи як такої. До таких дій належать: умисні вбивства членів групи, заподіяння їм тяжких тілесних або психічних ушкоджень, створення умов життя, розрахованих на повне чи часткове фізичне знищення, а також примусове переміщення дітей до іншої групи. Ця конвенція стала першим міжнародним договором, який надав юридичну дефініцію геноциду та заклав основу для правового переслідування за подібні злочини на міжнародному рівні [1].

Судове переслідування за злочин геноциду здійснюється міжнародними судовими інституціями, серед яких ключову роль відіграє Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС). Згідно з положеннями Римського статуту 1998 року, МКС наділений юрисдикцією щодо розслідування та судового розгляду справ, пов'язаних із геноцидом, а також іншими тяжкими міжнародними злочинами, такими як злочини проти людяності та воєнні злочини. До утворення МКС значну роль у забезпеченні правосуддя за геноцид відігравали спеціальні рміжнародні трибунали — зокрема, Міжнародний трибунал для колишньої Югославії (далі – МТКЮ) та Міжнародний трибунал для Руанди (далі – МТР), які розглядали гучні справи щодо масових злочинів, скоєних у 1990-х роках у Європі й Африці. Ці судові органи створили прецеденти у правовому переслідуванні геноциду та стали основою для формування подальшої практики МКС.[2]

Попри існування міжнародних правових норм і спеціалізованих судових органів, покарання за геноцид залишається обмежено ефективним. Це зумовлено кількома ключовими чинниками. По-перше, політичний вплив окремих держав часто перешкоджає об'єктивному та незалежному правосуддю, особливо у випадках, коли інтереси великих країн пов'язані з конфліктом. По-друге,

тривалий та складний характер міжнародних судових процесів значно уповільнює розгляд справ, що знижує віру суспільства у справедливість. Крім того, обмежені ресурси, зокрема фінансові й технічні, ускладнюють проведення повноцінних розслідувань і забезпечення належного захисту свідків. Ці фактори разом створюють ситуацію, в якій багато винних у злочинах геноциду залишаються безкарними, що підриває авторитет міжнародного правосуддя.

Після геноциду в Руанді у 1994 році, навіть зі створенням Міжнародного трибуналу, значна частина винних так і залишилася без покарання. Подібна ситуація спостерігалася після масового вбивства в Сребрениці у 1995 році, коли головні вироки були винесені лише через десятиліття. Ще один приклад — переслідування релігійної меншини рохінджа у М'янмі у 2017–2018 роках [3].

Отже, незважаючи на існування усталених міжнародно-правових актів, таких як Конвенція про запобігання злочину геноциду, та функціонування інституцій правосуддя, включно з Міжнародним кримінальним судом, покарання винних залишається радше винятком, ніж правилом. Для подолання цієї кризи необхідно не лише вдосконалювати правові механізми та забезпечити їхню реальну дієвість, але й змінювати підхід міжнародної спільноти до відповідальності за геноцид, де пріоритетом стане не політична доцільність, а відстоювання принципів справедливості та гуманізму.

Список літератури

1. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 09 грудня 1948.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text
2. Римський статут міжнародного кримінального суду. {Римський статут ратифіковано із заявами Законом № 3909-IX від 21.08.2024}
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
3. United Nations Human Rights Council. Report of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, A/HRC/39/64, 12 September 2018.
URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2018/09/myanmar-un-fact-finding-mission-releases-its-full-account-massive-violations?LangID=E&NewsID=23575>

Дар'я Ковалик

Наукова керівниця – асист. Грекул-Ковалик Т. А.

Законодавче регулювання правового статусу фізичного реабілітолога

В умовах постійної напруги, погіршення здоров'я та інвалідизації, спричинених глобалізацією та повномасштабним вторгненням росії, фізичні реабілітологи відіграють одну з ключових ролей у відновленні постраждалих. Визначення їхнього правового статусу набуває особливої актуальності.

Правовий статус можна визначити як систему законодавчо встановлених і гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків суб'єкта суспільних відносин. Він характеризується цілісністю, структурованістю та визначеним порядком взаємодії його елементів [1, с. 95].

Залежно від змісту правовий статус можна поділити на загальний, спеціальний (родовий) та індивідуальний (особистісний). У контексті даного дослідження доцільно зосередитися на спеціальному правовому статусі, який розкриває особливості правового становища фізичного реабілітолога, оскільки він охоплює додаткові права, обов'язки та пільги, а також спеціальні функції, передбачені законодавством, і базується на загальному правовому статусі.

Спеціалізованим нормативно-правовим актом, що закріпив правовий статус фізичного реабілітолога в Україні, став Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я». Документ уніфікував понятійний апарат у сфері реабілітації, закріпив основоположні принципи реабілітаційної діяльності та наблизив національне законодавство до міжнародних стандартів [4]. Він також передбачив створення сучасної системи реабілітації у сфері охорони здоров'я та визначив організаційно-правові засади діяльності фізичного реабілітолога [5, с. 90].

Згідно з чинним законодавством фізична терапія визначається як процес, спрямований на допомогу людям із функціональними, переважно руховими порушеннями. Надавачами таких послуг є фізичні терапевти (реабілітологи), які працюють у медичних установах, реабілітаційних центрах, територіальних громадах або

здійснюють самостійну професійну діяльність. Попри те, що фізичні реабілітологи не мають статусу лікарів, вони є ключовими фахівцями у процесі терапевтичного відновлення та мають право вносити пропозиції щодо покращення процесу реабілітації, удосконалювати організацію та умови праці, отримувати необхідну інформацію для виконання своїх обов'язків, брати участь у наукових конференціях і підвищувати кваліфікацію. Їхні обов'язки включають розробку методик фізичних і психологічних вправ, підбір засобів та форм лікування, створення програм для відновлення функцій пацієнтів і розвитку їхніх психофізичних здібностей. У разі інвалідизації спеціалісти допомагають пацієнтам розвивати компенсаторні навички, адаптуватися до протезів і технічних пристроїв, освоювати нові професії та рухові дії. Фізичні реабілітологи несуть відповідальність за якість своєї роботи, збереження конфіденційності даних і дотримання нормативно-правових вимог.

Отже, правовий статус фізичного реабілітолога, закріплений у законодавстві України, визначає його професійні та практичні обов'язки у системі охорони здоров'я, забезпечує клієнтоцентричний підхід до реабілітації.

Список літератури

1. Панчишин А. В. Поняття, ознака та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.
2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року»: Постанова КМУ № 115 від 1.03.2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.03.2025).
3. Про затвердження Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»: Указ Президента України від 9.02.2016 р. № 42/2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text> (дата звернення: 20.03.2025).
4. Про реабілітацію осіб у сфері охорони здоров'я: Закон України від 3.12.2020 р. *Відомості Верховної Ради*. 2021. № 8. Ст. 59.
5. Рудницька О. П., Магась-Демидас Ю. І. Правове регулювання фізичної терапії в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 89–92.

Вікторія Коваль

Наукова керівниця – проф. Карвацька С.Б.

Дотримання міжнародних договорів: примус до виконання та відповідальність за порушення

Оскільки договірні відносини найпоширеніші у співпраці між державами та міжнародними організаціями то гарантії, дотримання та відповідальність за порушення договору є одним із найважливіших пунктів у договорі.

У чому полягає актуальність даної теми? Міжнародні договори – це важлива галузь, адже завдяки їй держави співіснують. Договори заключаються у різних сферах – починаючи від культурної до військово-політичних. Їхнє дотримання встановлене міжнародним принципом *Pacta sunt servanda*, а відповідальність зазначається в самому договорі. Але з сьогоденної ситуації в світі ми бачимо що не всі договори дотримуються.

Мета дослідження – з'ясувати які є способи притягнення держав до відповідальності за порушення договору та як змусити дотримуватися зобов'язань, і чому дотримання є таким важливим.

Примус до виконання міжнародних договорів як важливий апарат дотримання договорів. Оскільки у «Віденській конвенції про право міжнародних договорів» (1969 р.) не встановлено, яку відповідальність буде нести держава за недотримання договорів, а держави самі можуть прописувати це в самому договорі, то не існує єдиного апарату врегулювання відповідальності за порушення даних положень. І це надзвичайно погано, адже немає апарату примусу, який буде стримувати держави від неправомірних дій. Звичайно держави за недотримання можуть вимагати санкцій, звертатися до міжнародних судів або вимагати іншого виду відповідальності, але це все ж не становить для держави-порушниці великих наслідків і дозволяє їм порушувати договори без великих втрат.

Візьмемо до прикладу «Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» у якому США, Велика Британія та російська федерація стали гарантами безпеки для України. Так, «гарантія» у перекладі із французької означає поруку, забезпечення чогось; це – соціальне явище, яке забезпечує досягнення конкретного

результату, створює умови для функціонування певних суспільних відносин [1, с. 130]. Російська Федерація, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії і Сполучені Штати Америки підтверджують Україні їх зобов'язання згідно з принципами Заключного акта НБСЄ (994_055) поважати незалежність і суверенітет та існуючі кордони України [2. Ст.1]. Але, як бачимо через роки, «Будапештський меморандум» немає ніякого значення для росії, яка у 2014 році анексувала Крим і порушила суверенітет України, а потім у 2022 році розпочала повномасштабне вторгнення. Адже ще на початку росія мала зазнати репресій за те що вона не просто порушила гарантії безпеки, а сама стала державою-агресором. Але й відповідальність США та Великої Британії має бути такою ж. Також у «Меморандумі про нерозповсюдження ядерної зброї» статті 4-6 бачимо, що вони не дотрималися своїх зобов'язань. Тому хоч вони й не порушили суверенітету, але теж не виконали гарантії безпеки що є не меншим порушенням договору. Незважаючи на те, що вони наклали санкції та допомагали Україні економічно, але вони не змогли відновити мир і безпеку громадян. Та немає апарату який зміг би справедливо оцінити ситуацію та винести неупереджений вирок за таке грубе порушення зобов'язань.

Отже, у світовій спільноті не вистачає апарату примусу, який буде урегульовувати порядок виконання та дотримання договорів, а також відповідальність, – це не про вибачення чи компенсацію, це дія, яка має настати для всіх, хто нехтує міжнародними принципами та міжнародним правом.

Список літератури

1. Морозов, С. М., Шкаранута, Л. М. . Словник енциклопедичних слів. Київ: Наукова думка. 200. 680 с.
2. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до 2. Договору про нерозповсюдження ядерної зброї : Меморандум Україна від 05.12.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text (дата звернення: 23.03.2025).

Божена Козек

Наукова керівниця – асист. Василова О.В.

Кіберзлочинність у 2025 році: виклики та перспективи кримінально-правового регулювання

Цифрові загрози у 2025 році продовжують зростати, створюючи серйозні виклики для глобальної безпеки. Розвиток штучного інтелекту сприяє появі нових форм злочинної діяльності, ускладнюючи боротьбу з кіберзагрозами. Держави та міжнародні організації посилюють заходи з протидії кіберзлочинності, оновлюючи законодавство та розширюючи відповідальність у цифровій сфері.

Правове регулювання кіберзлочинності стикається з низкою викликів. Основною проблемою є швидка еволюція кіберзлочинних методів, що випереджає законодавчі ініціативи. Злочинці використовують штучний інтелект для автоматизації атак, створення адаптивного шкідливого програмного забезпечення, розробки складних фішингових схем та маніпуляції цифровими доказами. Це створює необхідність у перегляді традиційних норм кримінального права та розширенні юридичних категорій, які охоплюють нові форми злочинної діяльності.

Увагу необхідно приділяти, зокрема, питанням криміналізації дій, пов'язаних із розробкою та розповсюдженням шкідливого програмного забезпечення, використанням deepfake-технологій для шахрайства та незаконного збору персональних даних. Проблемою залишається також визначення відповідальності за дії, вчинені із застосуванням штучного інтелекту, зокрема щодо автономних шкідливих програм, які можуть змінювати свою поведінку без прямого втручання людини. Тому необхідне розширення законодавчого трактування відповідальності за такі правопорушення, зокрема визнання певних видів кіберзлочинів як особливо небезпечних.

Значний виклик для кримінального права становить міжнародний характер кіберзлочинності. Багато атак здійснюються через кордони, що ускладнює ідентифікацію злочинців, їх екстрадицію та судове переслідування. Відсутність

єдиного міжнародного підходу до визначення та криміналізації кіберзлочинів створює правові прогалини, якими активно користуються зловмисники. Розв'язання цієї проблеми вимагає розширення міжнародної співпраці та гармонізації законодавчих норм між країнами, зокрема вдосконалення механізмів обміну даними між правоохоронними органами. Держави повинні також посилювати регулювання діяльності компаній, які обробляють великі обсяги персональних даних, та запроваджувати суворіші санкції за недостатній рівень кібербезпеки.

Отже, законодавство має бути гнучким і адаптивним, а правоохоронні органи — забезпечені сучасними технологіями для розслідування та запобігання кіберзлочинам. Упровадження передових методів розслідування, співпраця між країнами та модернізація кримінально-правової бази – ті ключові фактори, які можуть забезпечити ефективний захист цифрового простору від зловмисників.

Список літератури

1. Будапештська конвенція про кіберзлочинність. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Конвенція_про_кіберзлочинність (дата звернення: 9 березня 2025).
2. Глобальний звіт про стійкість до кібербезпеки за 2024 рік: виявлено надмірну впевненість і прогалини в кібербезпеці. Unite.ai. URL: <https://www.unite.ai/uk/Глобальний-звіт-про-кіберстійкість-2024-Виявлено-надмірну-впевненість-і-прогалини-в-кібербезпеці/> (дата звернення: 9 березня 2025).
3. Звіт про діяльність Департаменту кіберполіції Національної поліції України у 2024 році. Кіберполіція України. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/zvit-pro-diyalnist-departamentu-kiberpolicziyi-nacjonalnoyi-policziyi-ukrayiny-u-roczni-7074/> (дата звернення: 9 березня 2025).
4. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність. Referatss.com.ua. URL: <https://referatss.com.ua/work/konvencija-radi-ievropi-pro-kiberzlochinnist/> (дата звернення: 9 березня 2025).
5. Посилена співпраця та розкриття електронних доказів: 22 країни підписали новий Протокол до Конвенції про кіберзлочинність. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/enhanced-co-operation-and-disclosure-of-electronic-evidence-22-countries-sign-new-protocol-to-cybercrime-convention> (дата звернення: 9 березня 2025).

Інна Козьма

Наукова керівниця – доц. Вдовічена Л.І.

Превентивна функція нотаріальної юрисдикції

Правова система будь-якої держави спрямована на захист прав громадян та запобігання конфліктним ситуаціям. Одним із ключових механізмів такого захисту є нотаріат, який забезпечує законність правочинів і надає юридичну впевненість у взаємовідносинах між сторонами. Нотаріальна юрисдикція «функціонально спрямована на гарантування інституту прав і свобод людини й громадянина, адже саме так держава (як інструмент задоволення публічних інтересів суспільства) реалізує одну зі своїх функцій, враховуючи водночас як публічні, так і приватні інтереси» [1, с. 148].

Основи превентивної функції закріплені в Законі України «Про нотаріат», де, зокрема, визначено, що «нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності» [2]. Таке положення створює гарантійний принцип в ракурсі запобігання нотаріальними органами можливим правовим конфліктам та забезпечує правову визначеність у цивільному обороті та сприяє попередженню правопорушень. Найперше це досягається шляхом дотримання законодавства, ретельної перевірки документів та роз'яснення сторонам правових наслідків їх дій.

Нотаріальна діяльність спрямована на усунення невизначеності та мінімізації ризиків виникнення судових спорів у майбутньому. По-перше, нотаріус як незалежна та неупереджена особа перевіряє учасників правочину, встановлюючи їхню дієздатність і справжність поданих ними документів. Так, унеможливорюються незаконні дії, пов'язані з підrobкою документів, підписання угод недієздатними особами тощо. По-друге, нотаріальні акти мають підвищену доказову силу, тому вони є вагомими аргументами у випадку розбіжностей між сторонами, які завдяки цьому, вирішуються без судового розгляду. По-третє, «участь нотаріуса при розробленні умов правочину перед його практичним виконанням дозволяє уникнути виникнення спорів про право між сторонами по укладеному та нотаріально посвідченому

правочину, а також робить їх відносини більш стабільними та передбачуваними, особливо в умовах ринку» [3, с. 211].

Зазначимо, що предметом нотаріальної юрисдикції є безспірні справи. Крім того, ознакою нотаріату, що виділяє його в системі правоохоронних органів, є особливий напрямок його діяльності – превентивне юридичне обслуговування [1, с. 149]. Тобто нотаріус жодним чином не замінює суд, як орган, що здійснює правосуддя. Адже як суб'єкт превентивного та запобіжного правосуддя, нотаріус виконує такі основні функції щодо забезпечення та захисту прав громадян та юридичних осіб: «забезпечує можливість примусового виконання зобов'язань без звернення до суду; сприяє формуванню і чіткому закріпленню взаємних прав і обов'язків суб'єктів цивільного права, внесенню в них визначеності, правової неузгодженості, а також надання їм офіційного характеру» [3, с. 119]

Отже, превентивна функція нотаріальної юрисдикції є важливим елементом у сфері регулювання суспільних відносин, що забезпечує правопорядок завдяки попередженню виникнення конфліктів між сторонами та запобіганню вчинення правопорушень.

Список літератури

1. Вдовічена Л.І. Функції нотаріальної юрисдикції: підходи до розуміння. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 7. С. 147-149. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/36>
2. Про нотаріат : Закон України від 02 вересня 1993 року № 3425-XII / *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
2. Долинська М. С. Функції українського нотаріату: поняття та види. *Форум права*. 2011. № 4. С. 208-212 URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3880/1/FP_index.htm_2011_4_34.pdf
3. Gusarov K., Shchokina O., Cherevatenko I., Kolisnyk O. Kolomiets Y. Preventive function of a notary in the legal system of society. *Documenta & Instrumenta*. 2023. № 21, p.111-126. URL: <https://doi.org/10.5209/docu.8810>

Анна Кошкодан
Наукова керівниця - проф. Гетьманцева Н.Д.
**До питання про правову природу
колективного договору**

Правова природа колективного договору визначається його подвійним характером, що поєднує нормативні та договірні аспекти. Він є інструментом регулювання трудових відносин, встановлюючи обов'язкові правила поведінки для сторін трудового процесу та відображає досягнуті між ними домовленості. Колективний договір має не лише правову, а й соціально-економічну значущість, оскільки сприяє захисту прав працівників, покращенню умов праці та розвитку соціального партнерства.

На міжнародному рівні колективні договори регулюються конвенціями Міжнародної організації праці, зокрема, Конвенцією № 98 «Про застосування принципів права на організацію і ведення колективних переговорів», Конвенцією № 87 «Про свободу асоціації та захист права на організацію» та інші міжнародні інструменти, що впливають на регулювання та вільне укладення колективних договорів без втручання держави. Ці документи забезпечують загальні принципи, які є основою для формування національного законодавства щодо колективних договорів.

У сучасному нормативному полі поняття колективного договору закріплене в статті 2 Закону України «Про колективні угоди та договори», який набуде чинності після припинення воєнного стану. Відповідно до цього закону «колективний договір - письмовий нормативний документ, що укладається ... з метою регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин між роботодавцем і працівниками, їх представниками» [2]. Дане визначення свідчить про нормативну природу договору, адже його положення стають обов'язковими для виконання сторонами після його підписання та робить його подібним до локального нормативного акта. Договірний характер має місце при досягненні взаємних домовленостей, заснованих на принципах незалежності, рівноправності та репрезентативності сторін колективних переговорів. За допомогою цих домовленостей можуть узгоджуватися соціальні гарантії працівників, умови праці та інші

важливі аспекти з урахуванням відповідної специфіки, виду та галузі виробництва чи конкретних особливостей діяльності певної установи, підприємства, організації. Змішаний підхід – поєднує два попередні підходи та вважається найбільш обґрунтованим у сучасній правовій науці [1].

Колективний договір містить положення нормативного характеру, що стосується тривалості відпустки, робочого дня, мінімальної заробітної плати та інше, а також індивідуальні домовленості, що стосуються конкретних умов праці й спеціальні аспекти, такі як захист від незаконного звільнення, забезпечення умов для професійного зростання та навчання, відповідальність за невиконання умов договору на певному підприємстві. Даний договір є інструментом для розвитку соціального партнерства між роботодавцями та працівниками, що сприяє конструктивному діалогу між ними. Він також сприяє запобіганню дискримінації на робочому місці, встановлюючи правила для рівних можливостей та справедливих умов праці для всіх працівників.

Адаптація законодавства та вдосконалення правового статусу колективного договору підвищує ефективність його застосування та посилення ролі соціального партнерства. Колективний договір залишається основним механізмом захисту трудових прав працівників, що потребує подальшого правового вдосконалення й ефективного застосування.

Список літератури

1. Заболотна Н. Колективний договір: деякі проблеми юридичної техніки творення та тлумачення. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. 2016. № 855. С. 404–409 URL: <https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/37568>
2. Закон України «Про колективні угоди та договори». Закон України від 23.02.2023 року №2937-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2937-20#n189>

Анастасія Лозовська

Наукова керівниця – доц. Татулич І. Ю.

**Новели у цивільному процесуальному законодавстві
щодо особливостей провадження у справах про
встановлення факту народження або смерті особи на
території, на якій введено воєнний чи надзвичайний
стан, або на тимчасово окупованій території України**

Одним із важливих питань, яке потребує особливого правового регулювання, є встановлення фактів народження та смерті осіб, що проживають на тимчасово окупованих територіях України. Ці правовідносини важливі з огляду на забезпечення прав громадян, що проживають у таких умовах, а також на потребу забезпечення належного правового статусу осіб, які стали жертвами війни та окупації. Указана справа розглядається за правилами окремого провадження (ст. 317 ЦПК України) [1]. Законом України від 01 липня 2022 року № 2345-IX [2] було внесено зміни до вказаної норми. Дані зміни, безумовно, були викликані введеним 24 лютого 2022 року на всій території України воєнним станом, який до сьогодні триває.

Зміни торкнулися розширення суб'єктного складу заявників (ч. 1 ст. 317 ЦПКУ). Підтримуємо думку вчених, які вважають, що «розширення суб'єктного складу осіб, які мають право на звернення до суду із відповідною заявою, є законодавчо обґрунтованим і продиктованим реаліями воєнного часу, а також, що найважливіше, сприятиме захисту осіб, на чії права, обов'язки чи законні інтереси впливає встановлення факту народження/смерті особи» [3, с. 425]. Також відбулося уточнення правил підсудності справ про встановлення фактів смерті/народження в порядку ст. 317 ЦПКУ. Строк розгляду даної заяви залишився порівняно з попередньою редакцією незмінний – невідкладно, однак законодавець тільки змінює початковий момент відліку невідкладності.

Отже, новації удосконалюють процедуру встановлення фактів народження та смерті осіб. Це має важливе значення в умовах воєнного стану, адже вони дозволяють забезпечити доступ до

правосуддя навіть за складних обставин, коли реєстрація таких фактів стає практично неможливою. Такі новели відповідають потребам часу і сприяють забезпеченню основоположних прав громадян, навіть коли доступ до звичних органів влади обмежений. Вони є важливим кроком до забезпечення ефективного судового захисту прав та інтересів осіб, які через обставини війни опинилися у складних правових ситуаціях.

Список літератури

1. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 8 лютого 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n8388>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи в умовах воєнного чи надзвичайного стану та на тимчасово окупованих територіях: Закон України від 01 липня 2022 року № 2345-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2345-20#Text>
3. Угриновська О. І., Віцькар А. С. Оптимальна модель провадження у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення в цивільному судочинстві України: нові виклики для правозастосовної практики в умовах військової агресії в Україні починаючи з 2014 року. Цивільний процес: теорія і практика. Концепції вчених з удосконалення законодавства про цивільне судочинство. Монографія. / за заг. ред. докторки юридичних наук, професорки, заслуженої юристки України Фурси С.Я., докторки юридичних наук, професорки Бичкової С.С. Київ: Алерта, 2023. 640 с. С. 427–478.

Юлія Лучків

Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

Правове регулювання військового збору в Україні

Конституцією України визначено обов'язок кожного сплачувати податки і збори в порядку й розмірах, установлених законом. У зв'язку з війною, розпочатою Росією проти України, країна опинилася перед викликами, що зачіпають усі аспекти суспільного життя. Це також стало сигналом до необхідності негайних реформ у податковій та бюджетній сферах. Сучасні фінансові механізми повинні бути адаптованими для оперативного забезпечення бюджету необхідними ресурсами, що одночасно сприятиме ефективній підтримці Збройних сил України в їхній боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність держави. Унаслідок реформ було запроваджено військовий збір, що дозволяє мобілізувати додаткові кошти на фінансування ЗСУ для захисту[1]. Складно не погодитися, що саме від сумлінного виконання податкових зобов'язань платниками податків, своєчасної сплати податків та зборів до бюджету залежить функціонування будь-якої держави, виконання її завдань і повноважень.

У вітчизняному законодавстві військовий збір визначено як загальнодержавний податок, який сплачується фізичними особами-резидентами та фізичними особами-нерезидентами з доходів, визначених Податковим кодексом України [2]. Тобто, платниками військового збору є платники ПДФО, а саме: фізична особа - резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи; фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні; податковий агент [3].

Об'єктом оподаткування військовим збором є доходи фізичних осіб, отримані на території України. Згідно з чинним законодавством, військовий збір стягується з доходів, що виникають у результаті трудової діяльності, зокрема заробітної плати, доходів від підприємницької діяльності, а також з інших видів доходів, таких як дивіденди, проценти, роялті та дохід від продажу майна чи оренди. Ставка військового збору з 1 січня

2025 року становить 5% від суми доходу, що підлягає оподаткуванню відповідно до ПКУ; 10 відсотків розміру мінімальної заробітної плати чи 1 відсоток від доходу – в залежності від того, хто є платником [3]. Військовий збір було введено на тимчасовій основі, проте його роль у фінансовій системі держави не зменшилася з часом. У зв'язку з тим, що обсяги державного фінансування ЗСУ постійно збільшуються, важливо, щоб акумулювання військового збору було максимально ефективним й справедливим. Ключовим моментом у сфері правового регулювання військового збору в Україні має стати гарантування того, щоб кошти, які надходять, були використані винятково на реалізацію заходів і програм, спрямованих на зміцнення обороноздатності та безпеки держави. В умовах воєнного стану, коли Збройні сили України потребують швидкого й ефективного фінансування, важливо забезпечити оперативний і цільовий перерозподіл ресурсів для підтримки національної безпеки й оборони країни [4].

Отже, військовий збір в Україні є важливим фінансовим інструментом для забезпечення підтримки Збройних сил у період війни, що базується на принципах збалансованості, рівності, справедливості. Завдяки своєчасній сплаті збору держава отримує необхідні кошти для фінансування національної безпеки й оборони.

Список літератури

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. Ст. 67.
2. Резнік О. М., Калашник Т. О. Оподаткування військового збору в Україні. *Актуальні питання публічного та приватного права: Науковий журнал*. 2014. № 3 (08).
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text=%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9#w1_20
4. Атаманчук. І.А., Касьяненко Л. М. Реформування військового збору в Україні в умовах воєнного стану: аналіз законодавчих ініціатив. *Актуальні проблеми публічного права: Нове українське право*. 2024. №1.

Дмитро Макаренко

Науковий керівник – асист. Іванюк Р.В.

Відповідальність за порушення міжнародних договорів

У сучасному світі, який дедалі більше залежить від стабільності міжнародного порядку, дотримання міжнародних договорів є основою правової взаємодії держав. Міжнародне право виконує важливу регуляторну функцію, встановлюючи загальні правила поведінки, а міжнародні договори – це основні інструменти реалізації цих норм на практиці. Відповідальність за порушення міжнародних договорів є тим механізмом, що забезпечує виконання зобов'язань і підтримує довіру між суб'єктами міжнародного права. На нашу думку, ключовим викликом сучасності є не лише створення чітких правових рамок відповідальності, але й забезпечення їх ефективного та неупередженого застосування.

Міжнародне право ґрунтується на принципах дотримання міжнародних договорів, які є основним механізмом регулювання відносин між державами. Відповідальність за порушення таких договорів – важливий інструмент забезпечення стабільності міжнародного правопорядку [1].

Порушення міжнародного договору може мати різні форми, включаючи невиконання зобов'язань, односторонню зміну умов або їхнє ігнорування. Такі дії підривають довіру до міжнародної правової системи та можуть мати серйозні політичні й економічні наслідки. Основним джерелом регулювання відповідальності за порушення договорів є Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року, яка визначає механізми відповідальності держав за недотримання договірних зобов'язань. Наприклад, "Договір не створює зобов'язань чи прав для третьої держави без її згоди" (ст. 34 Віденської конвенції) [2].

Одним з основних наслідків порушення міжнародного договору є відповідальність держави, яка може проявлятися у формі реституції, компенсації або репресалій. Наприклад, у рішенні Міжнародного Суду ООН у справі "Барселона Тракшн" (1970) було визнано, що держави несуть відповідальність перед міжнародним співтовариством у разі серйозних порушень загально визнаних норм міжнародного права [3].

Також важливу роль у забезпеченні відповідальності за порушення міжнародних договорів відіграють міжнародні організації. Зокрема, Рада Безпеки ООН має повноваження накладати санкції на держави, які порушують свої міжнародні зобов'язання. Наприклад, економічні санкції проти Ірану у 2010 році введені через недотримання умов Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [4]. Водночас варто підкреслити, що ефективність санкцій залежить від єдності міжнародної спільноти. В окремих випадках санкційний механізм може бути використаний у політичних цілях, що підриває довіру до міжнародного права як об'єктивної системи.

Отже, відповідальність за порушення міжнародних договорів є ключовим елементом у підтримці стабільності та передбачуваності міжнародного права. Чітке визначення юридичних наслідків і механізмів контролю сприяє ефективному дотриманню договорів і зміцненню міжнародних відносин [1].

На нашу думку, ефективність міжнародного права залежить не лише від наявності чітких механізмів відповідальності, але й від готовності держав їх дотримуватися. Сучасна міжнародна спільнота стикається з проблемою вибіркового застосування норм міжнародного права, що підриває його авторитет: важливо не лише закріплювати санкційні механізми, а й створювати умови для прозорого та неупередженого їхнього застосування.

Отже, відповідальність за порушення міжнародних договорів повинна охоплювати не тільки держави, але й конкретних посадових осіб, які приймають рішення про порушення міжнародного права.

Список літератури

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text
2. Рішення Міжнародного Суду ООН у справі "Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited" (1970). URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/50>
3. С. Б. Качур. Відповідальність держав за міжнародні правопорушення. 2021. URL: <https://nlu.edu.ua/research/kachur2021.pdf>
4. Л. П. Сидоренко. Санкції в міжнародному праві. 2019. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/12345/1/sankcii2019.pdf>

Марк Македон

Наукова керівниця – асист. Лабик А. Р.

Міжнародна правосуб'єктність фізичних осіб

Питання міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб є одним з найбільш дискусійних у сучасній міжнародно-правовій доктрині. Полеміка щодо нього продовжується вже протягом тривалого часу, і дотепер не вироблено єдиної концепції у даній сфері, на якій зійшлися б усі вчені.

Однак не можна говорити про проблеми міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб, не надавши визначення цього терміна. У правовій науці під міжнародною правосуб'єктністю розуміється здатність суб'єктів міжнародного права брати участь у міжнародних правовідносинах, зокрема підписувати та здійснювати міжнародні договори [4]. Думки вчених щодо цього питання розділилися на три основних напрямки: а) повного визнання міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб, б) її невизнання та в) визнання її як обмеженої, особливої правосуб'єктності.

На думку частини науковців, найбільш обгрунтоване є твердження про те, що фізичні особи виступають суб'єктами міжнародного публічного права з неповною правосуб'єктністю. Згідно з цим підходом, вони наділені міжнародними правами та обов'язками, є учасниками міжнародно-правових відносин, реалізують норми міжнародного права і можуть бути притягнені до відповідальності за їх порушення. На противагу їм, держави як основні суб'єкти міжнародного права не тільки наділені правами й обов'язками, а й беруть участь у створенні норм і формуванні принципів [1, с. 77].

Основними підставами для визнання міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб є:

1. Можливість фізичних осіб звертатися до міжнародних установ щодо захисту своїх прав;
2. Фізичні особи підлягають міжнародній кримінальній відповідальності за вчинені міжнародні злочини;
3. Норми міжнародного права можуть безпосередньо надавати фізичним особам права та покладати на них обов'язки [1].

Противники теорії визнання міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб указують на те, що у статті 34 Статуту МС ООН встановлено, що лише держави можуть бути сторонами спорів, підсудних Судові [2]. Як можна побачити, фізична особа в тексті не згадується. На противагу цьому, аналізуючи законодавство України, знаходимо ч. 4 ст. 55 Основного Закону, яка гарантує право на звернення до міжнародних інституцій після вичерпання внутрішньодержавних засобів захисту своїх прав [3].

Також постає питання щодо можливості фізичних осіб брати участь у процесах створення міжнародних норм, що є однією з найважливіших ознак суб'єктів міжнародного права. Фізичні особи відіграють роль ініціаторів прецеденту – підґрунтя майбутньої норми - шляхом звернення до міжнародних судових установ з метою захисту своїх порушених прав.

У підсумку можна сказати, що для фізичної особи як суб'єкта міжнародного права доцільно використовувати термін «дестинатор міжнародного права» (особа, яка може брати участь в окремих міжнародних правовідносинах, урегульованих нормами міжнародного права, але не володіє всіма елементами міжнародної правосуб'єктності) [1].

Список літератури

1. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2020. 544 с.
2. Statute of the International Court of Justice dated 26.06.1945. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/statute-of-the-international-court-of-justice> (дата звернення: 18.03.2025).
3. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.03.2025).
4. Колодій О. А. Правосуб'єктність Українського народу. *Прикарпатський юридичний вісник: зб. наук. пр.* 2020. Вип. 2 (31). С. 14–18.

Максим Мамчин

Наукова керівниця – асист. Бзова Л.Г.

Юрисдикційний силогізм

Модель аргументації, яка відіграла домінуючу роль у сучасній правовій культурі, принаймні з другої половини XVIII ст., називається “юрисдикційним силогізмом”. Найвідомішим формулюванням цієї моделі ми зобов’язані Чезаре Беккарія, який у трактаті «Про злочини і покарання» (1764) стверджує: «Для кожного злочину суддя повинен скласти досконалий силогізм: головне має бути загальним законом, незначне - діяння, що відповідає або не відповідає закону, наслідком - свобода чи покарання. Якщо суддя, з примусу або волі, робить хоча б два силогізми, ми відкриваємо двері до невизначеності» [2].

Термін «досконалий силогізм», використаний Ч. Беккарієм, запозичений в Аристотеля, який використовує його для позначення міркування, що складається з головної передумови, малої передумови та висновку [1]. Дана модель просто ілюструє відношення необхідності або логічного наслідку, що пов’язує елементи міркування, незалежно від об’єкта або функції останнього.

Юрисдикційний силогізм, прийнятий Ч. Беккарієм, становить, зокрема, тип практичного силогізму, в якому основна передумова і висновок складаються з норм. За допомогою цієї моделі судові рішення представляється як результат вивідного процесу, в якому: 1) основна передумова складається з твердження, що виражає загальну норму N [3]. 2) Другорядна передумова складається з твердження, що описує факт F, який може бути пов’язаний з нормою N. 3) Висновок складається з індивідуальної норми, яка керує F, яку також називають резолютивною частиною судження.

Модель юрисдикційного силогізму може виконувати принаймні дві різні функції в дискурсі юристів: вона може бути використана для пояснення способу, яким суддя міркує фактично, або для вказівки судді, як він повинен міркувати.

Отже, доктрина юрисдикційного силогізму покликана пропагувати принципи, які характеризують модель верховенства права та трансформувались в такий спосіб у справжню «правово-

раціональну ідеологію», яка має на меті представити судові рішення як наслідок суто декларативного та когнітивного процесу, а не як результат рішення, що впливає з дискреційного вибору.

Список літератури

5. Aristotle, *Organon*, vol. 3, *Premiers Analytiques*, trans. J. Tricot, Paris, Vrin, 1983, p. 4 et seq.
6. Beccaria C., *Des délits et des peines*, trans. Ph. Audegean, Lyon, ENS Éditions, 2009, p. 153.
7. Pino G., Schiavello A. et Villa V/, *Filosofia del Diritto: Introduzione critica al pensiero giuridico e al diritto positivo*, op. cit., p. 144-183.

Каріна Манчуленко

Наукова керівниця – асист. Іліка М.І.

Правова основа використання емблем Червоного Хреста, Червоного Півмісяця та Червоного Кристала

Емблеми Червоного Хреста, Червоного Півмісяця та Червоного Кристала є офіційними символами міжнародного гуманітарного права. Вони використовуються для позначення медичного персоналу, установ і транспорту, що надають допомогу пораненим і хворим під час збройних конфліктів, і гарантують їм захист.

Червоний Хрест був першою емблемою, затвердженою в рамках Женевських конвенцій, і символізує нейтральність та гуманітарну допомогу. Червоний Півмісяць став альтернативним знаком для мусульманських країн, де Червоний Хрест міг асоціюватися з християнством. Червоний Кристал, затверджений у 2005 році, є універсальним символом, вільним від релігійних чи національних конотацій, і може використовуватися державами або організаціями, які не ідентифікують себе з попередніми емблемами.

Правова основа використання цих емблем ґрунтується на Женевських конвенціях 1949 року та Додаткових протоколах до них 1977 року, які визначають порядок їх застосування та захисту. Вони визначають санкції за зловживання емблемами та встановлюють відповідальність держав за їх захист. Зокрема, стаття 53 Першої Женевської конвенції забороняє неправомірне використання емблем, а стаття 85 Першого Додаткового протоколу визнає зловживання емблемами воєнним злочином. Право використовувати емблеми мають лише визначені категорії осіб і установ: медичний та духовний персонал збройних сил, медичні формування та транспортні засоби, які виконують гуманітарні функції.

Емблеми мають бути чіткими, добре видимими та відповідати офіційним стандартам щодо розміру, кольору та пропорцій. Їх розміщення на транспорті, будівлях та уніформі регламентується міжнародними та національними нормами.

Отже, правове регулювання використання емблем Червоного Хреста, Червоного Півмісяця та Червоного Кристала відіграє ключову роль у забезпеченні їхнього захисного статусу під час збройних конфліктів. Чітке визначення порядку застосування цих символів, встановлення санкцій за їхнє зловживання та міжнародно-правовий захист гарантують нейтральність і безпеку медичного персоналу й установ, які надають гуманітарну допомогу.

Список літератури

1. Женевська конвенція (I) про поліпшення становища поранених і хворих у діючих арміях від 12 серпня 1949 року // Ратифіковано Законом України від 6 липня 1954 року. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text
2. Додатковий протокол (I) до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), 8 червня 1977 року // Ратифіковано Законом України від 18 серпня 1989 року. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text
3. Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України» від 28 листопада 2002 року № 330-IV. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text>
4. Pictet J. “Commentary on the First Geneva Convention”, International Committee of the Red Cross, 1952. - URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r35994.pdf>

Михайло Маньковський

Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

Гарантії права на працю в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану гарантії права на працю зазнають змін, зумовлених необхідністю адаптації трудового законодавства. Укладення трудового договору тепер передбачає випробувальний строк для всіх працівників, без винятків, що дозволяє швидше оцінити їхню відповідність посаді. [1, с.60].

Переведення працівників на інші посади або в інші підрозділи можливе без їхньої згоди, якщо це необхідно для ліквідації наслідків бойових дій або забезпечення нормальної життєдіяльності населення [3]. Порядок розірвання трудового договору також зазнав змін. Працівник, який перебуває в зоні активних бойових дій або зазнає загрози життю, може звільнитися у строк, визначений у його заяві. Роботодавець має право звільняти працівників під час їхньої тимчасової непрацездатності або відпустки, за винятком відпусток у зв'язку з вагітністю та пологами або для догляду за дитиною. Тривалість робочого часу може бути збільшена до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих у критично важливих сферах. [4].

Оплата праці регулюється таким чином, щоб роботодавець вживав усіх можливих заходів для забезпечення своєчасних виплат [3]. Значні зміни відбулися і в частині надання відпусток. Роботодавець може обмежити їх тривалість 24 календарними днями та відмовити у використанні невикористаних днів. Працівники критичної інфраструктури можуть бути позбавлені можливості взяти відпустку, окрім випадків, передбачених для вагітних жінок та осіб, які доглядають за дітьми. Водночас, працівники зі статусом внутрішньо переміщених осіб або ті, хто виїхали за кордон, мають право на неоплачувану відпустку до 90 днів [4].

Одним із пріоритетів трудових гарантій є захист вразливих категорій працівників: осіб з інвалідністю, вагітних жінок, самотніх батьків і тих, хто доглядає за рідними [3].

Державне регулювання трудових відносин охоплює контроль за дотриманням прав працівників. Звернення до суду або

профспілок залишаються можливими, однак через навантаження на судову систему вирішення трудових спорів може затягуватися [2, с. 20].

Дистанційна робота стала ключовим інструментом для підтримання бізнес-активності в умовах воєнного стану, дозволяючи організаціям зберегти робочі місця та адаптуватися до змін. Однак її впровадження супроводжується викликами: організаційні труднощі, пов'язані з координацією процесів, проблеми контролю виконання завдань через відсутність безпосереднього нагляду [5].

Отже, зміни у трудових відносинах під час воєнного стану створили більше гнучкості, однак залишаються й проблемні аспекти.

Список літератури

1. Кисельов Д. В. Питання регулювання праці в умовах воєнного стану. *Кримінально-виконавча система України та її роль у розбудові правової і соціальної держави: матеріали ІХ заочної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 17 червня 2022 р.)* / гол. ред. О. М. Тогочинський; Академія Державної пенітенціарної служби. – Чернігів: Академія ДПтС, 2022. – С. 58–62.
2. Шабанов Р. І. Щодо проблем реалізації права на зайнятість в умовах воєнного стану. *Виклики правничої професії в умовах воєнного стану: тези доповідей та наукових повідомлень учасників круглого столу, присвяченого Дню юриста (6 жовтня 2022 року)* / уклад.: О. О. Коваленко, Т. Г. Головань, М. Д. Ждан; за ред. О. О. Коваленко. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. – С. 19–21.
3. Особливості організації трудових відносин в умовах воєнного стану. *Wiki Legal Aid*. URL: https://legaid.wiki/index.php/Особливості_організації_трудових_відносин_в_умовах_воєнного_стану#Оплата_праці
4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
5. Особливості трудових відносин із дистанційними працівниками. Надомна праця та її основні вимоги. *Wiki Legal Aid*. URL: https://legaid.wiki/index.php/Особливості_трудових_відносин_із_дистанційними_працівниками._Надомна_праця_та_її_основні_вимоги

и

Артем Марко

Наукова керівниця – асист. Волкова Н.О.

Приватна зустріч у медіації: комунікативний потенціал і професійні ризики

Медіація як форма альтернативного врегулювання спорів ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності, неупередженості та співпраці сторін. У рамках процедури важливим інструментом є можливість проведення медіатором приватної зустрічі з однією зі сторін

Кокус (від англ. *caucus*) у медіації – це конфіденційна зустріч медіатора з однією зі сторін без присутності іншої [1]. Такий формат дозволяє ліпше дослідити інтереси, емоції та потреби учасника, знизити напруження та підготувати до конструктивного діалогу. У фаховому середовищі точаться дискусії щодо доцільності кокусів – вони мають як прихильників, так і критиків.

Позитивний потенціал приватних зустрічей полягає у можливості відверто говорити про страхи, сумніви та справжні потреби. Медіатор отримує повнішу картину емоційного стану сторін і може сприяти виходу з глухого кута, коли одна зі сторін не готова відкриватись у присутності опонента. У складних випадках це допомагає зберегти довіру до процесу і запобігти ескалації.

Втім, є і ризики. Надмірне або непрозоре використання кокусів може підірвати довіру до медіатора, створити відчуття нерівності або упередженості. Особливо небезпечно, якщо медіатор проводить значно більше часу з однією стороною або порушує конфіденційність. Згідно з Законом України «Про медіацію» [2], приватні зустрічі дозволені лише за згодою сторін. Однак важливо, аби медіатор дотримувався етичних стандартів – балансу, симетрії й прозорості дій.

У зарубіжній практиці існує низка стратегій, які передбачають кокус як елемент медіації.

Практика «Caucus First» передбачає початок медіації з індивідуальних зустрічей – для зниження емоційної напруги. Канадський дослідник Жан Пуатрас у стратегії «trust caucus»

описує поєднання нейтральності на загальних сесіях із емпатією на приватних – це підвищує довіру до медіатора, особливо у чутливих справах [3].

Український досвід підтверджує, що кокус, за умови процедурної симетрії, етичної рефлексії та ефективної комунікації, може стати потужним інструментом. У поєднанні з техніками активного слухання, емпатії та фасилітації приватні зустрічі зміцнюють архітектуру конструктивного діалогу.

На рівні закону поняття приватної зустрічі визнано (ст. 15 Закону України «Про медіацію»), однак деталізація порядку її проведення поки що покладена на етичні кодекси та професійну інтуїцію медіаторів. У цьому контексті вагома роль підготовки та супервізії, що дозволяють розвивати етичну чутливість та навички емоційного самоконтролю [4].

Кокус у медіації — не лише технічна опція, а складний інструмент комунікації, який потребує стратегічного мислення, етичного балансу та професійної відповідальності. За умови правильного застосування він може посилити довіру, знизити конфліктність і сприяти ефективному вирішенню спору. Водночас недбале або непрозоре використання приватних зустрічей здатне підірвати довіру до всього процесу. Тому розвиток професійної медіаційної спільноти має передбачати глибоке розуміння не лише потенціалу, а й ризиків цього інструменту.

Список літератури

1. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. – Одеса, 2019.
2. Закон України «Про медіацію» // Коментар до Закону. – Український університет, 2021.
3. Гарькавец С.С., Волченко О.В. Практика медіації: словник-довідник. – Северодонецьк, 2018.
4. Робота з конфліктами у державних установах: міжнародний досвід. – Київ: НАДС, 2020.

Анастасія Марусик

Наукова керівниця – асист. Грекул-Ковалик Т. А.

**Логіко-лінгвістичний інструментарій
як засіб удосконалення законодавчої техніки**

Рівень досконалості законодавства визначається не лише розвитком юриспруденції та впровадженням її концепцій у законотворчість, але й ступенем розвитку законодавчої техніки. Водночас чинне українське законодавство містить чимало правотворчих недоліків, що підкреслює актуальність дослідження логіко-лінгвістичного інструментарію як одного з основних засобів удосконалення законодавчої техніки.

Попри те, що наукова та юридична спільнота визнає важливість дотримання логічних правил у процесі законотворення, в нормативно-правових актах часто трапляються правотворчі помилки, спричинені ігноруванням цих правил [2, с. 19]. Детальний аналіз логічних помилок дозволяє виокремити такі проблеми: недотримання вимог щодо повноти структури юридичних норм (наприклад, відсутність санкцій), некоректні посилання та наявність логічних суперечностей [3, с. 7]. У законодавчому процесі України особливо помітні порушення логічних правил, зокрема невідповідність узгодженості та системності юридичних норм. Логічні помилки також можуть виникати через різне трактування однієї й тієї ж дії чи явища, порушення причинно-наслідкових зв'язків, надмірну стислість або плутанину між суб'єктом і об'єктом правовідносин. Загалом такі недоліки можна класифікувати як порушення одного з чотирьох основних законів логіки: закону тотожності, несуперечності, виключеного третього та достатньої підстави.

Дотримання правил логіки в законотворчому процесі часто обмежується лише вимогами до структурування нормативно-правових актів, що істотно звужує можливості розв'язання пов'язаних проблем. Значна кількість вимог, як-от принципи тотожності, несуперечності, однозначності та узгодженості – не завжди враховується законодавцем. Це свідчить про необхідність більш системного підходу до використання законів логіки в законотворенні.

Підкреслимо, що дотримання правил і законів логіки важливе як на етапі створення проєкту нормативного акта, так і при внесенні змін до чинних нормативно-правових актів.

Логічні правила можуть бути передані винятків через мовні засоби та тісно пов'язані з мовними нормами. Саме тому логічна основа є ключовою для формування стилю законопроєкту. Вона забезпечує послідовність викладення, зв'язність тексту, його цілісність і завершеність, ясність, простоту, точність формулювань, обґрунтованість і несуперечливість [1, с. 138]. Серед основних вимог до мовного стилю законодавчого тексту також варто виділити офіційність, зрозумілість, лаконічність, стандартизованість, нормативність і логічність.

Отже, ефективність законодавства безпосередньо залежить від якості його правового змісту, відповідності тексту основним логіко-лінгвістичним критеріям, термінології та стилю законодавчих актів. Дотримання мовної точності, логічності викладення правових норм, їх однозначного тлумачення, суворої нормативності та стилістичної довершеності стає дедалі важливішим для структури правового регулювання. Ігнорування цих аспектів, недотримання законодавчої техніки й логічної послідовності, а також суперечності в текстах нормативно-правових актів можуть призвести до втрати довіри до закону та його сутнісного значення.

Список літератури

1. Грекул-Ковалик Т. А. Логіко-лінгвістичний інструментарій законодавства. *Евристично-правовий потенціал філософсько-освітніх ідей представників Львівсько-Варшавської школи (1895–1939 рр.) та Віденського гуртка (1922 р.)* : збірник наукових праць за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 2022. С. 135–139.
2. Косович В. Логічні засоби забезпечення досконалості нормативно-правових актів України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2014. Вип. 59. С. 17–27.
3. Риндюк В. І. Техніко-юридичні помилки в нормативно-правових актах: поняття та види. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр.* 2012. Вип. 57. С. 3–9.

Софія Матушак

Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

**Міжнародно-правові механізми запобігання
сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, і
притягнення до відповідальності**

У сучасному світі сексуальне насильство є однією з найтяжчих форм порушення прав людини, що суперечить основоположним принципам міжнародного права та потребує ефективних механізмів запобігання й притягнення винних до відповідальності.

На міжнародному рівні було сформовано систему правових норм і механізмів, що спрямовані на боротьбу з цим явищем. Дані механізми охоплюють як універсальні, так і регіональні інструменти. Надважливу роль у даній сфері відіграють Женевські конвенції 1949 року та їхні Додаткові протоколи, Римський статут Міжнародного кримінального суду, а також Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству (Стамбульська конвенція). Крім того, значний внесок у боротьбу із сексуальним насильством зробила Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року, яка зобов'язує держави-учасниці вживати заходів для забезпечення рівних прав жінок та їхнього захисту від насильства, а також Конвенція ООН проти катувань 1984 року, що передбачає запобігання жорсткому поводженню, включно із сексуальним насильством. Окремої уваги заслуговують резолюції Ради Безпеки ООН, зокрема резолюція №1325 (2000) «Жінки, мир і безпека», яка визнає фундаментальний зв'язок між гендерною рівністю та міжнародною безпекою та підкреслює необхідність посилення захисту жінок у збройних конфліктах.

Окремо варто виділити істотну значимість Римського статуту Міжнародного кримінального суду (1998). Саме даний міжнародний нормативно-правовий акт вперше на рівні міжнародного права визнав сексуальне насильство як окремий злочин. Відповідно до статті 7 Римського статуту, такі діяння, як

зґвалтування, сексуальне рабство, примусова проституція, примусова вагітність та стерилізація, можуть кваліфікуватися як злочини проти людяності. Відповідно до статті 8, вони також можуть бути розглянуті як воєнні злочини [1].

Не менш важливим механізмом запобігання сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, та притягнення до відповідальності є діяльність міжнародних трибуналів та судових інституцій. Міжнародні трибунали, беззаперечно, відіграли значну роль у визнанні сексуального насильства міжнародним злочином. Міжнародний трибунал щодо колишньої Югославії (МТКЮ) у справі "Прокурор проти Фурньє" визнав систематичне сексуальне насильство у Боснії та Герцеговині воєнним злочином. Міжнародний трибунал щодо Руанди (МТР) у справі "Прокурор проти Акайєсу" вперше в історії кваліфікував зґвалтування як форму геноциду.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) розглядає справи, пов'язані з бездіяльністю держав у розслідуванні сексуального насильства. Вирок у справі "М.С. проти Болгарії" (2003) став прецедентним у визнанні відсутності належного розслідування зґвалтування порушенням статей 3 та 8 Європейської конвенції з прав людини [2].

Отже, розвиток міжнародного права у цій сфері має заглиблюватися у вдосконалення механізмів превенції, розслідування та судового переслідування таких СНПК, а також на підвищенні ефективності взаємодії між національними та міжнародними судовими органами.

Список літератури

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду : від 21.08.2024, № 3909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 19.03.2025).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): від 17.07.1997, № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004#Text (дата звернення: 19.03.2025).

Мар'яна Мікус

Наукова керівниця – доц. Бурка А.В.

Штучне переривання вагітності внаслідок згвалтування російськими військовими

Штучне переривання вагітності завжди було актуальним, навколо нього вже не перше століття дискутують політики, релігієзнавці, борці за права людини, особливо за права жінок. Кожна країна має особливості регулювання медичних абортів, тому таке право жінки може реалізовуватися частково або й зовсім бути забороненим.

Особливо важливим постає воно в аспекті війни. Російська Федерація активно використовує «стратегію сексуального насильства» на окупованій українській території ще з 2014 року, а від початку повномасштабного вторгнення такі випадки набули більшого поширення.

У доповіді Незалежної міжнародної комісії Організації Об'єднаних Націй з розслідування порушень в Україні від 5 лютого 2024 року описано випадки згвалтувань і сексуального насильства, скоєних проти жінок за обставин, в рамках яких це прирівнюється до катувань. Жертвами стали дівчата та жінки віком від 15 до 83 років [1].

Сексуальне насильство як тактику ведення війни засуджено резолюцією Ради Безпеки ООН 1820 ще в 2008 році, та передбачено обов'язок сторін збройного конфлікту захищати цивільних осіб від таких злочинів [2]. А поняття «примусової вагітності» вперше з'явилося в Римському статуті Міжнародного кримінального суду у 1998 році, де остання розглядається як злочин проти людяності та воєнний злочин [3].

Право на штучне переривання вагітності закріплене у ч. 6 статті 281 Цивільного кодексу України та статі 50 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». За бажанням жінки ця процедура здійснюється, якщо вагітність не перевищує дванадцяти тижнів. Проте штучне переривання вагітності, строк якої становить від 12 до 22 тижнів, можливе з певних підстав, однією із яких є вагітність внаслідок згвалтування. Оскільки ця підстава має немедичний характер, то

здійснюється за заявою вагітної жінки або її законних представників (для неповнолітньої, недієздатної особи) та згідно з наданими документами, які підтверджують ці обставини [4].

Вимога довести згвалтування йде в розріз із правами людини: жінки часто піддаються допитам, стикаються з тривалими затримками та бюрократичними процедурами через такі вимоги, як повідомлення про злочин у поліцію або необхідність в ухвалі суду для переривання вагітності».

Всесвітня організація охорони здоров'я рекомендує державам забезпечити можливість вагітних унаслідок згвалтування отримувати своєчасний доступ до абортів на основі скарги жінки. Закони, які мають обмежувальний характер, повинні тлумачитися та впроваджуватися з метою захисту та зміцнення здоров'я жінок» [5].

Отже, незважаючи на стать чи вік, маємо поважати право кожної особи на життя, на вибір, на особистість, яка має власну гідність і свободу. Право жінки на штучне переривання вагітності внаслідок згвалтування таке, що не підлягає оскарженню з моральних, етичних та законних причин.

Список літератури

1. Доповідь Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні. A/HRC/55/66. Рада з прав людини, 2024. 23 с.
2. UN Security Council Resolution 1820. New York, 2008. 5 с. URL: https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unscr_1820_2008_on_wps_english.pdf (дата звернення: 07.03.2025).
3. Римський статут міжнародного кримінального суду : Статут Міжнар. судів від 17.07.1998 : станом на 21 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 07.03.2025).
4. КН 2023-1401/170. Клінічна настанова, заснована на доказах «Медичний аборт». Вид. офіц. 2023. 234 с.
5. World Health Organization (WHO). Safe abortion: technical and policy guidance for health systems. World Health Organization, 2014. 133 p.

Христина Назарова

Наукова керівниця – доц. Продан Т.В.

Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення

У КК України спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення визначається як: «фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення суб'єктом якого може бути лише певна особа» [1]. З наведеного визначення випливає, що спеціальний суб'єкт є частиною загального суб'єкта кримінального правопорушення та має всі його основні ознаки. Водночас він також наділений і додатковими характеристиками, які передбачені в диспозиції статті Особливої частини КК України або випливають з її змісту. Проте чіткого переліку усіх додаткових ознак спеціального суб'єкта КК України не визначає. Аналізуючи Особливу частину КК України можна звернути увагу на те, що майже 80% статей містять посилання на певні спеціальні характеристики суб'єкта, окрім основних, або ж ці ознаки випливають зі змісту відповідної диспозиції [2, с. 60].

Відповідно усі додаткові ознаки, що визначають спеціального суб'єкта, можна класифікувати за такими групами: 1) за громадянським статусом (громадянин України, особа без громадянства, іноземці); 2) за віковими особливостями (14-16 років, 16-18 років, старше 18 років); 3) за сімейно-родинними відносинами (батьки, діти, опікуни); 4) за статевою приналежністю (матір новонародженої дитини); 5) за службовим становищем; 6) за відношенням до військового обов'язку; 7) за правовим статусом (свідок, потерпілий, експерт); 8) за професією чи видом діяльності (лікар, педагог, капітан судна) [2].

Наявність вищенаведених ознак дозволяє виокреми відповідні функції спеціального суб'єкта: криміноутворюючу (визначає, які діяння є кримінально протиправними); диференційну (розрізняє кримінальні правопорушення залежно від характеристик суб'єкта); розмежувальну (допомагає відрізнити одне правопорушення від іншого); пенелізаційну (впливає на призначення покарання) [3].

Проаналізувавши статті КК України, ми можемо зазначити, що більшість статей прямо вказують на ознаки спеціального суб'єкта. Так, наприклад, у ст. 166 КК України «Злісне невиконання обов'язків по

догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування» вказується, що суб'єктом даного кримінального правопорушення – батьки або опікуни. У ст. 117 КК України «Умисне вбивство матер'ю своєї новонародженої дитини» прямо визначено, що відповідальність за дане діяння несе лише матір. Ст. 384 КК України передбачає, що спеціальним суб'єктом може бути лише свідок, потерпілий, спеціаліст, експерт, оцінювач майна, перекладач [1].

Водночас, як ми вже зазначали, є статті, які прямо не вказують на ознаки спеціального суб'єкта. Так, у ст. 371 КК прямо не вказано, хто саме може бути суб'єктом «завідомо незаконного затримання, приводу, домашнього арешту або тримання під вартою» [1]. Проте очевидно, що ці кримінальні правопорушення можуть учинятися лише судьями або працівниками правоохоронних органів, яким надано право застосовувати ці заходи.

Отже, незважаючи на те, що більшість статей Особливої частини КК України передбачають наявність спеціального суб'єкта, його чітке визначення ускладнюється відсутністю вичерпного переліку додаткових ознак. Тому у кожному конкретному випадку всі ознаки спеціального суб'єкта визначаються під час досудового розслідування, після чого, з урахуванням усіх обставин кримінального правопорушення, здійснюється його кваліфікація та встановлюється, чи має особа статус спеціального суб'єкта.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Ландіна А.В. Спеціальний суб'єкт злочину: порівняльно-правовий аспект. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 1 (10). С. 54-63.
3. Осадча А.С. Спеціальний суб'єкт злочину: генезис, функції, проблеми, кваліфікація. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/AFTOREF/Osadcha_A_S_2015.pdf (дата звернення: 10.03.2025).

Максим Нікітін

Наукова керівниця – проф. Гаврилук Р.О.

Оподаткування криптовалюти: світова практика та можливості для України

Використання віртуальних активів, зокрема криптовалюти, в Україні динамічно розвивається, охоплюючи різні сфери економіки. За даними «Глобального індексу прийняття криптовалют», 2022 року Україна посіла третє місце серед країн із найбільшим обсягом щоденних транзакцій віртуальними активами, що досягли рівня 1 мільярда гривень. Такий показник свідчить про значний потенціал нашої держави у розвитку ринку капіталу та інтеграції віртуальних активів у економічну систему. Однак питання оподаткування операцій з криптовалютою в Україні залишається неврегульованим. Водночас саме його врегулювання є ключовою умовою набуття чинності Законом України «Про віртуальні активи».

Міжнародний досвід, слугуючи важливим орієнтиром, сприятиме формуванню в Україні справедливої та дієвої системи оподаткування криптовалюти. Нами здійснено спробу проаналізувати особливості моделі оподаткування криптовалют в США. У Сполучених Штатах законодавством визначено, що криптовалютні операції оподатковуються податком на прибуток та податком на приріст капіталу (Capital Gains Tax). «Якщо криптовалюта продається дорожче, ніж була придбана, отриманий прибуток підлягає оподаткуванню як приріст капіталу. Отримання криптовалюти як оплати за товари чи послуги оподатковується податком на прибуток»[1]. Податкова ставка визначається залежно від тривалості володіння криптовалютою.

Допоки законодавство залишається незмінним, оподаткування криптовалюти в Україні регулюється загальними правилами. Навіть останнім часом Державна податкова служба України надає відповідні роз'яснення. Дохід фізичної особи від продажу криптовалюти оподатковується як інші доходи відповідно до пп. 164. 2. 20 ПК України [2]. Зазначене підтверджується ППК №1689/ППК/04-36-33-02-07: «Такий дохід оподатковується за ставкою ПДФО 18% і обкладається військовим збором за ставкою 5%»[3]. Згідно з індивідуальною податковою консультацією від 30 листопада 2020 року № 4907 /ППК/ 99-00-04-04-02-09, «відображення в податковій

декларації наявності у платника податків криптовалюти в криптогаманці законодавством не передбачено»[4]. Водночас залишається незрозумілим та неврегульованим питання щодо юридичних осіб та суб'єктів господарювання.

У Верховній Раді зареєстровано два законопроекти - №10225 (основний) та №10225-1 (альтернативний), які передбачають внесення змін до ПК України щодо оподаткування віртуальних активів, в яких передбачається податкова система, що використовується в західних країнах, в тому числі і США [5 і 6].

Урегулювання ринку криптовалют в Україні сприятиме наповненню державного та місцевого бюджетів за рахунок додаткових податкових надходжень, особливо з огляду на популярність цифрових активів. Крім того, це створить прозорий цивілізований ринок, що дасть компаніям, які спеціалізуються на криптовалютах, можливість легально діяти й залучати іноземні інвестиції.

Список літератури

1. Complete Guide to Crypto Taxes for 2023 [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://taxbit.com/cryptocurrency-tax-guide>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2775 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Індивідуальна податкова консультація від 04.12.2019 р. N 1689/ПК/04-36-33-02-07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/ПК2431>
4. Індивідуальна податкова консультація від 30.11.2020 р. №4907/ПК/99-00-04-04-02-09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ПК17618?an=1>
5. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших за-конодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні No10225 від 07.11.2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123>
6. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших за-конодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні No10225-1 від 17.11.2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232>

Арсеній Новіков-Нікітін

Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

Правові основи протидії мобінгу

Мобінг, що проявляється як систематичне психологічне, фізичне або економічне насильство у сфері трудових відносин, становить серйозну загрозу для особистої гідності, честі та професійного благополуччя працівників. Сьогодні відбувається формування ефективних правових механізмів протидії мобінгу [1; 2].

Українське законодавство нарешті почало системно враховувати мобінг, що стало важливим кроком у боротьбі з цькуванням на робочих місцях. Першим у світі це явище описав Хайнц Лейман у 1978 році, започаткувавши науковий аналіз механізмів психологічного тиску у трудових колективах. Сучасні реформи спрямовані на створення правових інструментів, які б забезпечували захист працівників від систематичного приниження, а роботодавців – на вироблення ефективних стратегій запобігання конфліктів [3; 4].

Правове визначення мобінгу розкривається у двох аспектах, а саме: психологічний або економічний тиск. Такі дії можуть включати як публічне приниження, так і обмеження професійних можливостей, що в кінцевому рахунку змушує потерпілу особу до крайніх заходів, таких як звільнення з місця роботи або навіть самоправство. Зазначимо, що такі дії повинні нести саме систематичний характер [1; 3].

Суб'єктами правового регулювання мобінгу є учасники трудових відносин, які несуть взаємні зобов'язання. Працівники мають право на захист від систематичного приниження, а роботодавці зобов'язані вживати превентивних заходів для їх запобігання [5].

Конкретні заходи, які повинні вживати роботодавці, включають розробку та впровадження політики запобігання та протидії мобінгу, проведення інформаційно-просвітницької роботи серед працівників щодо поняття мобінгу, його форм, причин і наслідків, забезпечення конфіденційності інформації, отриманої у зв'язку з розглядом випадків мобінгу, проведення внутрішніх розслідувань, захисту жертв мобінгу тощо [5].

Задля удосконалення протидії мобінгу необхідно розробити методичні рекомендації щодо визначення розміру моральної шкоди, завданої мобінгом, внести зміни до КУпАП щодо відповідальності за

мобінг, вчинений іншими працівниками, а також створити спеціальні комісії з питань запобігання та протидії мобінгу на підприємствах [4].

Україна як повноправна учасниця ратифікованих міжнародних договорів зобов'язана забезпечувати право на працю в безпечних і гідних умовах. Важливим в даній ситуації є врахування європейських практик, які забороняють дискримінацію як наслідок можливого психологічного тиску, та підкреслюють роль роботодавців у створенні культурно-сприятливого середовища у трудовому колективі. Це все вимагає синергії між державними ініціативами та корпоративними стратегіями [1; 3].

Отже, такий доволі революційно-новітнє явище як мобінг у сфері трудових відносин потребує комплексних заходів зі сторони держави, роботодавців і міжнародних організацій.

Список літератури

1. Литвинюк К. О. Правове регулювання мобінгу: національний та міжнародний досвід. Частина 1. URL: <https://jurfem.com.ua/pravove-reguluvannya-mobingu-ch-1/> (дата звернення: 24.03.2025).
2. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 24.03.2025).
3. Геращенко Л. П. Теоретико-правові засади заборони мобінгу в європейських країнах. *Хмельницький Університет Управління та Права* : наук. записка. Київ, 2016. С. 199–207.
4. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню): Закон України від 01.12.2022 № 2806-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-20#Text> (дата звернення: 24.03.2025).
5. Протидія мобінгу у трудових відносинах | Безоплатна правнича допомога. *Безоплатна правнича допомога*. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/protydiya-mobingu-u-trudovyh-vidnosynah/> (дата звернення: 24.03.2025).

Іванна Обушак

Наукова керівниця – доц. Бурка А.В.

**Визнання недійсним договору дарування,
вчиненого під впливом помилки**

Договори дарування є поширеним способом безоплатної передачі майна у власність, але на практиці досить часто виникають спори щодо їх дійсності, виконання та розірвання. Однією із найпоширеніших підстав визнання договору дарування недійсним є вчинення його під впливом помилки.

Помилка особи щодо правової природи договору дарування, прав та обов'язків сторін, що виникнуть після його укладання, є підставою для визнання такого договору недійсним, а не його розірвання [1]. Договір дарування, правовою метою якого є передача дарувальником свого майна у власність обдаровуваного для отримання взаємної винагороди, суперечить вимогам статті 717 ЦК України та є підставою для визнання цього договору недійсним [2]. Визнання недійсним договору дарування у частині одного обдаровуваного, вчиненого під впливом помилки, у випадку передачі майна (дарунка) у власність одразу кільком обдаровуваним закон не передбачає [3]. Сам по собі факт наявності в дарувальника захворювань та його похилий вік не можуть свідчити про укладення ним договору дарування під впливом помилки та не є підставою для визнання цього договору недійсним [4].

Водночас сам по собі факт ознайомлення сторін із текстом договору дарування при його посвідченні нотаріусом і роз'яснення нотаріусом суті договору дарування не може бути підставою для відмови в задоволенні позову про визнання договору дарування недійсним у зв'язку з помилкою дарувальника щодо правової природи цього правочину [5].

У справах про визнання договору дарування житла недійсним у зв'язку з помилкою дарувальника щодо правової природи правочину сукупність таких обставин, як його похилий вік, незадовільний стан здоров'я та потреба у зв'язку із цим у догляді й сторонній допомозі; наявність спірного житла як єдиного; відсутність фактичної передачі нерухомого майна

обдаровуваному та подальше проживання у спірному житлі після укладення договору, може свідчити про відсутність у нього волевиявлення на укладення договору дарування [6].

Отже, можна стверджувати, що визнання договору дарування недійсним, вчиненого під впливом помилки має чимало особливостей, які мають бути враховані при зверненні до суду для захисту порушених прав та інтересів.

Список літератури

1. Постанова Верховного Суду від 09 грудня 2019 року у справі № 552/2526/16-ц(провадження № 61-45081св18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86275840>(дата звернення: 13.03.2025).
2. Постанова Верховного Суду від 05 листопада 2020 року у справі № 285/1940/18-ц (провадження № 61-4153св19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92731770>(дата звернення: 13.03.2025).
3. Постанова Верховного Суду від 24 жовтня 2018 року у справі № 641/1102/17 (провадження № 61-28347св18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77586576> (дата звернення: 13.03.2025).
4. Постанова Верховного Суду від 04 травня 2020 року у справі № 633/268/17(провадження № 61-37599св18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89107282>(дата звернення: 11.03.2025).
5. Постанова Верховного Суду від 19 травня 2021 року у справі № 718/955/20(провадження № 61-383св21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97134699>(дата звернення: 12.03.2025).
6. Постанова Верховного Суду від 12 червня 2019 року у справі № 320/11632/14-ц (провадження № 61-38742св18) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82526290> (дата звернення: 12.03.2025).

Валентина Оксентій

Наукова керівниця – проф. Гаврилюк Р.О.

Правове регулювання банківської таємниці в контексті міжнародного обміну податковою інформацією

«Окреме і дуже значуще місце в безпеці функціонування як окремого банку, так і банківського сектору національної економіки належить дотриманню банківської таємниці» [1].

Однак законодавче закріплення режиму банківської таємниці не має абсолютного характеру, тому що передбачені правові підстави щодо розкриття такого виду інформації.

У Законі України «Про банки і банківську діяльність», Цивільному процесуальному кодексі України, Постанові Правління Національного банку України «Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» та в інших підзаконних правових актах закріплена процедура правомірного розкриття інформації, що становить банківську таємницю.

Важливим кроком у сфері боротьби з тіньовою економікою та євроінтеграції нашої держави стало ухвалення у 2023 році на основі системи Common Reporting Standard (SRC) Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо імплементації міжнародного стандарту автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки». «У міністерстві фінансів заявили, що участь України в міжнародному обміні - це "важливий крок у напрямі підвищення прозорості фінансових операцій та боротьби з ухиленням від сплати податків"» [2].

«Цим Законом встановлюються організаційно-правові засади приєднання України до міжнародної системи автоматичного обміну інформацією, яка надалі сприятиме створенню більш прозорого податкового середовища та підвищенню іміджу України як надійного та рівноправного партнера в міжнародних податкових відносинах» [3].

«Міжнародний обмін інформацією з метою оподаткування передбачає, по-перше, встановлення фактів, за якими повинні застосовуватися положення податкових конвенцій, а по-друге,

метою обміну інформацією може бути надання допомоги однієї з договірних сторін щодо адміністрування або виконання внутрішнього податкового законодавства» [4].

«Для обміну інформацією використовується інформація про ім'я власника рахунку, його адресу, податкове резидентство, податковий номер, дату та місце народження, дані про фінансову установу, а також дані про рахунок, зокрема, скільки коштів на ньому є станом на кінець звітного періоду. А також загальна сума доходів – дивідендів, процентів, які проходили через цей рахунок. CRS передбачає щорічний автоматичний обмін інформацією» [2].

Отже, впровадження Україною у 2023 році міжнародного стандарту автоматичного обміну фінансовою інформацією (CRS) стало важливим кроком до прозорості системи оподаткування та боротьби з таким явищем, як ухиленням від сплати податків. Це зміцнює міжнародну довіру до України та сприяє її інтеграції у світову фінансову спільноту

Список літератури

1. Ринда П. О. Банківська таємниця: особливості її нормативноправового регулювання в Україні та законодавстві зарубіжних країн. Тернопіль, 2017. 102 с.
2. Зануда А. Податкова отримала доступ до іноземних рахунків українців. Кого це стосується - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c98ldxx2xpeo> (дата звернення: 17.03.2025).
3. Ковальчук А. Ю. Чернявська Б. В. Ковальчук М. Організація обміну податковою інформацією між країнами як захід запобігання легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом. *Часопис Київського університету права*. Київ. № 3. 2023. 293 с.
4. Руцишин Н.М, Галько Н.В. Міжнародний обмін податковою інформацією: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 26.2. С. 242–243.

Ольга Орищук

Наукова керівниця – проф. Карвацька С.Б.

Міжнародно-правове регулювання кіберпростору: виклики та перспективи

Сьогодні практично неможливо уявити своє життя без інформаційно-комунікаційних технологій і мереж, адже вони присутні всюди, починаючи з урядування, господарської діяльності, виробництва чи споживання, й закінчуючи військовими операціями. Цифровий світ дебютував свій колосальний технологічний розвиток під час пандемії COVID-19, який ще Всесвітня організація охорони здоров'я кваліфікувала як «інфодемію».

До того ж шкідливість кіберактивності становить досить вагому загрозу не лише охороні здоров'я, а й іншим не менш важливим галузям, зокрема військовій обороні. Адже, із цією активізацією наряду пов'язані зловмисні дії такі як крадіжки, маніпулювання, втручання в медичні або ж військові інформаційні та комунікаційні системи та дані через порушення їх конфіденційності, цілісності та доступності.

Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш у передмові до Звіту ООН про глобальну цифрову економіку за 2021 рік, констатує, що «дані стали ключовим стратегічним активом для створення як приватної, так і соціальної цінності, і їх використання має наслідки не лише для торгівлі та економічного розвитку, але й для прав людини, миру та безпеки» [1, ст. 8].

Хоча у 2001 році з появою всесвітньої павутини все ж було поставлено питання кібербезпеки і створено першу Конвенцію про кіберзлочинність, але світ буквально кожного дня зазнає змін [4]. Ще наприкінці березня 2019 М. Цукенберг указував на необхідність державного регулювання таких відносин з метою протидії поширенню шкідливого контенту, проведення чесних виборів, а також захисту персональних даних громадян і можливості переносити дані з одного сервісу в інший [2]. Зазначимо, що, крім вищевказаної конвенції та заснування Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS), найбільш ефективно справляється з родом різних проблем у кіберпросторі, зокрема у захисті персональних даних своїх громадян Україна, яка щодня зазнає хакерських атак від росіян.

В Україні наразі діє низка новостворених інститутів, до прикладу: Інститут дослідження кібервійни, CERT-UA (Команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події України), Наукова асоціація кібербезпеки України, Державний центр кіберзахисту Держспецзв'язку та інші. Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», концепція поняття «безпека» має вельми багатоаспектний характер, яка включає не лише діяльність спеціалізованих державних органів, але й формування безпекової культури на індивідуальному рівні. Це передбачає: усвідомлення структури безпеки, яка охоплює військову, зовнішньополітичну, державну, економічну, інформаційну, екологічну та кібербезпеку; розуміння безпекової ситуації в контексті геополітичних обставин і особливостей функціонування системи безпеки [3].

Отже, наразі існує чимало викликів в інфопросторі, але міжнародна спільнота робить усе можливе, аби захистити своїх громадян від споживання неправдивих новин. Та не варто забувати, що у більшості випадків, все ж необхідно покладатись на власне критичне мислення й перевіряти першоджерела, офіційні веб-сайт національних і закордонних ЗМІ чи уряду.

Список літератури

1. Сучасні виклики міжнародному порядку: передумови появи та механізми протидії інформаційним і терористичним загрозам: монографія / авт. кол. [С. І. Авраменко, Н. М. Варенья, І. М. Рижев та ін.]; за ред. Н. М. Варенья; УАМІП. — Київ: Фенікс. - Одеса, 2022. - 302 с. (Серія монографій: Сучасні виклики міжнародному порядку. - Гол. редактор серії О. В. Буткевич). ISBN 978-966-928-813-4
2. Mark Zuckerberg. Four Ideas to Regulate the Internet. <https://newsroom.fb.com/news/2019/03/four-ideas-regulate-internet>. March 30, 2019.
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 13.09.2021)
4. The Convention on Cybercrime (Budapest Convention, ETS No. 185) and its Protocols: <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/the-budapest-convention>

Інесса Охньовська
Наукова керівниця – доц. Продан Т.В.

**Оприлюднення інформації про
судимість і засудження особи**

Оприлюднення інформації про судимість і засудження особи є складною та багатогранною темою, що викликає жваві дискусії в юридичній та суспільній сферах. У світовій практиці це питання балансує між правом суспільства на інформацію та правом особи на приватність.

В Україні немає положень, які передбачають обов'язкове оприлюднення інформації про засуджених осіб. Проте, у проєкті нового КК України планується запровадження такої норми як «засіб безпеки». Згідно з ст. 3.6.7. проєкту нового КК України, інформація про засуджених буде оприлюднюватися у випадках вчинення умисних злочинів 5-9 ступенів тяжкості, а також злочинів, передбачених ст. 4.5.4-4.5.11, 7.6.4-7.6.7 (згвалтування, дії сексуального характеру, розбещення дітей, схилення чи залучення до порнографії або проституції, сексуальне домагання та інше). Також оприлюднюватимуться дані про осіб, засуджених за корупційні або пов'язані з корупцією злочини. Оприлюднення відбуватиметься у визначених судом медіа, а також у спеціальних реєстрах. При цьому розголошення персональних даних інших учасників кримінального провадження не буде [1].

Ще однією важливою проблемою є вплив оприлюднення інформації про судимість на ресоціалізацію осіб, які відбули покарання. Дослідження показують, що публічність судимості може значно знизити шанси особи на працевлаштування, що підвищує ризик рецидиву злочинної поведінки.

У багатьох країнах існують правові норми, які регламентують доступ до судових рішень. У міжнародному контексті право на приватність закріплене у ст. 8 Європейської конвенції з прав людини. У Великій Британії діє «Rehabilitation of Offenders Act», після 7 років судимість за нетяжкий злочин вважається погашеною. У США інформація про судимість особи часто відкрита, і штатні бази даних дозволяють її перевірити.

У Німеччині інформація про злочини зберігається в реєстрі

«Führungszeugnis», але дрібні правопорушення можуть бути видалені [2]. Щодо України, то судові рішення є публічними відповідно до Закону «Про доступ до судових рішень», але є обмеження щодо розголошення персональних даних. В Україні інформацію про судимість зберігає МВС України. Вона не завжди є публічна, а погашені судимості можуть бути видалені.

Конфлікт між публічністю правосуддя та правом на приватність розглядається в судовій практиці Європейського суду з прав людини. В одних випадках суди визнають правомірність оприлюднення інформації, а в інших – забороняють її розголошення з метою захисту приватного життя засудженого. Проте, наприклад, справа «С.В.М. проти України» (заява № 40106/15), стосується розголошення інформації про погашену судимість заявника. У цій справі заявник скаржився на незаконне та не виправдане розголошення інформації про його погашену судимість у довідці, виданій МВС України. ЄСПЛ визнав це порушенням права на повагу до приватного життя, гарантованого ст. 8 Європейської конвенції з прав людини [3].

Отже, оприлюднення інформації про судимість і засудження особи має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, оприлюднення інформації сприяє прозорості правосуддя та захисту громадськості, а з іншого – може порушувати права людини та ускладнювати ресоціалізацію. Оптимальним рішенням є пошук балансу між правом на доступ до інформації і захистом приватності засуджених осіб шляхом обмеженого доступу до даних та правових механізмів реабілітації.

Список літератури

1. Проект нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 15.03.2025)
2. Rehabilitation of Offenders. Act 1974. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/53> (дата звернення: 15.03.2025)
3. Справа «С.В.М. проти України» : Рішення ЄСПЛ від 12 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_k13/print (дата звернення: 15.03.2025)

Анна Павлюк

Наукова керівниця – доц. Паскар А.Л.

Представництво та захист інтересів

військовослужбовців в умовах воєнного стану

Переважає більшість конституційних норм містять гарантії сформульовані в статті 1 Конституції України, що проголошує: «Україна є соціальною, суверенною, незалежною, демократичною та правовою державою». Також, згідно з ч. 1 ст. 3 Основного Закону: «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Особливою категорією суб'єктів правовідносин в сучасних умовах є військовослужбовці – особи з специфічним правовим статусом, колом прав та обов'язків [1].

Сьогодні як ніколи важливим є питання дотримання прав людини в сфері безпеки та оборони нашої держави. У першу чергу, це стосується такого суб'єктного кола відносин, як: резервістів, військовозобов'язаних, військових та членів їх сімей, тих, які захоплені в полон, зникли безвісти, померли від отриманих поранень чи загинули на полі бою [2]. Від початку повномасштабного вторгнення стало зрозуміло про важливість юридичної допомоги на ряду з фінансовою та психологічною підтримкою для комплексного захисту інтересів військовослужбовців. В першу чергу, за ініціативою Головнокомандувача ЗСУ у квітні 2022 року було створено волонтерських рух адвокатів та юристів для захисту прав українських військових, зокрема їх представництва у кримінальних провадженнях щодо вчинення діянь за ознаками військових кримінальних правопорушень, згодом розпочалася активна співпраця з Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими [3].

Передусім, важливо обирати правильні та ситуативно доцільні способи захисту конкретної особи з урахуванням обставин справи. Наразі є широкий арсенал правових інструментів, який передбачено нашим законодавством в рамках військового права: медіація (проведення перемовин з командиром); заяви, скарги, пропозиції; подання заяви про притягнення до адміністративної

відповідальності; подання заяви про вчинення кримінального правопорушення; звернення до судових органів [4]. Також права, свободи та законні інтереси військовослужбовців можуть бути захищені в судовому порядку. Тоді йде мова про представництво інтересів даної особи шляхом надання комплексної правової допомоги, включаючи написання позовної заяви та виступ від її імені в судовому засіданні. У першу чергу, це стосується забезпечення права на захист. У кожному конкретному випадку є свої нюанси та специфіка обставин справи, що вимагає надання кваліфікованої юридичної допомоги, а також включає необхідність правильного вибору стратегії захисника.

Таким чином, на сьогодні в Україні є попит на компетентний і професійний захист прав військових. Не варто обмежуватися одним способом захисту та визначати який з них є найбільш ефективним, навпаки необхідно застосовувати комплексний підхід у такій категорії проваджень. Необхідно забезпечити ефективність права та засад демократичної держави на належному рівні, як і в мирний час, на максимумі того, що дозволяє закон в непростих сучасних умовах.

Список літератури

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 02.03.2025).
2. Про щорічну доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році : Постанова Верхов. Ради України від 20.06.2024 № 3844-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3844-20#Text> (дата звернення: 02.03.2025).
3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-ІІІ : станом на 9 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 02.03.2025).
4. Захист прав військовослужбовців та членів їх сімей: навч.-практ. посіб. / за заг. ред. С.В. Петкова, Київ: Юрінком Інтер, 2024. 428 с.

Вікторія Пасічник

Наукова керівниця – проф. Гетьманцева Н.Д.

До питання протидії дискримінації у трудових відносинах

Термін «дискримінація» закріплено в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (далі – Закон) від 6 вересня 2012 р. Згідно ст. 1 Закону, «дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками зазнає обмеження у реалізації або користуванні своїми правами і своїми свободами в будь-якій дозволеній законом формі» [1]. Закон не лише визначає поняття дискримінації, але й встановлює механізми її запобігання та протидії. Він окреслює форми дискримінації, такі як пряма та непряма, а також визначає відповідальність за її вчинення у трудових відносинах.

Крім того, Закон передбачає створення спеціальних органів і процедур для захисту прав осіб, які зазнали дискримінації. Важливою проблемою є те, що в міжнародних актах міститься інше поняття терміна дискримінація. Наприклад в статті 1 Конвенції МОП «Про дискримінацію в галузі праці та знань» дискримінацією названо будь-які розрізнення, недопущення або переваги однієї особи/групи осіб щодо інших за рядом ознак, такі як: раса, колір шкіри, стать, релігійні чи політичні погляди, національність або соціальне походження. "Є ще одне визначення даного терміна: дискримінація — будь-яке розрізнення або переваги, які призводять до порушення одного із основних принципів трудового законодавства рівності осіб та рівності можливостей чи поведження в галузі праці та занять» [2]. Така проблема може викликати колізію в застосуванні норм міжнародного законодавства в українському судочинстві.

Ми ведемо мову про дискримінацію не тільки як про гендерну нерівність, що, безумовно, є важливо. Для прикладу, у 2005 році Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ) розглядав справу «Мангольд проти Рюдігера Хелма», де предметом спору був вік особи тобто дискримінація за віком (56-річний вік позивача). Суд

постановив, що за рядом обставин національний суд зобов'язаний забезпечити правовий захист особі, яка вимушено піддалась дискримінації за віком. Також варто проконтролювати положення національного законодавства на дотримання принципу недискримінації. Позиція ЄСПЛ досить чітка щодо будь-якої дискримінації. Адже дискримінація – це приниження гідності особи, працівника. У трудових відносинах це спричиняє розлад у трудовому колективі, злість працівника не тільки на роботодавця, а і на колег, що призводить до невиконання своїх обов'язків, а надалі і звільнення. Насправді ЄСПЛ доволі часто розглядає питання дискримінації в трудових відносинах: Справа «Mile Novaković проти Хорватії» яка є предметом позову дискримінації за расовою належністю, Справа «Юрчич проти Хорватії» — предметом спору є відмова вагітній жінці у працевлаштуванні, Справа «Костеський проти Колишньої Югославської Республіки Македонія» дискримінація щодо віросповідання [3].

Отже, аналізуючи судову практику можна зрозуміти, що основу для протидії дискримінації у трудових спорах в Україні закладено та закріплено в Конституції України та ряду інших нормативних актах. Для посилення ефективності протидії дискримінації у трудових відносинах необхідно не лише удосконалити законодавство та судову практику, але й активно впроваджувати освітні програми, підвищувати правову обізнаність суспільства та розвивати механізми досудового врегулювання спорів, що сприятиме формуванню культури поваги та рівності на робочому місці.

Список літератури

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 30 травня 2014 №1263-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
2. Конвенція Про дискримінацію в галузі праці та знань №111 від 24 червня 1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161#Text
3. Дайджест практики ЄСПЛ щодо питань дискримінації на роботі. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Дайджест_практики_ЄСПЛ_щодо_питань_дискримінації_на_роботі%20\(2\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Дайджест_практики_ЄСПЛ_щодо_питань_дискримінації_на_роботі%20(2).pdf)

Ольга Пердейко

Наукова керівниця – доц. Продан Т.В.

Виправлення засудженого як підстава умовно-дострокового звільнення

Умовно-дострокове звільнення є важливим механізмом у системі виконання покарань, який дозволяє засудженим достроково звільнитися від відбування покарання за умови їх виправлення. Згідно з ч. 2 ст. 81 КК України: «умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення» [1]. Ключовим аспектом є саме «виправлення засудженого», що являє собою «процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки» [2].

Постає питання: які дії засудженого можуть свідчити про його виправлення? Відповідно до «Методики визначення ступеня виправлення засудженого» існують критерії оцінки виправлення засудженого: ставлення до вчиненого кримінального правопорушення; виявлення щирого каяття; ставлення до праці; ставлення до особистого життя; ставлення до планування життя в майбутньому; психологічна характеристика засудженого тощо [3]. Кожна дія супроводжується відповідними балами: від 0 до 2, від 0 до 30 і так далі, загалом – 65 балів, залежно від його поведінки, адаптації та інших факторів. Чим більше відміток отримує засуджений тим ліпше, адже це свідчить, що він став на шлях виправлення. Метою цієї методики є стимулювання та заохочення засудженого до виправлення шляхом оцінювання його поведінки балами, а також об'єктивно визначити, наскільки засуджений виправився та чи готовий він до повернення в суспільство без загрози повторного вчинення протиправного діяння.

Значимо, що про виправлення засудженого можна говорити у разі наявності у нього усвідомлення, під впливом виконання покарання, певних соціально-позитивних переконань. Це зміни, за яких засуджений не перетворюється на свідомого і активного члена суспільства, проте стає більш безпечним для нього без можливості подальшого повторного вчинення кримінального правопорушення в майбутньому [4, с. 105].

Виправлення засудженого є безумовно важливим для прийняття судом рішення, проте це не єдина підстава, оскільки суд також враховує фактичне відбування засудженим певної частини покарання, передбаченої ч. 3 ст. 81 КК України. Наявність факту виправлення, на нашу думку, свідчить про те, що законодавець покладає віру в можливість виправлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та її здатність спокутувати попередні суспільно-небезпечні діяння. Звісно, без сумлінної поведінки та ставлення до праці не йшлося б і про пом'якшення покарання шляхом звільнення засудженої особи від подальшого відбування покарання до закінчення строку.

Багато хто вважає, що виправлення неможливе, оскільки люди не змінюються. Проте це доволі нелегкий процес, який потребує докладання чималих зусиль. Не кожен може зрозуміти, усвідомити та покаятися у вчиненому ним діянні. У кожного процес виправлення відбувається по-різному: для когось – це роки осмислення своєї поведінки, щоденна робота над собою та своїм ментальним станом, а комусь достатньо відчутти певні обмеження, і в цей момент приходить осягнення вчиненого.

Отже, можна зробити висновок, що виправлення засудженого – довготривалий та важливий процес, без якого не було б достатньої кількості підстав для умовно-дострокового звільнення.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 13.03.2025)
2. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 13.03.2025)
3. Методика визначення ступеня виправлення засудженого : Наказ Міністерства Юстиції України від 19 січня 2023 р. № 294/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0117-23#Text> (дата звернення: 13.03.2025)
4. Горох О.П. Виправлення засудженого як підстава умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2014. Т. 155. С. 104-109.

Роман Перепелиця

Науковий керівник – асист. Іванюк Р.В.

**Міжнародні економічні відносини між Україною
та Польщею під час повномасштабного вторгнення
російської федерації в Україну**

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України, на жаль, несе за собою важкі наслідки для обох сторін конфлікту. Зважаючи на масштаби територій, збройних сил, бюджетів сторін конфлікту, Україні набагато важче вистояти в такому становищі.

Велику подяку потрібно висловити всім тим державам, з якими склались хороші міжнародні відносини у різних сферах (політиці, економіці, соціально-культурі та ін.). І однією з таких близьких держав є Польща.

Тож, перейдемо до розкриття теми даної наукової роботи, а саме: розгляду економічних відносин між Україною та Польщею.

1) Допомога біженцям. Поляки прийняли мільйони біженців, надаючи їм житло, а також фінансові виплати. Станом на зараз виплати такі: при в'їзді в Польщу – 300 злотих на особу; виплати на дітей – від 500 до 800 злотих на особу. Також українцям на території Польщі надають гуманітарну допомогу, що життєво необхідно для біженців. На початок 2024 року біженці отримали від Польщі 2,4 мільярда доларів США такої допомоги (що становить приблизно 0,35% від ВВП Польщі)

2) Військова допомога. Україна отримала чимало пакетів оборонної допомоги від Польщі у вигляді як і фінансової допомоги на закупівлю певних видів зброї, так і певних одиниць зброї, боєприпасів, військового обладнання власного виробництва. На січень 2024 року, Україна отримала від Польщі 3,5 мільярда доларів США такої допомоги (що становить приблизно 0,51% від ВВП Польщі).

Проте, попри всі хороші відносини між Україною та Польщею, все ж таки були певні конфліктні ситуації.

Одним із таких конфліктів став протест з боку Польщі у 2024 році щодо перевезення українського зерна через територію Польщі. Місцеві поляки влаштовували протести, блокували

дорогу на кордоні українським вантажівкам, псували продукт. І президенти двох сторін даного конфлікту вирішили дане питання, яке ставить під загрозу погіршення як ,в першу чергу, економічних відносин і становищ країн, так і політичних, дипломатичних, дружніх відносин.

Незважаючи на різного роду казуси, Польща все ж залишається вірним другом України, який надалі продовжує свою активну допомогу задля сприяння здобуття перемоги України над російською федерацією.

Список літератури

1. Як джерело пошуку інформації використовувались відкриті джерела інформації на платформі [google.com](https://www.google.com)
2. «Суспільне:Новини» <https://suspilne.media/>
3. «Радіо Свобода» <https://www.radiosvoboda.org/>
4. «Мінфін» <https://minfin.com.ua/>

Артем Пинзар

Науковв керівниця – доц. Продан Т.В.

Відшкодування збитку або усунення шкоди як умова звільнення від кримінальної відповідальності

Проблема звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з відшкодуванням збитків або усуненням шкоди набуває особливої актуальності в контексті розвитку відновного правосуддя. Сучасний підхід кримінального законодавства передбачає не лише покарання правопорушника, а й відновлення справедливості через компенсацію потерпілій стороні, що відповідає принципам гуманізму, справедливості та ресоціалізації.

Відшкодування заподіяної шкоди або збитків може слугувати підставою для звільнення від кримінальної відповідальності щодо кримінальних проступків і нетяжких злочинів. Важливим аспектом цього процесу є чітке розмежування понять «шкода» та «збитки». Кримінальне процесуальне право визначає шкоду як будь-яке знецінення охоронюваного правом блага, а збитки – як її грошовий еквівалент, що підлягає компенсації, якщо відшкодування в натурі неможливе [1, с. 398].

Законодавство розглядає шкоду в ширшому контексті, охоплюючи як матеріальні, так і моральні аспекти порушених прав, тоді як збитки стосуються конкретних втрат, спричинених кримінальним правопорушенням, зокрема пошкодженням майна, витратами на його відновлення та упущеною вигодою. Це має вирішальне значення для забезпечення ефективного правозастосування та захисту потерпілих. Водночас сучасні підходи до правозастосування свідчать про необхідність комплексного підходу до визначення механізмів відшкодування та їх ролі в кримінальній політиці держави.

Згідно зі ст. 45 КК України, повне відшкодування збитків або усунення шкоди є необхідною умовою звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям. Водночас ст. 46 КК України передбачає можливість часткового відшкодування за згодою потерпілого, що демонструє гнучкість правового підходу. Форми відшкодування можуть бути матеріальними, моральними або фізичними, де ключову роль відіграє добровільна згода потерпілого [2].

Попри ефективність цього механізму, в українському законодавстві спостерігаються термінологічні розбіжності у визначенні понять «збитки» та «школа», що ускладнює правозастосування та призводить до неоднозначної судової практики. Відсутність чітких критеріїв може спричиняти суб'єктивне трактування судами, що негативно впливає на правову визначеність. Крім того, досвід інших країн свідчить про необхідність створення більш чітких регламентів і критеріїв оцінки заподіяної шкоди, що дозволить зробити процес відшкодування більш прозорим.

З метою поліпшення правозастосовної практики необхідно уніфікувати ці поняття у кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві, що сприятиме узгодженості судових рішень. Також доцільно запровадити механізми розстрочення або відстрочення відшкодування шкоди, що дасть змогу правопорушникам виконати зобов'язання перед потерпілими навіть у разі фінансової неспроможності. Крім того, створення державних компенсаційних фондів дозволить захистити потерпілих у випадках, коли винний не здатний самостійно відшкодувати завдану шкоду. Подібні фонди успішно функціонують у багатьох країнах світу та сприяють зміцненню довіри громадян до судової системи.

Отже, відшкодування збитків або усунення шкоди відіграє ключову роль у кримінальному праві, оскільки не лише компенсує втрати потерпілим, а й сприяє ресоціалізації правопорушників. Удосконалення правового регулювання цього механізму підвищить ефективність застосування інституту звільнення від кримінальної відповідальності.

Список літератури

1. Ющик О.І. Відшкодування збитку або усунення шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Серія ПРАВО. Вип. 86: ч. 4. С.344-349.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

Роксолана Приходько

Наукова керівниця – доц. Гудима-Підвербецька М.М.

**Сутність принципу добросовісності
в договірному праві України**

Принцип добросовісності як загальна засада цивільного законодавства отримав нормативне закріплення в Цивільному кодексі (ЦК) України 2003 р. та інтерпретується практикою як фундаментальний елемент договірних правовідносин. Незважаючи на обмеженість його прямого задування у Книзі п'ятій «Зобов'язальне право» (щодо договірних зобов'язань лише в статті 509 серед основних засад зобов'язального права), цей принцип пронизує всі етапи реалізації договірних зобов'язань.

Поняття добросовісності увійшло до законодавства в тісному зв'язку зі справедливістю та розумністю, що узгоджується із загальною правовою традицією, згідно з якою ще римські юристи розглядали *bona fides* як невід'ємну складову справедливості (*aeguitas*). У римському праві концепція добросовісності виступала не лише морально-етичним орієнтиром, а й реальним механізмом регулювання приватноправових відносин, набуваючи особливого значення при визначенні ступеня вини. У працях римських юристів добросовісність отожднюється із сумлінним, обачним та відповідальним ставленням кредитора або боржника до виконання взятих на себе зобов'язань [1, с. 76].

Коротко проаналізувавши місце добросовісності в сучасних європейських договірних відносин, зазначимо, що Директива ЄС «Про захист прав споживачів» від 1994 р. містить принцип добросовісності (*bona fides*). В п. I.-1:103 Принципів, визначень і модельних правил європейського приватного прав, добросовісність та чесна ділова практика тлумачаться як критерій поведінки, заснований на принципах відкритості, чесності та поваги до інтересів іншої сторони у правочинах та правовідносинах. Ст. 1.6 Принципів УНІДРУА (Добросовісність і чесна ділова практика) встановлює, що кожна сторона повинна діяти відповідно до принципів добросовісності та чесного ведення справ у міжнародній торгівлі, що далі розкривається в ст. 2.1.15 (недобросовісні перемовини), ст. 2.1.16 (зобов'язання щодо конфіденційності) та інших. Принципи європейського договірного права (ПЄДП) у статті 1:201 визначають обов'язок сторін діяти

сумлінно та чесно (без можливості його обмеження чи виключення), а в статті 1:202 передбачають вимогу співпраці сторін для належного виконання договору, що досить повно відображають сутність принципу добросовісності.

У вітчизняному праві принцип добросовісності лише частково розкрито в ст. 13 ЦК України. При цьому погоджуємося з позицією П. П. Пацурківського, який, аналізуючи оціночний характер категорії добросовісності (як і справедливості та розумності), відзначає, що їх зміст виходить за межі позитивно-правових конструкцій, а репрезентує собою сенс усього природного права [2, с. 5]. Виходячи з цього, ключову роль у тлумаченні та застосуванні принципу добросовісності в національному праві відіграє судова практика. Велика Палата Верховного Суду у постанові від 14 грудня 2021 року у справі №147/66/17 визначила добросовісність як стандарт поведінки, заснований на чесності, відкритості та врахуванні інтересів іншої сторони договору чи відповідних правовідносин. Принцип добросовісності відіграє важливу роль у застосуванні доктрини «venire contra factum» (заборона суперечливої поведінки).

Отже, принцип добросовісності займає надважливе місце в договірному праві, виступаючи не лише основоположним принципом цивільного законодавства, а й ключовим критерієм для оцінки поведінки сторін на всіх етапах договірних взаємин. Законодавче визначення, підкріплене судовою практикою, свідчить, що сторони зобов'язані діяти чесно, відкрито, несуперечливо і з повагою до інтересів іншої сторони договору, а застосування судами принципу добросовісності допомагає досягти справедливих рішень і подолати проблеми, гостро постаючі в часи панування позитивістського підходу до права.

Список літератури

1. Заклівенець М. О. Принцип добросовісності в договірному праві Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. №5. 2023. С.76-79.
2. Пацурківський П. П. Оціночні категорії «справедливість», «добросовісність», «розумність» у Цивільному Кодексі України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2022. № 58. С. 3–19.

Міжнародно-правові питання порушення основних прав людини в умовах російсько-української війни

Збройна агресія рф проти України стала одним з наймасштабніших прикладів порушення основних прав людини у двадцять першому столітті, що проявилось через ігнорування російською стороною будь-яких норм та звичаїв війни.

Щоденно росія порушує одні з найцінніших прав людини: право на життя, особисту недоторканість, заборону жорстокого поводження, право на свободу. Загалом за період повномасштабного вторгнення вбито понад 12 300 цивільних осіб, з них - більше 650 дітей, і поранено понад 27 800 осіб [1]. Протягом останніх трьох років зафіксовані випадки масових убивств місцевих жителів на окупованих територіях. Дані факти росія продовжує не визнавати і називати провокацією. Окрім цього, велика кількість жертв загинуло внаслідок проведення активних бойових дій або через здійснення авіаційних ударів у густонаселених місцях та іншій цивільній інфраструктурі.

Серйозним порушенням прав і свобод людини з боку росії є повне ігнорування статті 5 Загальної декларації прав людини, яка встановлює наступне: «ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання» [2]. Враховуючи той факт, що Загальна декларація прав людини, хоч і має визнаний авторитет серед держав світу, не є юридично обов'язковим актом, цитована норма розкривається через положення Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 року. Даний міжнародний договір встановлює зобов'язання держав щодо поведінки з особами ворожої сторони, які були взяті в полон. Окремі глави Конвенції присвячені таким важливим питанням як забезпечення належними місцями утримання, харчуванням, одягом, предметами гігієни і медичною допомогою, створення умов для інтелектуальної, релігійної, духовної діяльності останніх [3].

Особливого значення положення цього акта набувають у процесі оцінки поводження ворога з українськими військовополоненими, які систематично зазнають катувань, страждають від сексуального

насильства і психологічного тиску. В окремих свідченнях згадується про смерті в зонах утримання українських військових. Окрім цього, спостерігачі відзначають відсутність належного харчування і медичного лікування [1]. Очевидно, країна-агресор демонструє повну відмову від взятих на себе зобов'язань за міжнародним правом, що, серед іншого, порушує один із основних його принципів – «*facta sunt servanda*».

Аналізуючи вплив військових дій на цивільне населення, відзначимо неможливість вільно пересуватися й обирати місце проживання [2]. Критичним це стало на початку повномасштабного вторгнення, коли люди з окупованих територій не могли виїхати на підконтрольну Україні територію не лише через активні бої, але і через відмову РФ на створення «зелених коридорів».

Отже, протягом усього часу війни порушення основних прав і свобод людини, гарантованих міжнародними нормами, з боку російської федерації стало систематичним явищем, яке призводить до жахливих наслідків, найгіршим з яких є знищення українського народу. З огляду на це, перед міжнародним співтовариством постало важливе завдання притягнути до відповідальності усіх винних у страшних злочинах і створити ефективні механізми запобігання подібним трагедіям у майбутньому.

Список літератури

1. Report on the Human Rights Situation in Ukraine. The Office of the High Commissioner for Human Rights. 31.12.2024. URL: <https://surli.cc/imbrdq> (дата звернення: 19.03.2025).

2. Загальна декларація прав людини : Декларація Організації Об'єднаних Націй від 10.12.1948. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 19.03.2025).

3. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949 : станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 19.03.2025)

Іван Рихло

Науковий керівник – асист. Іванюк Р.В

Міжнародне право та колонізація космосу: хто володіє Місяцем і Марсом?

Космічна діяльність регулюється низкою міжнародних угод, серед яких основними є Договір про космос (1967), Угода про допомогу та рятування космонавтів (1968) і Договір про реєстрацію об'єктів, що виводяться в космос (1976). Одним із ключових принципів цих угод є визначення космосу як "спільного спадщини людства", що означає, що жодна країна не має права претендувати на власність над територіями позаземних тіл.[1]

Згідно з Договором про космос, жодна країна чи організація не може претендувати на власність небесних тіл, таких як Місяць або Марс. Проте проблема права на використання ресурсів цих об'єктів залишається складною. Наприклад, на Місяці є значні запаси гелію-3, що потенційно може стати цінним джерелом енергії. Хоча міжнародне право забороняє суверенне володіння, питання комерційного видобутку і використання таких ресурсів залишається відкритим.

З огляду на стрімкий розвиток космічних технологій, стає очевидною потреба у створенні нових правових стандартів для колонізації Місяця та Марса. З розвитком технологій, які дозволяють почати практичну експлуатацію ресурсів цих небесних тіл, питання правового регулювання стає все більш актуальним, адже існуючі норми можуть не відповідати новим реаліям космічної діяльності.

Не менш важливе питання міжнародної юрисдикції, що стосується використання і комерціалізації космічних ресурсів. Згідно з міжнародним правом, космос є «спільним надбанням людства», і жодна країна не може претендувати на суверенітет над планетами чи їх ресурсами. Одним із можливих шляхів для ефективного управління ресурсами космосу є створення міжнародної космічної організації, яка б координувала ці процеси на глобальному рівні.[2]

Важливим аспектом майбутньої колонізації космосу є забезпечення безпеки на всіх етапах освоєння Місяця і Марса. Міжнародні угоди повинні враховувати не лише технічні й економічні аспекти, але й питання безпеки, пов'язані з можливими зіткненнями між державами, приватними компаніями та іншими акторами. Для вирішення цих

питань необхідно розробити нові норми, що будуть регулювати відповідальність за можливі екологічні катастрофи, а також встановити стандарти безпеки для космічних місій. [3]

Колонізація космосу, зокрема Місяця і Марса, відкриває величезні можливості для людства, проте вона також постає перед цілим рядом правових та етичних викликів. Для ефективного використання космічних ресурсів необхідно створити правові механізми, які забезпечать міжнародну співпрацю і взаємну відповідальність держав. Враховуючи сучасні тенденції розвитку космічних технологій, важливо розробити норми, що регулюватимуть як комерційну діяльність, так і питання охорони навколишнього середовища в космосі. Без глобальної координації та чітко визначених правових рамок колонізація може призвести до нових геополітичних суперечок і зловживань, що збільшить ризики для безпеки людства та сталого розвитку.

На нашу думку, забезпечення стабільного і безпечного процесу колонізації можливе лише за умови розробки нових етичних і правових стандартів. Це створить необхідну основу для співпраці між країнами та приватними компаніями, а також дозволить уникнути можливих ризиків для планет і Землі в цілому.

Список літератури

1. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text
2. Космічне право: деякі аспекти застосування юрисдикції.
URL: <file:///C:/Users/%D0%9F%D0%9A/Downloads/997-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1864-1-10-20240120.pdf>
3. Колонізація Місяця: наскільки ми близькі до цього.
URL: <https://space.com.ua/2020/10/26/kolonizatsiya-misyatsya-naskilki-mi-blizki-do-tsogo/>

Максиміліана-Елланта Романюк

Науковий керівник – доц. Ковбас І.В.

Вибачення як захід впливу, що застосовується до неповнолітніх осіб, які вчинили адміністративне правопорушення

Питання адміністративних правопорушень, що вчиняють неповнолітні, а також санкцій, які до них застосовують, завжди матимуть важливе значення для суспільства. Через несформовану психіку діти, як особи, які не здатні сповна усвідомити наслідки деяких своїх дій, вчиняють протиправні вчинки, які не можуть залишатись поза увагою правоохоронних органів. Стаття 24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, які вчинили адміністративне правопорушення у віці від 16 до 18 років. Одним із таких заходів впливу є зобов'язання публічно чи в іншій формі попросити вибачення у потерпілого [1]. Аналіз дієвості та доцільності цієї санкції – важливий для забезпечення правопорядку в суспільстві.

Публічними вважають ті вибачення, які правопорушник просить у потерпілого не наодинці з ним, а в присутності інших осіб, наприклад під час судового засідання або за місцем роботи чи навчання потерпілого, тобто під час таких вибачень повинні бути присутніми будь-які свідки [2, с. 110].

Щодо дієвості та доцільності цього заходу впливу, варто сказати, що зобов'язання попросити вибачення передбачає, що неповнолітня особа усвідомила шкоду, заподіяну власним вчинком та відчуває провину. На думку Тріпак Ю. Р. та Краковської А. Є., зобов'язання попросити вибачення у потерпілого варто віднести до додаткових, факультативних заходів впливу [3, с. 26].

Однак Чернецький О. Л. вважає, що «дуже дієвою формою вибачення неповнолітніх є саме усна, яка виражається публічно, зокрема у залі суду» та розглядає суть зобов'язання просити вибачення у потерпілого у двох аспектах: з одного боку, як розкаяння й визнання своєї вини, з іншого – усвідомлення певних моральних правил поведінки [2, с. 110-111].

Тобто можна припустити, що зобов'язання попросити вибачення у потерпілого, як захід впливу до неповнолітнього є дієвим і доцільним навіть у тому випадку, коли особа, що вчинила правопорушення, не усвідомлює сповна свою провину. Адже цей захід впливу навчає того, що за протиправні вчинки потрібно нести відповідальність, та виховує в особі певні етичні й моральні принципи.

Суд – єдиний орган, який розглядає справи про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми і переважно застосовує до неповнолітніх не стягнення, а саме заходи впливу, серед них і зобов'язання попросити вибачення у потерпілого.

Зобов'язання попросити вибачення, як захід впливу до неповнолітніх, що вчинили правопорушення, застосовують і за кордоном. Зокрема, у Німеччині неповнолітнього правопорушника можуть зобов'язати вибачитись перед потерпілим та помиритися з ним. Цей захід застосовують як «норму, яка повинна надати допомогу у вихованні неповнолітнього» [4].

У підсумку скажемо, що зобов'язання у будь-якій формі попросити вибачення у потерпілого може бути дієвим заходом впливу, адже має певне виховне значення. Однак доцільніше було б віднести його все ж до факультативних заходів впливу. Також важливим є уточнення формулювання умов публічності вибачень та деталізація іншої форми вибачення або ж докорінна зміна назви цього заходу впливу.

Список літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. № 51. Ст. 1122.
2. Чернецький О. Л. Правове регулювання адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07 Харків, 2007. 191 с.
3. Тріпак Ю. Р., Краковська А. Є. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2019. Том 1. № 11. С. 23–28.
4. Конєць Т. В. Особливості застосування примусових заходів виховного характеру: міжнародний аспект. Забезпечення національної поліцією України публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану. С. 31-34.

Анна Саварчук

Наукова керівниця – асист. Грекул-Ковалик Т. А.

Закони логіки як основа професійної діяльності юриста

Як відомо, що кожна наука прагне до максимальної точності та обґрунтованості своїх положень. Для досягнення цієї мети науковці використовують різноманітні методи, прийоми та операції. Завдання логіки полягає у тому, щоб обґрунтовувати ці методи, визначати умови їхньої правильності, а також демонструвати, де і як їх можна ефективно застосовувати на практиці [1, с. 29]. Це безпосередньо стосується й практичної діяльності юристів.

Діяльність слідчих та суддів завжди відбувається в межах певних логічних форм і підпорядковується законам і правилам логіки. Їхнє дотримання – необхідна умова для встановлення об'єктивної істини в судовому провадженні. Це передбачає пошук відповідей на фундаментальні питання, наприклад, чи мав місце злочин, чи є обвинувачений винним, чи було скоєно злочин умисно або з необережності тощо. Отримання таких відповідей можливе лише через неухильне дотримання вимог кримінального та кримінально-процесуального права, а також законів логічного мислення. Ігнорування цих законів у процесі розслідування може призвести до серйозних негативних наслідків для практичної діяльності слідчого [2, с. 47].

Розглядаючи закони логіки, важливо зрозуміти суть самого поняття «закон». Закон – це філософська категорія, яка відображає суттєве, загальне, необхідне, стійке та повторюване відношення між явищами об'єктивної реальності.

У повсякденному житті людина зустрічається з багатьма законами, які можна розділити на три групи: природні, нормативні та логічні [4, с. 27].

Природні закони – це вічні, незмінні принципи існування, які не залежать від волі людини (наприклад, «закони природи» або «божественні закони»). Нормативні закони – це конвенційно встановлені правила, яких належить дотримуватися; вони можуть змінюватися залежно від обставин (наприклад, державні закони,

регламенти, орфографічні правила). Логічні закони є схемами та формами мислення, яких людина має дотримуватися для правильного міркування [4, с. 28].

Закони логіки, з одного боку, виражають об'єктивні, суттєві зв'язки між думками, аналогічно до законів природи, але, з іншого боку, можуть порушуватися людиною, як і нормативні закони. Порушення логічних законів не передбачає юридичної відповідальності, але значно впливає на якість мислення. До основних законів логіки належать: закон тотожності, закон несуперечності, закон виключеного третього та закон достатньої підстави. Перші три відкриті Аристотелем у IV столітті до н. е., а четвертий – Лейбніцем у XVII столітті [3, с. 59–60].

Закони логіки є фундаментом як для навчання, так і для практики юристів. Виховання юриста, який має ґрунтовну логічну підготовку, є одним із ключових завдань юридичної освіти. Водночас зазначимо, що не кожен юрист повинен демонструвати глибокі знання в логіці, але загальна логічна культура обов'язкова для професійної діяльності [1, с. 33].

Отже, закони логіки відіграють важливу роль як у теоретичній, так і практичній діяльності юристів. Вони забезпечують точність, несуперечність і послідовність мислення, глибокий аналіз доказів, правдивість обвинувачення або виправдання, а також сприяють прийняттю справедливих судових рішень. Для юриста недостатньо лише знати закони логіки та сфери їхнього застосування; ключовим є їхнє правильне використання на практиці.

Список літератури

1. Логіка для правознавців : навч. посіб. / О. О. Бандура, О. І. Гвоздік, В. М. Кравець та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 144 с.
2. Логіка для юристів : підручник / В. С. Бліхар, В. В. Левкулич, М. М. Олексюк, Б. Б. Шандра, В. Ю. Свищю, О. І. Матвієнко. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с.
3. Логіка юридична : навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 172 с.
4. Юридична логіка : навч. посібник / Т. А. Грекул-Ковалик, О. П. Донченко. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 240 с.

Анна Селіщева

Науковий керівник – асист. Іванюк Р.В.

**Екоцид як злочин проти довкілля та людства:
міжнародно-правові аспекти на тлі війни в Україні**

У міжнародному праві термін «екоцид», у більшості випадків, розглядається як злочин проти довкілля, внаслідок якого спричиняється серйозна та довготривала шкода екосистемі, рослинному та тваринному світам. Вперше цей термін сформулювався на Конференції ООН у 1972 році під час обговорення руйнівних наслідків використання гербіцидів та дефоліантів США у В'єтнамі. На міжнародному рівні екоцид не визнаний злочином ні в Римському статуті, ні в іншому нормативному акті.

На тлі війни в Україні, росія вчинила більш ніж 6500 злочинів проти екології, що призвело до збитків понад 71 мільярд доларів. Одними з найважчих довгострокових наслідків для екосистем країни є хімічне забруднення місць масового застосування боєприпасів. Застосування росією ракет дальнього радіусу дії створює техногенні катастрофи на всій території України, особливо в промислово-розвинених регіонах, де сконцентровані підприємства енергетичної, видобувної, переробної, хімічної та інших галузей промисловості [1, ст. 7].

Наразі знищення довкілля можна розглядати як зброю війни, що одночасно відбувається із постійним знищенням цивільної інфраструктури. Екоцид – це не просто збиток внаслідок військових дій, а у випадку України це бажання росії зробити більшість регіонів країни непридатними для життя цивільного населення.

Найбільшого розголосу екологічна ситуація в Україні набула після зруйнування Каховської дамби, що спричинило затоплення понад 620 квадратних кілометрів та загибель українських мирних жителів. Цей випадок, на жаль, не поодинокий, країна-агресор націлювалась і на інші греблі: Печінську та Оскільську. Росія здійснювала атаки на Запорізьку АЕС, що могло спричинити катастрофічні та довготривалі наслідки не лише для України, але й для Європи.

Внаслідок переміщення сотень українців, знищення та пошкодження сільськогосподарських угідь, забруднення ґрунтових вод, заповідників, екосистем, постає питання, а чи справді екоцид досі не вважається злочином і не потребує закріплення на міжнародному

рівні? В національному законодавстві України, зокрема в Кримінальному Кодексі, екоцид визнається злочином і карається позбавленням волі від восьми до п'ятнадцяти років. Масштаби руйнувань досить широкі, щоб Генеральна прокуратура України провела розслідування — ініціювала розслідування не лише щодо можливих військових злочинів, а й щодо навмисних актів руйнування довкілля.

Важливо, аби міжнародна спільнота більше звертала увагу не лише на проблеми руйнування інфраструктури, а й на довкілля, оскільки тепер непомітно тих наслідків, які можуть настати через 10-20 років, можливо навіть і пізніше, для наступних поколінь, але вони точно будуть катастрофічними не лише для сільськогосподарської діяльності, а й для життя людей та їх здоров'я. Необхідним кроком в цьому напрямі може бути прийняття поправок до преамбули Римського статуту, вказавши там, що екології постійно загрожує руйнування та погіршення її стану, внаслідок цього створюється загроза життю людей та світу в цілому. Якщо такі зміни відбудуться, наша країна зможе отримати відшкодування за екологічні злочини в повному обсязі через Міжнародний кримінальний суд.

Отже, війна в Україні демонструє те, як знищення довкілля може бути зброєю та які наслідки можуть спричинити такі діяння. Екоцид – це не просто злочин проти природи, але й проти людства, який має бути закріпленний на міжнародному рівні для захисту та відновлення справедливості постраждалих країн.

Список літератури

1. Ангурець О. та ін. Україна, шкода довкіллю, екологічні наслідки війни: електронне науково-популярне видання. 2023. 82 с. URL: <https://cleanair.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/cleanair.org.ua-war-damages-ua-version-04-low-res.pdf>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. The price of ecocide: How Russian aggression destroys Ukraine's nature. UACrisis. 2023. URL: <https://uacrisis.org/en/the-price-of-ecocide-how-russian-aggression-destroys-ukraine-s-nature>

Богдан Сенік

Наукова керівниця – доц. Ющик О.І.

**Кримінальна відповідальність та покарання
за самовільне залишення військової частини
або місця служби**

Під час активних бойових дій у період збройної агресії різко зросла кількість кримінальних правопорушень, що посягають на встановлений порядок проходження військової служби. Тому актуальні проблеми кримінальної відповідальності та покарання за самовільне залишення військової частини або місця служби, передбачені ст. 407 Кримінального кодексу України.

Відповідно до положень ст. 407 Кримінального кодексу України, «самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем, а також несвоєчасне прибуття на службу без поважних причин, вважається значним порушенням військового дисциплінарного статуту, що передбачає відповідальність перед законом» [1]. Кримінальне законодавство України передбачає різні склади кримінального правопорушення залежно від кваліфікуючих ознак і ступеня тяжкості вчиненого, що впливає на покарання.

Військовослужбовцям, які самовільно залишили або не з'явилися на службу на строк від трьох діб до місяця, загрожує «тримання в дисциплінарному батальйоні до двох років або позбавлення волі до трьох років». Якщо такі дії вчинені повторно протягом року або тривають понад місяць, передбачено «штраф, обмеження волі до двох років або позбавлення волі на такий самий строк». За самовільне залишення чи нез'явлення на службу понад місяць кара становить «від двох до п'яти років позбавлення волі». У разі вчинення цих дій в особливий період, крім воєнного стану, покарання передбачає «позбавлення волі від трьох до семи років». Якщо ж порушення відбувається під час бойових дій або воєнного стану й триває понад три доби, строк ув'язнення може становити «від п'яти до десяти років». [2]

Варто взяти до уваги думку Н. Лісової, яка чітко визначає та трактує поняття «самовільне залишення». Самовільним залишенням військової частини або місця служби не вважаються

випадки, коли військовослужбовець діє на підставі дозволу командира, виконує наказ, перебуває у відрядженні, проходить лікування, ротацію, навчається або перебуває у відпустці. Усі ці підстави мають бути належно оформлені документально або підтверджені командиром [2].

Нез'явлення на службу вчасно має місце, коли військовослужбовець, законно залишивши частину, не повертається до неї у встановлений строк без поважних причин. Сам факт запізнення не є кримінальним правопорушенням, якщо існують об'єктивні підстави, наприклад: хвороба, стихійне лихо, проблеми із транспортом, смерть або тяжка хвороба близьких родичів. Кожен випадок розглядається індивідуально з урахуванням конкретних обставин та наявності відповідних документальних підтверджень.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що за самовільне залишення військової частини або місця служби є військовим правопорушенням, яке підриває дисципліну, боєздатність і безпеку Збройних Сил України та інших військових формувань, законодавство України чітко визначає відповідальність і покарання відповідно до обставин і ступеня тяжкості порушення. Особливої актуальності набуває правильна кваліфікація подібних правопорушень у контексті воєнного стану та бойових дій, коли кожне порушення порядку несення військової служби може вивести до суттєвих наслідків для обороноздатності країни.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.03.2025).
2. Лісова Н. Самовільне залишення військової частини. URL: <https://pravo-ua.com/crime/samovilne-zalyshennya-vijskovoyi-chastyny/> (дата звернення: 18.03.2025).

Ольга Сивухіна

Наукова керівниця – доц. Процьків Н.М.

Особливості визначення місця проживання дитини у період воєнного стану

У період з 22 лютого 2024 року, проживання в Україні стало об'єктивно небезпечним. Багато українців, змушені були покинути свої домівки задля власної безпеки та безпеки своїх дітей.

Статистика із сайту Уповноваженого Верховної Ради з прав людини передбачає, що з 24 лютого 2022 року, змінили місце свого проживання 4,8 мільйона українських дітей, з них: переселилися в межах України 2,5 мільйона дітей, інші виїхали за кордон. Не варто розлучати братів та сестер [1]. Сімейне законодавство передбачає те, що, незалежно від того, чи перебували батьки у шлюбі між собою, вони мають рівні права та обов'язки щодо дитини. Згідно ч.2 ст.14 Сімейного кодексу України (далі – СКУ), «Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини, не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє їх від обов'язків щодо дитини, передбаченого частиною п'ятою статті 157 цього Кодексу» [2].

Проаналізувавши різноманітні рішення ВСУ, ЄСПЛ, всі суди завжди перш за все, при вирішенні таких спорів, повинні враховувати інтереси самої дитини. Варто виділити дві умови, які ЄСПЛ враховує в своїй прецедентній практиці. По-перше, у якнайліпших інтересах дитини буде збережено її зв'язки із сім'єю, крім випадків, коли сім'я виявляється особливо непридатною або явно неблагополучною, а також у якнайкращих інтересах дитини буде забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, що не є неблагополучним (пункт 100 рішення ЄСПЛ у справі «Мамчур проти України») [3]. Вирішуючи питання у справах щодо визначення місця проживання дитини, суди першочергово мають керуватись пріоритетним правом дитини на життя, а також правом на безпечне існування та безпечний розвиток особистості. Зокрема, постанови Верховного Суду дають роз'яснення: «Під час ухвалення рішень щодо визначення місця проживання дитини у

період воєнного стану, суди мають враховувати обставини, такі як : безпечне для життя дитини середовище, ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків; особиста прихильність дитини до кожного з них; вік дитини, стан її здоров'я; можливість створення дитині умов для виховання та розвитку та інші» [4] Потребує уваги той факт, що коли дитина проживає з одним із батьків за кордоном, існує проблема на практиці, яка полягає у поверненні дитини в країну постійного проживання.

В одній зі справ мати просила український суд визначити місце проживання дитини з нею. Однак під час розгляду справи з'ясувалося, що є рішення іноземного суду про повернення дитини в іншу країну, яке не виконується. ОП КЦС ВС у постанові від 18 вересня 2023 року у справі № 545/2247/18 вказала, що за таких обставин вирішення питання про визначення місця проживання дитини не належить до юрисдикції національних судів України [5].

Отже, зміна місця проживання є обставиною, яка здебільшого негативно впливає на всі стани дитини, особливо на фізичний та емоційний.

Список літератури

1. Діти війни. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/dity-viiny> (дата звернення: 31.03.2025).
2. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III : станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 31.03.2025).
3. Справа «Мамчур проти України» (Заява № 10383/09) : Рішення Європ. суду з прав людини від 16.07.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a93#Text (дата звернення: 31.03.2025).
4. Олійник А. Актуальні питання, які виникають під час вирішення спорів про визначення місця проживання дитини та розмежування цієї категорії справ від інших. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Vuznach_prog_31_05_2024.pdf
5. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 18.09.2023 у справі № № 545/2247/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113626621>.

Січкарь Марія

Науковий керівник – доц. Никифорак В.М.

Представництво без повноважень: чергова колізія між правом, мораллю та реальністю

Представництво – це вид правовідношення, в якому особа (представник) на підставі відповідних повноважень, закріплених у договорі чи іншому документі (довіреності), діє від імені та в інтересах іншої особи (довірителя). Однак, коли строк дії цього документа закінчується, виникає питання: чи будуть правомірними подальші дії представника?

Згідно зі ст. 248 ЦКУ представництво припиняється після закінчення строку довіреності, на який вона була видана [1]. Тобто, якщо представник продовжує діяти від імені особи після закінчення строку дії довіреності, такі дії вважаються неправомірними, адже представник більше не має юридичної підстави (повноважень) для вчинення юридичних дій від імені особи, яку він представляє. А за ст. 241 ЦКУ дії, вчинені особою без належних повноважень, можуть все ж таки бути схвалені особою, в інтересах якої вони здійснені [1]. Але, якщо строк дії довіреності вже вийшов, то особа вже не є представником, тобто дія цієї норми не пошириться на цю ситуацію. На додачу, просте усне схвалення без належного документального оформлення не може бути визнано як продовження представництва. Крім цього, відповідно до ст. 248 ЦКУ, представник зобов'язаний негайно повернути довіреність після припинення її дії [1].

Отже, можна констатувати наявність доволі цікавої юридичної колізії: з одного боку, представництво без повноважень можливе за умови подальшого схвалення представником або видачі відповідної довіреності, а з іншого – такі дії суперечать закону (відповідно до згаданої норми). Виникає логічне питання: чи є такі дії законними чи ні? Більше того, як узагалі може існувати поняття «представництва без повноважень», якщо саме представництво за своєю природою передбачає передачу повноважень від довірителя?

В умовах сьогодення, особливо в умовах воєнного стану, законодавчі конструкції не завжди можуть охопити всі можливі життєві ситуації. Що робити, якщо довіритель об'єктивно не має можливості поновити повноваження представника, а ситуація вимагає

негайного реагування? Чи справедливим буде те, що дії представника, спрямовані на захист прав та інтересів довірителя, втрачають юридичну силу? Чи будуть мати наслідки такі дії, якщо особа не встигла схвалити рішення або підтвердити та загинула? [2, с.510]. Зокрема, уявімо ситуацію, коли військовослужбовець надав дружині довіреність на управління своїм майном, але згодом загинув внаслідок бойових дій. Дружина, не знаючи про смерть чоловіка, отримує повідомлення про необхідність термінового погашення його боргових зобов'язань, щоб уникнути накладення арешту на майно. Виникає питання: якщо представник діє добросовісно та з метою захисту прав довірителя, то чи справедливо позбавляти його дії будь-якої юридичної сили?

На нашу думку, закони повинні не лише запобігати правопорушенням, а й забезпечувати справедливий механізм захисту прав осіб у надзвичайних ситуаціях. Представництво без повноважень – це не лише правова проблема, а й етична дилема, що потребує пошуку компромісу між правовими приписами та фактичними потребами суспільства. Це також тест на гнучкість нашої правової системи. Представництво без повноважень – це не просто порушення норм, які закріплені у ЦК, це моральна дилема, де треба досягти консенсусу між захистом інтересів сторін на юридичному рівні та реаліями сьогодення, що не піддаються обмеженню часовими рамкам.

У майбутньому за доцільне видається перегляд концепції представництва та впровадження гнучкіших механізмів, які дозволяли б забезпечити баланс між правовою визначеністю та необхідністю ефективного захисту прав осіб у виняткових обставинах.

Список літератури

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Давидова І.В., Владішевська В.В. Інститут представництва як інструмент захисту інтересів іншої особи в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий журнал*. 2022. №6. с.508-511. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/116.pdf

Людмила Скалінчук

Науковий керівник – асист. Попович М.В.

Тенденція зміни кримінального права під час дії воєнного стану

Правова система змінюється, адаптовуючись під зовнішні чинники. Після початку активної збройної агресії рф відбулися значні зміни в українському законодавстві. Особливу увагу приділяють, саме кримінальному праву. Перед законодавцем постали не прості випробування. Основна мета – врегулювати нові правовідносини і вберегти старі, що опинилися під загрозою.

Воєнний стан - це особливий правовий режим, який запроваджується на всій території країни або на її окремих частинах під загрозою збройного нападу. Його вводять задля збереження національної незалежності та територіальної цілісності. Значні зміни відбулись щодо криміналізації діянь пов'язаних з оборонною та національною безпекою. Зокрема, відбулись зміни та доповнення щодо певних статей, таких як: «виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії рф проти України» (ст. 436-2 ККУ); образа честі і гідності військовослужбовця (ст. 435-1 ККУ); отримання неправомірного прибутку з гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 ККУ); пособництво державі-агресору (ст.111-2 ККУ). Деякі кримінальні правопорушення в умовах воєнного стану зазнали змін щодо трактування, наприклад “Крадіжка” (ст. 185 ККУ), за звичайних умов це кримінальний проступок, проте після 24 лютого 2022 року, вона зазначається як важкий злочин і прирівнюється до мародерства [1].

Злочини проти національної безпеки та територіальної цілісності стали досить поширеним явищем. Тому законодавчою гілкою влади запроваджено до Кримінального кодексу України зміни та доповнення до положень, що стосуються даної теми. Зокрема, розглянемо законопроект №5102 «Про внесення змін до окремих нормативно-правових актів України (щодо посилення

кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції)». Зокрема, зазнала змін стаття 436-2 ККУ, «Виправдовування, визнання правомірного, заперечення збройної агресії рф проти України, глорифікації її учасників». Зазнали змін такі критерії як, покарання за злочин, звільнення від кримінальної відповідальності, розмежування кримінальних правопорушень між собою та тлумачення певних термінів [2].

Під час воєнного стану в Україні спостерігається значна трансформація кримінального права, що зумовлено необхідністю адаптації правової системи до нових умов, викликаних агресією рф. Законодавство змінено задля збереження національної безпеки та ідентичності та забезпечення громадських прав і свобод свого населенню. Основні зміни стосуються криміналізації діянь, пов'язаних з оборонною діяльністю, а також посилення відповідальності за злочини, що загрожують національній цілісності України [3].

Отже, законодавство у сфері кримінального права повинно забезпечувати правопорядок у складних умовах воєнного стану, підвищуючи відповідальність за дії, які можуть загрожувати національній та територіальній безпеці країни.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 5 квіт. 2001р. № 2341-III/ Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234114?find=1&text=436#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. UR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції: Закон України від 3 березня 2022 р. №2110-IX набрав чинності 16 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text>
4. Коваль А.А., Самойленко М.С. Зміни до кримінального кодексу в умовах воєнного стану: дискусійні питання. 2022. № 4. ст. 138-143

Вікторія Сковронська
Наукова керівниця – доц. Продан Т.В.
Позбавлення державної нагороди
України як вид покарання

На пленарному засіданні 20 листопада 2024 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо позбавлення державних нагород за популяризацію або пропаганду держави-агресора чи вчинення інших протиправних дій проти України» [1].

Цим законом було розширено перелік покарань, доповнивши його таким, як позбавлення державної нагороди України. Згідно з ч. 2 ст. 52 та ст. 54-1 КК України, таке покарання визначено як додаткове, що «застосовується до особи, засудженої за тяжкий чи особливо тяжкий злочин, кримінальне правопорушення проти основ національної безпеки України, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» [2]. Окрім того, особливістю позбавлення державних нагород є те, що воно може бути здійснено не лише за обвинувальним вироком суду, а й також за рішенням Ради національної безпеки і оборони України.

Відповідно до Закону України «Про державні нагороди України» державні нагороди України є «вищою формою відзначення громадян за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною» [3]. А позбавлення державної нагороди України як форма покарання передбачає, що особа, позбавлена цієї нагороди, назавжди втрачає всі права та пільги, які були надані їй відповідно до спеціальних законодавчих актів.

Із набранням чинності Закону України від 20 листопада 2024 року зазнає відповідних змін й судова практика. Наприклад, у вирокі Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 09 грудня 2024 року у справі № 308/14954/23, суд враховуючи дані про особу засудженого, зокрема наявність у

нього численних нагород, дійшов висновку про можливість його виправлення без відбування покарання [4]. Цим вироком ОСОБУ_6 засуджено за ч. 1 ст. 436-1 КК України «за поширення та публічне використання символіки комуністичного тоталітарного режиму на території України» [2]. У межах принципу невідворотності покарання врахування державних нагород як обставини, що пом'якшує покарання за дане суспільно-небезпечне діяння необгрунтоване. Тому з позиції суспільної доцільності виправданим є запровадження покарання у вигляді позбавлення державних нагород України.

Отже, зміни, внесені Законом України від 20 листопада 2024 року, спрямовані на посилення кримінальної відповідальності, оскільки передбачають можливість застосування додаткового виду покарання, що є своєчасною та обгрунтованою мірою, яка не лише підвищує ефективність кримінального впливу на злочинців, а й посилює захист національних інтересів і громадського порядку.

Список літератури

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо позбавлення державних нагород за популяризацію або пропаганду держави-агресора чи вчинення інших протиправних дій проти України : Закон України від 20.11.2024 № 4074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4074-20#Text> (дата звернення: 08.03.2025).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 08.03.2025).
3. Про державні нагороди України : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1549-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text> (дата звернення: 08.03.2025).
4. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 09 грудня 2024 року у справі № 308/14954/ 23, провадження № 1-кп/308/74/24 / Єдиний державний реєстр судових рішень. /<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123587396> (дата звернення: 08.03.2025).

Надія Сокровольська

Наукова керівниця – асист. Анатійчук В.В.

Криптовалюти як предмет договірних правовідносин: сучасний стан

Криптовалюта стрімко завойовує популярність у світі, і все більше юридичних осіб використовують її у фінансових операціях. Важливим аспектом стає питання правового регулювання криптовалют у договірних правовідносинах, зокрема щодо їхньої природи, використання в комерційних угодах та правових ризиків. У ряді країн, таких як Сінгапур, США, Канада та Японія, криптовалюта отримала чіткий правовий статус, що створює сприятливі умови для її застосування в господарській діяльності.

В Україні питання нормативного врегулювання криптовалют набуває актуальності. Однак їхній правовий статус досі залишається невизначеним, що ускладнює їхнє використання як предмета договірних відносин. Закон України "Про віртуальні активи" визначає криптовалюту як різновид цифрового активу, але не передбачає механізмів її застосування в договірних зобов'язаннях.

Мета даного дослідження – аналіз сучасного стану правового регулювання криптовалют як предмета договірних правовідносин в Україні та світі, визначення основних проблем і шляхів їхнього розв'язання.

Дослідження правового статусу криптовалют є актуальною темою в наукових колах. Серед зарубіжних вчених варто відзначити: Б. Бернанке, Ф. Вельд, Х. Влахос, Ван Дай, Н. Сабо. Серед українських учених проблематику використання криптовалют у сфері договорів розглядали Бутко М., Борщ В., Макогонюк І., Федорова Н.

Українські та зарубіжні науковці по-різному трактують природу криптовалют: деякі вважають її цифровими грошима, тоді як інші визначають виключно як цифровий актив. Закон України «Про віртуальні активи», ухвалений у 2022 році, заклав основи правового регулювання цифрових активів, однак не містить чіткого визначення криптовалют. У законі використовується ширший термін – «віртуальні активи», що включає не лише криптовалюту, а й NFT-токени та інші цифрові об'єкти. Закон також поділяє віртуальні

активи на забезпечені та незабезпечені, що впливає на їхній правовий статус.

Ключовим питанням у договірних правовідносинах із використанням криптовалют є їхня правова природа.

У міжнародній практиці криптовалюта може мати статус платіжного засобу (Японія, Сальвадор) або цифрового активу (США, Німеччина). В Україні ж криптовалюта не може бути засобом платежу, що обмежує її використання в комерційних угодах. Водночас суб'єкти господарювання можуть укладати договори, у яких криптовалюта виступає об'єктом купівлі-продажу або інвестиційного внеску.

Відсутність чіткої нормативної бази щодо криптовалют у договірних відносинах створює правові ризики. Необхідність упровадження механізмів фінансового моніторингу та захисту прав учасників договірних правовідносин стає ключовим завданням для законодавців.

Законодавче врегулювання криптоактивів у сфері договірних відносин сприятиме розвитку економіки та цифровізації, що дозволить Україні залучати нові інвестиції та технології. Важливим аспектом залишається створення механізмів фінансового моніторингу та захисту прав споживачів, адже неврегульований статус криптовалют може спричиняти фінансові злочини та шахрайські операції.

Список літератури

1. Логойда В. Правовий статус криптовалюти в країнах Латинської Америки. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 4. С. 121-128.
2. Національна стратегія доходів на 2024–2030 роки. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/National%20R%20Strategy.pdf>
Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. Верховна Рада України. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
3. Японія офіційно визнала біткоіни платіжним засобом. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/japonija-ofitsijno-viznala-bitkoini-platizhnimzasobom-907555.html>

Анастасія Спольницька

Наукова керівниця – доц. Продан Т.В.

Реальний принцип дії кримінального закону у просторі

Реальний принцип дії кримінального закону у просторі набув свого поширення у першій половині ХХ ст. Так, саме перед Другою світовою війною даний принцип почав закріплюватися в законодавстві багатьох країн таких як: Франція, Італія, Швеція, Швейцарія та інші. В Україні законодавець закріпив даний принцип у 2001 році з прийняттям нового КК України.

Так, згідно з ч. 1 ст. 8 КК України, «іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили кримінальні правопорушення за її межами, підлягають в Україні відповідальності за КК України у випадках, якщо вони вчинили передбачені КК України тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України» [1]. Ця норма відображає реальний принцип дії у просторі.

Важливо, що законодавець використовує поняття «інтереси України», яке потребує окремого аналізу. Відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України», національні інтереси України – «життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян» [2]. Отже, реальний принцип дії кримінального закону ґрунтується на пріоритеті захисту правопорядку та національних інтересів держави від посягань, що походять з-за меж України. Відповідно це дозволяє компенсувати недоліки територіального принципу забезпечуючи захист інтересів держави, зокрема за її межами, у випадках, коли проти них було вчинено посягання з-за кордону.

З одного боку, реальний принцип компенсує прогалини принципу громадянства та територіального принципу, оскільки визнає кримінальну протиправність і караність діянь, учинених за межами України особами без громадянства, які постійно не проживають на її території та іноземцями. А з іншого – у випадку колізії між реальним принципом і територіальним принципом іноземної держави, на території якої вчинено суспільно небезпечне діяння, а також

принципом громадянства цієї держави щодо її громадян, які за межами своєї країни вчинили злочин проти інтересів України або прав і свобод громадян України, КК України вирішує це питання на користь реального принципу [3, с. 150].

У багатьох країнах цей принцип відомий також як принцип безпеки, оскільки його дія поширюється на політичні кримінальні правопорушення, що пов'язані з безпекою держави [3, с. 150]. Завдяки цьому принципу розширюються можливості його екстериторіального застосування в цілях захисту інтересів України.

Крім того, у міжнародній практиці держав цей принцип охоплює не лише злочини, що посягають на безпеку держави, а й економічні, валютні, імміграційні кримінальні правопорушення [4]. Він закріплений у багатьох міжнародних конвенціях, які передбачають, що кожна держава може застосовувати свою юрисдикцію, якщо злочин вчинено проти її інтересів або проти її громадянина.

Отже, реальний принцип дії кримінального закону у просторі важливий для забезпечення національної безпеки та захисту державних інтересів. Він дозволяє державі ефективно реагувати на національні загрози та сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, забезпечуючи при цьому гарантії недопущення повторного судового переслідування за одне і те ж діяння.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.03.2025)
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 18.03.2025)
3. Кедик В.П. Універсальний та реальний принципи чинності закону України про кримінальну відповідальність у просторі. URL: <https://academic.info/ua/document/0421U102986> (дата звернення: 15.03.2025)
4. Кедик В.П. Основні засади реального принципу просторової дії кримінального закону. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 149-152.

Діана Стоян

Наукова керівниця – асист. Іліка М.І.

Проблема дотримання прав військовополонених

Проблема дотримання прав військовополонених є надзвичайно актуальною в умовах сучасних збройних конфліктів. Міжнародне право, зокрема Женевські конвенції, чітко визначає правила поводження з полоненими та встановлює заборону на катування, приниження гідності, насильство й інші форми жорстокого поводження [1].

Військовополонені – це особи, що належать до збройних сил воюючої сторони (комбатанти) і потрапили в полон до супротивника. До цієї категорії також входять деякі некомбатанти, зокрема військові журналісти, медичний персонал, члени екіпажів цивільних суден і літаків.

Однак найманці не мають статусу військовополонених [2]. Ці правові норми базуються на міжнародних актах, зокрема на Статуті Міжнародного військового трибуналу від 8 серпня 1945 року та Женевських конвенціях 1949 року, які набрали чинності в 1950 році [3].

Російські окупанти систематично порушують не лише міжнародне право, а й положення українського та навіть власного кримінального законодавства. Зокрема, стаття 356 КК РФ передбачає покарання за застосування заборонених методів ведення війни, жорстоке поводження з полоненими, депортацію цивільних, мародерство та використання заборонених засобів у бойових діях. Проте злочини, вчинені російськими військовими на території України, підпадають під юрисдикцію українського законодавства відповідно до статті 6 КК України.

Дотримання прав військовополонених є важливим аспектом міжнародного гуманітарного права. Женевські конвенції та українське законодавство передбачають чіткі правила щодо поводження з полоненими, забороняючи катування, знущання та інші форми жорстокого ставлення. Проте реальність показує, що ці норми часто ігноруються, особливо з боку російських окупаційних сил, які порушують як міжнародні договори, так і власне законодавство.

Отже, захист військовополонених – це не лише питання дотримання закону, а й показник моральності та цивілізованості суспільства. Забезпечення справедливості та відповідальності за воєнні злочини є необхідним кроком для зміцнення міжнародного правопорядку та недопущення подібних злочинів у майбутньому.

Список літератури

1. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power: Resolution 40/34 of the UN General Assembly of November 29, 1985. Audiovisual Library of International Law: website. URL: <http://legal.un.org/avl/ha/dbpjvcap/dbpjvcap.html>.

2. Баулін О. В., Нестор Н. В. Актуальні питання обміну учасника кримінального провадження як військовополоненого. Актуальні проблеми нормативно-правового визначення статусу військовополонених: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції (Київ, 10 листопада 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2022. С. 15–20. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/22109>.

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): Міжнародний документ від 08.06.1977 р. Верховна Рада України. Законодавство України: оф. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

Максим Суховерський

Наукова керівниця – проф. Гаврилюк Р.О.

Впровадження відновного правосуддя: досвід України

Відновне правосуддя – це концепція, яка спрямована на відновлення справедливості через примирення між потерпілим і правопорушником. Наголосимо, що покарання правопорушника не є основною метою цього методу. В Україні цей підхід набуває все більшого поширення, зокрема через впровадження відповідних програм та механізмів на різних рівнях кримінального судочинства.

Так, 31 липня набрав чинності Порядок реалізації пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення», затверджений наказом Мін'юсту, МВС України та Офісу Генерального прокурора від 22.07.2024 року № 2176/5/501/176 (далі – Програма). Програма є новим та єдиним нормативно-правовим актом в Україні, що визначає застосування відновного правосуддя до учасників кримінально-правових конфліктів. У Програмі законодавець пропонує об'ємне та повне визначення поняття відновного правосуддя.

З практики випливає, що традиційне правосуддя, зосереджене переважно на покаранні винних, є недостатнім для відновлення справедливості. Відновне правосуддя, орієнтоване на потреби потерпілих, сприяє не лише компенсації шкоди, а й відновленню довіри до правової системи та суспільного порядку [1].

Ухвалення Закону України «Про медіацію» стало ключовим моментом у визначенні правових засад і порядку проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору) у кримінально-правових відносинах. Проте залишилося багато неврегульованих питань. Зокрема, законодавцем не внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України. Це стосується проведення медіації у кримінальних провадженнях, «зокрема щодо: 1) включення до кола суб'єктів кримінального провадження нового учасника – медіатора – та визначення його статусу; 2) установлення меж медіації кримінально-правових конфліктів; 3) формулювання

особливостей порядку її проведення під час кримінального провадження» [2].

Попри відсутність чіткого регламенту щодо процедури медіації в кримінальному провадженні, ставлення до цього інституту, зокрема з боку слідчих і прокурорів, відзначається позитивною динамікою. Згідно із інформаційно-аналітичним звітом про хід реалізації пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення» (з 9 вересня 2024 року по 25 лютого 2025 року) саме слідчі передали найбільшу кількість згод на участь у Програмі відновного правосуддя від потерпілих та підозрюваних неповнолітніх. Загалом це 51 згода. Прокурори передали 15 згод на участь у програмі відновного правосуддя, а дізнавачі – 11. Водночас наголосив, що захисники, представники потерпілих не надали жодної згоди від сторін кримінального провадження на участь у відновному правосудді [3].

Підсумовуючи, хотіли б наголосити, що відновне правосуддя має значний потенціал для розвитку в Україні, проте для його ефективного впровадження необхідно підвищити рівень правової обізнаності громадян і забезпечити належне законодавче регулювання цієї процедури.

Список літератури

1. Сопільник Л.С. Стратегія відновного правосуддя для потерпілих від воєнних злочинів. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. Випуск 42/2024. С. 432–438.
2. Шминдрук О. Ф., Хомякова А. В. Медіація у кримінальному провадженні України як форма реалізації відновного правосуддя. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2024. № 1(25). С. 49–53.
3. Інформаційно-аналітичний звіт про хід реалізації пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення» (з 09 вересня 2024 року по 23 січня 2025 року). URL: <https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/vp-informacijno-analitychnyj-zvit-hid-realizacziyi-programy-vp-za-uchastyu-nepovnolitnihdocx.pdf> (дата звернення: 15.03.2025).

Анна Терновчук

Наукова керівниця – асист. Донченко О.П.

Критичне мислення як складова суддівського правопізнання

Критичне мислення є важливим інструментом суддівської діяльності, оскільки забезпечує об'єктивне, неупереджене та зважене прийняття рішень у правозастосовному процесі. Суддя, здійснюючи правопізнання, має спиратися не лише на формальні норми права, а й на здатність аналізувати, оцінювати та перевіряти аргументи сторін, що є необхідним для винесення обґрунтованого судового рішення.

О. В. Тягло назвав критичне мислення «просунутою сучасною логікою». На думку вченого, «критичне мислення може бути представлене як точний алгоритм, послідовність добре узгоджених інтелектуальних дій, майстерне виконання яких дозволить досягнути зазначеної вище мети» [1, с. 8]. Алгоритм критичного мислення охоплює чотири основні фази: аналіз, розуміння, оцінку і критику. Кожна з цих фаз реалізується через низку критичних питань і обґрунтованих відповідей на них» [2, с. 251].

Застосування критичного мислення у суддівському правопізнанні вимагає вміння відокремлювати юридично значущі факти від другорядних обставин справи, аналізувати норми права у взаємозв'язку з правовими принципами та практикою вищих судових інстанцій. Це також передбачає оцінку достовірності доказів, з'ясування логічної несуперечливості правових позицій та обґрунтування мотивів судового рішення.

Важливим аспектом критичного мислення є виявлення логічних помилок у правових аргументах сторін, що сприяє запобіганню маніпуляціям правом і захисту судді від хибних суджень. В умовах змагальності сторони можуть надавати викривлену або неповну інформацію, а тому суддя має оцінювати її не лише з погляду формальної логіки, а й через призму правових принципів. Використання евристичних методів аналізу дозволяє визначити ймовірність впливу суб'єктивних факторів на

оцінку доказів, що є особливо важливим у справах із підвищеною соціальною значущістю.

Практика правозастосування свідчить, що судді, які мають розвинене критичне мислення, менше схильні до впливу правових стереотипів та догматичного тлумачення норм. Вони здатні глибше усвідомлювати правову реальність, оцінювати судову практику крізь призму справедливості та адаптувати правові рішення до конкретних обставин справи. Це особливо важливо у справах, пов'язаних із дотриманням прав людини, де суддя має знайти баланс між позитивним правом і принципами правосуддя.

Необхідність критичного мислення зростає в умовах правової невизначеності, коли суддя стикається з колізійними нормами, прогалинами в законодавстві або правовими актами, які допускають множинне тлумачення. У таких випадках правопізнання виходить за межі суто формального підходу й набуває характеру правової творчості, що вимагає комплексного аналізу юридичних джерел, систематизації правових позицій та вироблення судової аргументації, яка відповідатиме принципам верховенства права.

Отже, критичне мислення є невід'ємною складовою суддівського правопізнання, забезпечуючи обґрунтованість судових рішень, їхню відповідність принципу справедливості та захист прав учасників судового процесу. Удосконалення критичного мислення в юридичній діяльності сприятиме підвищенню рівня правосуддя, забезпеченню законності та утвердженню верховенства права як ключової засади демократичної правової держави.

Список літератури

1. Тягло О. Критичне мислення : навч. посіб. Харків : Основа, 2008. 187 с.
2. Шутко Д. О., Харченко С. В. Критичне мислення в професійній діяльності працівника поліції. *Пріоритетні напрями діяльності Національної поліції України*. Харків, 2018. С. 250 – 252.

Вікторія Товпіч

Науковий керівник – асист. Іліка М.І.

Право поранених на захист

У зв'язку із повномасштабним вторгненням росії на територію України 24 лютого 2022 року, багато поранених зазнали несправедливого ставлення до свого особливого статусу, що суперечить нормам міжнародного гуманітарного права. Зокрема, з часом все більше з'являється інформації про систематичне застосування тортур до українських військовополонених у російських місцях утримання.

Основу міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) складають чотири Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року, три з яких регулюють саме поведження з пораненими супротивниками та військовополоненими.

Особливо українські військовополонені стикаються з неналежним харчуванням та жахливою медичною допомогою, що є порушенням Третьої Женевської конвенції. Багато з них піддаються тортурам, отримують фальшиві обвинувачення та засуджуються до термінів ув'язнення. Хоча обміни полоненими між Україною та росією відбуваються, багато українських військовополонених залишаються в російських тюрмах, що викликає психологічний тиск на їхні сім'ї [1].

Крім того, повідомляється про систематичне сексуальне насильство щодо українських осіб чоловічої статі у російських центрах утримання. Ці дії включають електричні удари по статевих органах та інші форми сексуального насильства, що використовується як засіб приниження та зламання духу затриманих [2]. Зазначені випадки підкреслюють необхідність надання психологічної та медичної підтримки постраждалим [3].

Поранені повинні бути захищені від будь-яких форм насильства, катувань чи жорстокого поведження, незалежно від ситуації. Тож наголосимо на тому, що сторони конфлікту зобов'язані надавати пораненим своєчасну медичну допомогу та створювати умови для їх евакуації із зон бойових дій.

Отже, незважаючи на складнощі збройного конфлікту, держави зобов'язані вживати всі необхідні заходи для

гарантування прав поранених, надання їм медичної допомоги та забезпечення реабілітації відповідно до міжнародного гуманітарного права. На жаль, росія та її верхівка влади не дотримується своїх зобов'язань, проте ця країна та її керівництво таки понесуть відповідальність і покарання за свої злочини на міжнародному рівні.

Список літератури

1. The Times "How Russia is weaponising its prisoners of war" від 17.01.2025 р. URL:<https://www.thetimes.com/world/russia-ukraine-war/article/how-russia-is-weaponising-its-prisoners-of-war-kvzsdsbgw?region=global>
2. New York Post "Russia's sick torture of Ukrainian POWs — including shocks to genitals, beatings, amputations — laid bare in ICC testimony" від 10.02.2025 р.. URL:<https://nypost.com/2025/02/10/world-news/russia-tortured-ukrainian-pows-with-shocks-to-genitals-brutal-beatings/>
3. The Guardian "'Carved on bodies and souls': Ukrainian men face 'systemic' sexual torture in Russian detention centres". URL:<https://www.theguardian.com/world/2024/oct/29/carved-on-bodies-and-souls-russias-use-of-male-sexual-torture-in-ukraine>

Параска Товстецька

Наукова керівниця – проф. Карвацька С.Б.

Міжнародні договори України у сфері кібербезпеки

У ХХІ ст. кібербезпека є одним з важливих компонентів національної безпеки у кожній державі й Україна не є виключенням. Зважаючи на те, що наша держава перебуває в умовах складної геополітичної ситуації, ця галузь міжнародного співробітництва стала однією з головних складових національної безпеки в умовах зростаючих кіберзагроз.

У ст. 14 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» регламентовано, що «Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів здійснює співробітництво у сфері кібербезпеки з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з міжнародною кіберзлочинністю» [1].

З початком повномасштабного вторгнення багато сфер нашого суспільного життя зазнало значних змін, зокрема і сфера кібербезпеки. Більшість українських державних сайтів, банківських сервісів, систем та інфраструктури зазнали значної кількості ворожих кібератак та збоїв систем. Відбуваються атаки на офіційні сайти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства закордонних справ України, Служби безпеки України, Міністерства оборони України, Міністерства України з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, різних банків країни таких, як ПриватБанк та Ощадбанк, а також численної кількості інших установ [2]. Війна в інформаційному просторі завдає не меншої шкоди, аніж війна на полі бою. Кібербезпека стала ключовим питанням в економічному, політичному, соціальному та військовому аспектах. Підприємства, які є частиною критичної інфраструктури повинні бути у режимі підвищеної готовності, оскільки вони є пріоритетними цілями у період війни.

На сайті Ради національної безпеки зазначено, що «Національний координаційний центр кібербезпеки (НКЦК) при РНБО України та Адміністрація Державної служби спеціального

зв'язку та захисту інформації України (ДССЗЗІ) уклали Угоду про співпрацю з Агентством Європейського Союзу із мережевої та інформаційної безпеки (ENISA), спрямовану на розбудову спроможностей, обмін найкращими практиками та підвищення рівня обізнаності щодо ситуації в цій сфері»[3]. Угода має широкий характер і відкриває шлях до короткострових структурованих заходів співпраці та довгострокової координації політики кібербезпеки та підходів до її реалізації.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, безсумнівно, вийшло за межі національної безпеки і для захисту від загроз у кіберпросторі потрібні ефективні механізми. Кожна кібератака починається з використання інформаційно-комунікаційних технологій, які через деякий час виходять за межі віртуального світу і становлять загрозу для урядів, компаній та приватних осіб. Саме тому забезпечення інформаційної безпеки в цілому є пріоритетом не лише держав, але й для регіональних об'єднань та міжнародної спільноти в цілому. Це пріоритет, який об'єднує людей з різних континентів, країн і міжнародних організацій. Технології інформаційно-комунікаційного характеру стрімко розвиваються, тож паралельно зростає кількість і масштаби кіберзагроз.

Список літератури

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
2. Щодо кібератак на сайти державних органів. Офіційний веб-сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/shodo-kiberatak-na-saiti-derzhavnikh-organiv>
3. Рада національної безпеки і оборони України : <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/6706.html>

Анастасія Федрак
Науковий керівник – асист. Попович М.В.
Інститут пробації в Україні:
сучасний стан і перспективи розвитку

Пробаційний нагляд – новий вид кримінального покарання в Україні, який обмежує певні права та свободи засудженого, дозволяючи йому залишатися в суспільстві без ізоляції. Це покарання було запроваджено відповідно до закону, прийнятого Верховною Радою 23 серпня 2023 року, який набрав чинності 28 березня 2024 року [1].

Станом на 2025 рік інститут пробації в Україні продовжує активно розвиватися, сприяючи гуманізації системи виконання покарань та реінтеграції правопорушників у суспільство. Завдяки застосуванню альтернативних видів покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, вдалося зменшити навантаження на пенітенціарну систему та знизити рівень рецидивізму. Зокрема, станом на 1 січня 2025 року майже 67 тисяч осіб відбували покарання, альтернативні позбавленню волі. Крім того, у 2023 році підопічні пробації виконали 724 тисячі годин безоплатних громадських робіт, що дозволило зекономити майже 30 мільйонів гривень місцевих бюджетів [2].

Пробаційний нагляд дозволяє засудженому залишатися в суспільстві, виконуючи певні обов'язки та дотримуючись обмежень. Зокрема, він повинен регулярно з'являтися для реєстрації до органу пробації, повідомляти про зміну місця проживання, роботи або навчання, а також не виїжджати за межі України без дозволу цього органу. Тривалість пробаційного нагляду визначається судом: для дорослих вона становить від одного до п'яти років, для неповнолітніх — від одного до двох років[3]. Цей вид покарання застосовується щодо осіб, які вчинили кримінальні проступки або нетяжкі злочини [5].

Систематичне недотримання встановлених зобов'язань або повторні адміністративні правопорушення можуть бути розцінені як ухилення від відбування покарання. Якщо засуджений без поважних причин тричі і більше разів порушує

встановлені вимоги або допускає три й більше адміністративні проступки, пробаційна служба передає матеріали до Національної поліції. У такому випадку можливе відкриття кримінального провадження за «статтею 389 Кримінального кодексу України» [3].

Станом на 2025 рік інститут пробації в Україні продовжує свій розвиток, орієнтуючись на інтеграцію міжнародних стандартів та рекомендацій у сфері виконання покарань. Зокрема, впроваджуються пробаційні програми. Ці заходи сприяють подальшому вдосконаленню інституту пробації в Україні, забезпечуючи баланс між покаранням та реабілітацією.

Отже, пробаційний нагляд, запроваджений як альтернативний вид покарання, спрямований на гуманізацію кримінальної відповідальності та зменшення кількості ув'язнених. Він дозволяє засудженим залишатися в суспільстві під наглядом, виконуючи певні обов'язки, що сприяє їхньому виправленню та реінтеграції. А це розвантажує пенітенціарну систему та зменшує державні витрати на утримання ув'язнених.

Список літератури

1. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань : Закон України від 23.08.2023 № 3342-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text>.
2. Пробація в Україні: 10 років успіхів та викликів. LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/pravo_justice/660584_probatsiya_ukraini_10_rokiv_uspihiv.html.
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Галів О. Що таке пробаційний нагляд як тип покарання і як він працює?. *Радио Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/probation-pokarannya-vyaznytsia-oleh-yanchuk/32615406.html>.
5. До чого призведе пробаційний нагляд, як вид покарання • АО «Кравець І Партнери». АО «Кравець І Партнери». URL: <https://knpartners.com.ua/do-chogo-prizvede-probaciynij-nagljad-jak-vid-pokarannja/>.

Аліна Фесенко

Науковий керівник – доц. Торончук І. Ж.

**Міжнародно-правове регулювання захисту
культурної спадщини у період збройних конфліктів**

Питання міжнародно-правового регулювання захисту культурної спадщини у період збройних конфліктів завжди залишалося актуальним упродовж історії. Культурні цінності, етнічна самоідентичність і пам'ятки мистецтва нерідко ставали об'єктами зазіхань завойовників. Друга світова війна суттєво вплинула на кодифікацію законів, що регулюють збереження та захист культурних цінностей під час військових дій.

Важливим кроком у розвитку міжнародного захисту культурної спадщини стало прийняття Гаазької конвенції 1954 року, яка визначила правові механізми збереження культурних об'єктів у воєнний час. У цій конвенції чітко окреслено категорії культурних цінностей, що підлягають охороні, та встановлено відповідні зобов'язання держав. Згідно зі статтею 1 Гаазької конвенції, до таких об'єктів належать як рухоме, так і нерухоме майно, що має значну історичну, культурну або наукову цінність, включаючи пам'ятки архітектури, релігійні та світські споруди, археологічні пам'ятки, музеї, бібліотеки та архіви [1].

З часом виникла потреба у вдосконаленні механізмів захисту, що призвело до ухвалення Другого протоколу до Гаазької конвенції 1999 року. Цей документ уточнив положення щодо посиленого захисту об'єктів, які мають виняткову цінність для людства, а також запровадив кримінальну відповідальність за свідоме знищення культурної спадщини, незаконне привласнення артефактів та акти вандалізму (стаття 15). Водночас, значною прогалиною залишилося положення статті 16, яка виключає кримінальну відповідальність для громадян і військовослужбовців держав, які не є сторонами Протоколу [2].

Прикладами масштабного порушення норм міжнародного права у цій сфері стали військові події в Іраку, Сирії та війна росії проти України. З метою протидії таким злочинам міжнародна спільнота, зокрема ЮНЕСКО, розробила механізми збереження

культурних цінностей, сприяла їхньому документуванню та поверненню.

У відповідь на відповідні злочини Рада Безпеки ООН ухвалила низку резолюцій, спрямованих на запобігання незаконному обігу культурних цінностей з охоплених війною регіонів.

Гаазька конвенція та її протоколи стали фундаментом для міжнародних зусиль із документування воєнних злочинів проти культурної спадщини. Важливим кроком для України стало ратифікування Нікосійської конвенції Ради Європи 25 лютого 2025 року. Україна стала восьмою державою у світі, яка підтримала цей документ, і першою країною, що зробила це в умовах активних бойових дій. Нікосійська конвенція передбачає криміналізацію злочинів проти культурної спадщини, у тому числі незаконне заволодіння артефактами та нелегальні розкопки, а також регулює міжнародну співпрацю у сфері розшуку та повернення культурних цінностей [3].

Отже, міжнародно-правове регулювання захисту культурної спадщини під час збройних конфліктів залишається важливим аспектом міжнародного права, що потребує подальшого вдосконалення. Хоча Гаазька конвенція 1954 року, її Другий протокол та Конвенція ЮНЕСКО 1970 року створили основу для міжнародного захисту культурних цінностей, події останніх десятиліть свідчать про необхідність посилення санкційних механізмів.

Список літератури

1. Конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU54K01U>
2. Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-99#Text
3. Україна отримала потужний міжнародний інструмент захисту культурної спадщини. URL: https://mcsc.gov.ua/news/ukrayina-otrymala-potuzhnyj-mizhnarodnyj-instrument-zahystu-kulturnoyispadshhyny/?fbclid=IwY2xjawIr6VdleHRuA2FlbQIxMQABHTsHPDCWuE3P49j9oCp1WMZgGY2tBtEyzoknjkJdGS6qWCHCJdFcyaNelw_aem_nzit2021QMh01mSjXFx5ew

Анастасія Фівчук

Наукова керівниця – доц. Ющик О.І.

Примусові заходи виховного характеру щодо неповнолітніх: перспективи реформування

Чинне кримінальне законодавство передбачає застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які вчинили кримінальне правопорушення, але не досягли відповідного віку, з якого настає кримінальна відповідальність, а також з метою їхнього виправлення та попередження вчинення нових правопорушень, що сприятиме їх ресоціалізації. На сьогодні, коли прослідковується тенденція на вчинення підлітком кримінальних правопорушень зростає необхідність реформування вже існуючих заходів виховного характеру.

У розділі XV КК України передбачено низку норм, що регулюють відносин між державою та неповнолітнім, який вчинив кримінальне правопорушення [3]. До такого підлітка можливе застосування таких заходів: «передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання, направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей та підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років (ч. 2 ст. 105 КК України)» [1].

Результативність даних заходів закріплюється міжнародною практикою і досвідом зарубіжних країн, в практиці яких враховуються як фізичні, так і соціально-психологічні фактори неповнолітньої особи, які можуть вплинути на її відновлення зв'язків в суспільстві, а при визначенні, який саме спосіб запобігання вчинення нею злочину враховуються і пом'якшуючі обставини.

Як приклад можна віднести законодавство Латвії, в якому «на відміну від українського кримінального законодавства, застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх можливе лише при наявності пом'якшуючих обставин, які дозволяють звільнити неповнолітнього від відповідальності з застосуванням даного виду заходів. За відсутності пом'якшуючих обставин неповнолітній правопорушник притягується до відповідальності згідно з законодавством даної країни» [2, С. 38-42].

У Литві ж використовуються особливі методи застосування заходів виховного характеру, відповідно до КК Литви існує такий вид заходу, як попередження, який має на меті роз'яснення правових наслідків за вчинення кримінального правопорушення вдруге. Окрім цих заходів, існує такий вид, як «відшкодування або загладження заподіяної майнової шкоди може бути призначено неповнолітньому, який має особистий дохід або кошти, або може своєю працею відшкодувати збиток. Передача під нагляд і опіку батьків або інших фізичних та юридичних осіб призначається на певний строк, а саме від 6 місяців до 3 років» [2, С. 43-45]. Але для їх використання потрібна наявність певних умов застосування, першою з яких є згода осіб, які беруть на себе відповідальність за неповнолітнього, згода якого також повинна бути.

Здійснений аналіз свідчить про ряд проблем пов'язаних із уживанням примусових заходів виховного характеру, зокрема в підході до їх вибору залежно від ступеня соціальної дезадаптації. При тому, що вони являють собою альтернативу покаранню, їх ефективність потерпає через відсутність індивідуальних способів. Ефективність згаданих раніше вирішень полягає в індивідуальному підході до кожної особи, а сама перспектива реформування полягає в удосконаленні системи заходів виховного характеру, які будуть сприяти успішній поведінці неповнолітніх правопорушників, а також їхній повноцінній реабілітації в соціумі.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2314-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Супрун Г.Г. Порівняльно-правовий аналіз застосування примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітніх в Україні та країнах членах ЄС». Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів, 2021. URL: <https://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/Diplomna-robota-magistra-Suprun-G.G..pdf>
3. Особливості застосування окремих примусових заходів виховного характеру. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/457/13492/28282-1>

Аріна Цимбаленко

Наукова керівниця – доц. Вакарюк Л.В.

Гендерна дискримінація у трудовому праві

Повномасштабна війна в Україні оголила найбільш вразливі місця, кристалізувала проблеми, які за інших обставин могли б залишатися непоміченими або не такими болючими. Це охоплює і сферу трудових відносин, де однією з проблем залишається гендерна дискримінація, яка набула особливої актуальності у теперішній час: в умовах повномасштабної війни та глобальної фінансово-економічної кризи.

Відповідно до Конвенція МОП “Про дискримінацію в галузі праці і занять”, дискримінація охоплює “будь-яке розрізнення, недопущення або перевагу, що здійснюється за визначеними ознаками, зокрема і статі, та призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поведження в галузі праці та занять” [1]. Гендерна дискримінація у трудовому праві – це обмеження прав людини у трудовій сфері через її стать.

Дискримінацію за ознакою статі поділяють на пряму та непряму. “Випадками прямої дискримінації у трудових відносинах є відкрита відмова людині у працевлаштуванні або підвищенні через її стать. Непрямою дискримінацією є створення умов, за яких фактично обмежуються права певної статі (наприклад, вимоги працювати понаднормово, що ускладнює працевлаштування жінок із дітьми).

Гендерна дискримінація набуває різних форм. Одним із таких проявів є гендерний розрив в оплаті праці. За статистикою, жінки в Україні отримують на 18-22% менше за чоловіків, навіть виконуючи однакову роботу. Причинами цього – упереджене ставлення роботодавців, стереотипи про «чоловічі» та «жіночі» професії та менша кількість жінок на керівних посадах. Незважаючи на високий рівень освіти та компетентність, жінки значно рідше обіймають керівні посади. «Скляна стеля» - невидимий бар'єр, який заважає жінкам просуватися кар'єрною драбиною.

Передумови гендерної дискримінації становлять гендерні стереотипи щодо професій. Суспільство поділяє професії на

«жіночі» (медсестра, вихователька, бухгалтер) і «чоловічі» (будівельник, айтїшник, керівник). Це обмежує можливості для самореалізації обох статей”.

Молодим жінкам, у багатьох випадках, відмовляють у працевлаштуванні через можливе материнство. Роботодавці побоюються, що працівниця піде у декретну відпустку, і віддають перевагу чоловікам. Ця проблема розкривається у рішенні ЄСПЛ "Юрчич проти Хорватії" Заява № 54711/15 від 04.05.2021 року [2]. Гостро стоїть проблема сексуального домагання на робочому місці. Жінки часто стають жертвами сексуальних домагань, особливо у сферах, де є залежність від керівництва.

В Україні прийняті різні нормативно-правові акти, які борються з гендерної дискримінацією у сфері праці. Основним з них є Конституція України, стаття 24 якої встановлює рівні права для всіх громадян незалежно від статі. КЗпП України забороняє дискримінацію у сфері праці. Механізм захисту від дискримінації за статевою ознакою закріплений у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Отже, гендерна дискримінація у сфері праці – це складне питання, що потребує системного підходу. Законодавство вже містить необхідні норми, але їхня імплементація потребує вдосконалення. Рівність у сфері праці не лише гарантує дотримання прав людини, а й сприяє економічному розвитку держави та добробуту суспільства в цілому.

Список літератури

1. Конвенція МОП “Про дискримінацію в галузі праці і занять” 5 червня 1958 р. № 111 URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/993_036
2. Рішення ЄСПЛ "Юрчич проти Хорватії". Заява № 54711/15 від 4 травня 2021 р. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications>

Ангеліна Чеботаренко

Науковий керівник – асист. Попович М.В.

Кримінальний проступок: поняття й ознаки

Наш світ існував та існує у супроводі з кримінальними правопорушеннями. Сучасний Кримінальний кодекс України, який розділяє й охоплює всі види суспільно небезпечної поведінки, містить поділ кримінальних правопорушень, визначений статтею 12 ККУ, а саме кримінальний проступок та злочин, який поділяється на нетяжкий, тяжкий та особливо тяжкий злочин. Уведенням цих розподілів стало важливим кроком для реформування кримінального законодавства, спрямований на гуманізацію покарання та розвантаження правоохоронної системи.

Кримінальний проступком за кримінальним кодексом є: «діяння (дія або бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі». Кримінальним проступком є тільки вольове, свідоме діяння, яке виявляється в активній поведінці людини або в її бездіяльності [1]. Також деякі науковці можуть визначати це як погляди людини, особисті думки, людські якості, які законом не караються [2].

Кримінальним проступкам також притаманні такі ознаки, як і злочину: суспільна небезпечність діяння, винність, протиправність та караність, проте відмінністю від злочину є менший ступінь тяжкості діяння, менша суспільна небезпечність та легші види санкцій, які застосовуються до винних осіб, – це забезпечує правильне кваліфікування діяння вчиненого. Дана поведінка не створює значну загрозу для суспільства, а наслідки мають обмежений масштаб. Дані дії спрямовані проти окремих осіб чи майна та не мають на меті широкого резонансу.

Учинення особою кримінального проступка тягне за собою настання певних наслідків, таких як обмеження особистого, майнового чи морального характеру, окрім позбавлення волі. Це може бути штраф, позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю на визначений строк, виправні роботи, громадські роботи, пробаційний нагляд та інші [3].

Також кримінальний проступок має таку ознаку як спрощену процедуру досудового розслідування. Відповідно до ЗУ «Про кримінальну відповідальність», а саме статті 45, де зазначено: «особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення кримінального правопорушення щиро покаялася, активно сприяла розкриттю кримінального правопорушення і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду».

Окрім того, ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII, внесені відповідні зміни, до КПК України, якими визначено: «необхідний алгоритм дій для слідчого, прокурора та суду у зв'язку з запровадженням інституту кримінальних проступків» [4].

Уведення у кримінальне законодавство кримінального проступку як різновиду кримінального правопорушення, визначене меншим ступенем небезпеки для суспільства, легшими санкціями та зміненим видом розгляду виявленого правопорушення, що сприяє швидкому реагуванню та зменшені навантаження на судову систему, – гуманне рішення та законодавчо врегульоване.

Список літератури

1. Кримінальний Кодекс України: офіц. текст. Київ: ПУ, 2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 14.03.2025).
2. Алексєєва-Даниленко Ю. Поняття кримінальних проступків та питання їх кваліфікації. Кримінальне право, кримінальний процес та криміналістика. Європейські перспективи № 3, 2020. С. 110-116 (дата звернення: 14.03.2025).
3. Тимчишин А.В. Ознаки кримінального проступку як виду кримінального правопорушення. Київ. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/233.pdf> (дата звернення: 15.03.2025).
4. Кримінальний проступок: що це і яка за нього передбачена відповідальність. URL: <https://chnr.gov.ua/ua/news.html?m=publications&t=rec&id=251996&fp=40> (дата звернення: 15.03.2025).

Чеверда Володимир

Науковий керівник – доц. Бондаренко В.В

ДНК-лабораторії в сучасній судово-медичній практиці України

В сучасних реаліях питання ідентифікації осіб за допомогою ДНК-технологій набуває особливої актуальності, оскільки внаслідок дії різних факторів впізнання особи за зовнішніми ознаками та/або певними особливими прикметами (татування, шрами тощо) в деяких випадках не вбачається за можливе. Найширше використання ДНК-технологій для ідентифікації таких осіб стає в нагоді судово-медичним експертам. Зазначені фактори сприяли тому, що все більше увагу правоохоронної системи України привертають ДНК-лабораторії.

Результати діяльності таких лабораторій широко використовуються в судово-медичній практиці і створюють правові наслідки. Зокрема інформація про профілі ДНК і результати зіставлення ДНК, надані ДНК лабораторіями, з інформацією, що відома про особу, яка зникла безвісти за особливих обставин, є підставою для надання висновку про обставини, що свідчать про смерть особи[2]. Крім того, як відзначають представники Інституту судових експертиз ім. Бокаріуса, ДНК-лабораторії можуть бути використані і в більш мирній обстановці, зокрема при розслідуванні кримінальних правопорушень щодо ДТП, а також при проведенні судово-генетичної експертизи щодо визначення батьківства у цивільному процесі[3].

До 24 лютого 2022 року в Україні не приділялось належної уваги розвитку ДНК-лабораторій, оскільки в наявності була лише одна така лабораторія. Однак повномасштабна війна прискорила розвиток системи ДНК-лабораторій, оскільки нам почали активно передавати лабораторії наші партнери[3,4].

ДНК-лабораторії уже успішно спрацювали на деокупованих територіях Харківщини, Бучі, Гостомелі, Вінниці, селі Гроза, в Умані, після обстрілу торгового центру в Кременчузі, при встановленні невпізнаних захисників з «Азовсталі» тощо[1;

с.153]. За даними Обмудсмена Д.Лубінця, було ідентифіковано понад 2800 тіл та фрагментів загиблих захисників з моменту повномасштабної війни[5]. Відкриття нових лабораторій зменшило час тривалості експертиз з 4-5 місяців до 90-94 хвилин[4].

Як підсумок, ДНК-лабораторії мають важливе значення в сучасній судово-медичній практиці, адже за їх допомогою успішно функціонує система ідентифікації осіб за ДНК-зразками, встановлюються факти, що мають юридичне значення, а також успішно розслідуються кримінальні правопорушення, особливо ті, які вчинені під час повномасштабної війни РФ проти України.

Список літератури

1. Технологія швидкісного встановлення ДНК-профілю – Rapid DNA / Є. Ю. Свобода, Т. В. Михальчук, О. О. Шульга // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2024. - Вип. 81(3). - С. 150-156. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_81%283%29_24
2. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12.07.2018 №2505-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text>
3. «Якість і швидкість експертиз Міністерства юстиції суттєво покращаться завдяки новим мобільними ДНК - лабораторіям» – заступник міністра юстиції Андрій Гайченко. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/302391-kachestvo-i-skorost-ekspertiz-ministerstva-yustitsii-suschestvenno-uluchshatsya-blagodarya-novym-mobilnym-dnk-laboratoriyam-zamministra-yustitsii-andrey-gaychenko> (дата звернення: 01.04.2025).
4. В Ізюмі розпочала роботу сучасна ДНК-лабораторія, яка допоможе ідентифікувати екстгумовані тіла – фото. Гвара Медіа. URL: <https://gwaramedia.com/v-izyumi-rozpochala-robotu-suchasna-dnk-laboratoriya-yaka-dopomozhe-identifikuvati-ekstgumovani-tila-foto/> (дата звернення: 01.04.2025).
5. Омбудсмен повідомив, скільки тіл захисників вже ідентифікували. Суспільне. URL: <https://suspilne.media/696662-ombudsman-povidomiv-skilki-til-zahisnikiv-vze-identifikovali/> (дата звернення: 01.04.2025)

Владислав Череп

Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

Захист від необґрунтованого звільнення

Захист від необґрунтованого звільнення є одним із ключових аспектів трудового права, спрямованим на гарантування стабільності трудових відносин і захисту прав працівників. Необґрунтоване звільнення може призводити до серйозних соціальних та економічних наслідків, таких як втрата доходу, погіршення життєвих умов і зниження довіри до роботодавців. Саме тому правові механізми захисту працівників від незаконного припинення трудових відносин відіграють важливу роль у сучасному суспільстві [1; 2].

Основою для звільнення працівника повинні бути чітко визначені підстави, закріплені у трудовому законодавстві. Вони включають скорочення штату, невиконання обов'язків, порушення трудової дисципліни або інші вагомні причини, передбачені законом. Проте часто трапляються випадки, коли роботодавці використовують звільнення як спосіб позбутися небажаних працівників без належного обґрунтування. У таких ситуаціях працівники мають право звертатися до відповідних органів для захисту своїх прав [2; 4; 5].

Законодавство передбачає механізми оскарження незаконного звільнення, серед яких звернення до суду, комісій з трудових спорів або профспілкових організацій. У випадку доведення незаконності звільнення працівник може бути поновлений на посаді, отримати компенсацію за вимушений прогул або інші виплати, передбачені законом. Судова практика підтверджує, що у більшості випадків незаконно звільнені працівники мають високі шанси на відновлення своїх прав за умови наявності відповідних доказів [5; 6].

Значну роль у захисті від необґрунтованого звільнення відіграє профспілковий рух. Профспілки можуть виступати як представники працівників у переговорах із роботодавцями, надавати юридичну допомогу та сприяти залагодженню трудових

конфліктів. Крім того, вони можуть ініціювати колективні переговори для поліпшення умов праці та встановлення додаткових гарантій для працівників, які можуть запобігти безпідставному звільненню [7; 6].

Ефективність механізмів захисту значною мірою залежить від правової грамотності працівників. Багато людей не знають своїх прав або не розуміють, як діяти в разі незаконного звільнення. Тому важливим аспектом є поширення інформації про трудові права, проведення навчань та консультацій, що допоможуть працівникам захищати свої інтереси [1].

На нашу думку, боротьба з необґрунтованими звільненнями вимагає злагоджених дій як з боку працівників, так і з боку роботодавців, державних установ і профспілок. Лише комплексний підхід, що включає правову просвіту, профілактичні заходи та посилений контроль, допоможе забезпечити справедливість у трудових відносинах та гарантувати кожному працівникові захист від незаконного звільнення.

Список літератури

1. Конвенція МОП №158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/993_005
2. Кодекс законів про працю України (КЗпП). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08>
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>
3. Стаття "5 гарантій захисту від незаконного звільнення". URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/5-garantiy-zahistu-vid-nezakonnogo-zvillnennya.html>
4. Судова практика щодо незаконного звільнення. URL: https://protocol.ua/ua/sudova_praktika_nezakonne_uvolenie/
- Правовий захист від незаконного звільнення: топ-5 гарантій. URL: <https://gurivska-gromada.gov.ua/news/1640000427/>
5. Незаконне звільнення: дії працівника та наслідки для роботодавця. URL: <https://factor.academy/blog/nezakonne-zvillnennya-di-pracivnika-ta-naslidki-dlya-robotodavcy/>
6. The Cambridge Handbook of Labor and Employment Law. Part III. Section 10,12,14. 2020.

Вікторія Чернишева

Наукова керівниця – асист. Лабик А. Р.

Проблеми притягнення транснаціональних корпорацій до відповідальності за воєнні злочини

У сучасній міжнародній спільноті транснаціональні корпорації відіграють важливу роль не лише в економічному розвитку, а й у політичній та соціальній сферах. В умовах збройних конфліктів дії ТНК часто супроводжуються порушеннями норм та принципів міжнародного права, зокрема гуманітарного, що в окремих випадках можна розглядати як воєнні злочини або ж злочини проти людяності.

Головною проблемою притягнення ТНК до відповідальності є обмеженість юрисдикції Міжнародного кримінального суду. Відзначимо, що вона поширюється виключно на фізичних осіб, що створює значні перешкоди для безпосереднього судового переслідування корпорацій за воєнні злочини. Римський статут, який є основоположним документом вищезазначеної інстанції, не передбачає юридичної відповідальності для корпоративних суб'єктів [1]. Це означає, що лише індивідуальні особи можуть бути притягнуті до відповідальності за воєнні злочини. Отже, навіть у випадках, коли корпорація безпосередньо сприяла вчиненню відповідних порушень, МКС не має повноважень для розгляду таких справ.

Справи «Doe v. Unocal» та «Nestlé USA, Inc. v. Doe», розглянуті судами Сполучених Штатів демонструють труднощі, які виникають при спробі притягнути транснаціональні корпорації до відповідальності в рамках національних судових систем. У випадку «Doe v. Unocal» позов відхилено у зв'язку з невідповідністю, незважаючи на докази застосування примусової праці у М'янмі [2]. Це продемонструвало, що ТНК можуть уникнути відповідальності, коли їх дотичність до злочинів не є прямою та очевидною. Рішення Верховного суду США у справі «Nestlé USA» 2021 року обмежило застосування Закону про делікти іноземців (Alien Tort Statute) до корпорацій. Суд визнав недостатнім для здійснення юрисдикції у справах про порушення прав людини за кордоном факт розташування штаб-квартири в

США [3]. Очевидною стала проблема обмеженості національних юрисдикцій у переслідуванні ТНК за вчинені злочини.

Притягнення транснаціональних корпорацій до відповідальності за воєнні злочини залишається складним завданням через відсутність ефективних міжнародних механізмів. Однак національні суди, зокрема в межах загальної юрисдикції, уже розглядають справи щодо причетності компаній до порушень міжнародного права. Крім того, зростає тенденція щодо переслідування їхніх топ-менеджерів, оскільки покарання фізичних осіб є більш реалістичним з погляду міжнародного права. Важливим інструментом також залишається економічний і медійний пресинг, що виражається через санкції та обмеження участі в офіційних тендерах [4, с. 242].

Отже, незважючи на явну дотичність ТНК до порушень міжнародного права, механізми їхнього переслідування залишаються слабкими. Альтернативними інструментами впливу стають національні суди, економічний, репутаційний, соціальний тиск і медійний пресинг. Це підкреслює потребу у розширенні юрисдикції МКС на юридичних осіб і встановленні жорсткіших стандартів для діяльності ТНК.

Список літератури

1. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. № 995_588. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_588 (дата звернення: 19.03.2025).
2. Doe I, et al. v. Unocal Corporation, 963 F. Supp 880 (C.D. Cal. 1997). URL: <https://earthrights.org/case/doe-v-unocal/> (дата звернення: 19.03.2025).
3. Nestlé USA, Inc. v. Doe, 593 U. S. 628 (2021). URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/20pdf/19-416_i4dj.pdf (дата звернення: 19.03.2025).
4. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини в Україні в контексті імплементації норм Римського Статуту Міжнародного кримінального суду URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/961> (дата звернення: 19.03.2025).

Анна Черновська

Науковий керівник – асист. Маленко О.В.

Особливості секретного заповіту

Одним із видів заповітів, передбачених цивільним законодавством України, виступає секретний заповіт. За ст. 1249 Цивільного Кодексу України, «секретним є заповіт, який посвідчується нотаріусом без ознайомлення з його змістом» [1]. На підставі цієї норми можна зробити висновок, що заповіт набуває статусу секретного, незалежно від того, чи був його зміст розголошений іншим особам, за винятком нотаріуса. Такий заповіт повинен бути доставлений нотаріусу особою, яка його склала, в опечатаному конверті, що обов'язково містить особистий підпис заповідача. Де-факто, даний заповіт гарантує збереження змісту волевиявлення в таємниці до моменту його офіційного розкриття після смерті спадкодавця.

Нотаріуси посвідчують секретні заповіти, не ознайомлюючись із їхнім змістом. Посвідчення секретного заповіту не може здійснюватися посадовою особою органу місцевого самоврядування, наділеною повноваженнями щодо проведення нотаріальних дій. Так, секретний заповіт, як і звичайний, підлягає реєстрації у Спадковому реєстрі, але має особливий порядок зберігання. Він зберігається у спеціально відведеному місці (сейфі або залізній шафі) у нотаріуса, який його засвідчив. Якщо заповідач бажає скасувати свій секретний заповіт, він повинен звернутися саме до того нотаріуса, у якого він зберігається. Тільки цей нотаріус має право видати документ заповідачу для його скасування або знищення.

Згідно з Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 №296/5, «нотаріус повинен роз'яснювати заповідачу, що текст заповіту має бути викладений таким чином, щоб розпорядження заповідача не викликало неясностей чи суперечок після відкриття спадщини. Нотаріус ставить на конверті, у якому міститься секретний заповіт, посвідчувальний напис про посвідчення та прийняття на зберігання секретного

заповіту, скріплює його печаткою і в присутності заповідача поміщає його в інший конверт та опечатує» [2].

Процедура оголошення змісту секретного заповіту після відкриття спадщини має свої особливості. Нотаріус зобов'язаний призначити дату для оголошення заповіту та сповістити членів родини й спадкоємців. Якщо місце проживання чи перебування спадкоємців невідоме, інформація про оголошення публікується в пресі. Оприлюднення змісту заповіту відбувається за присутності заінтересованих сторін та щонайменше двох свідків. По завершенню процедури нотаріус складає протокол, що містить зміст волевиявлення. Цей документ підписується нотаріусом та присутніми свідками [3]. У разі неможливості чіткого визначення дійсної волі заповідача щодо розподілу майна після його смерті на підставі заповіту, нотаріус повідомляє заінтересованим сторонам про їхнє право на інтерпретацію змісту волевиявлення. У такому випадку спадкоємці повинні здійснювати тлумачення секретного заповіту лише за їхньої спільної згоди, що обов'язково фіксується у протоколі.

Отже, головна мета секретного заповіту полягає в забезпеченні найвищого рівня конфіденційності його змісту, що є визначною його перевагою. Водночас існує ймовірність, що форма секретного заповіту, складеного громадянином без належних законодавчих знань, може не відповідати вимогам закону, містити суперечливі положення або створювати неоднозначності при його тлумаченні. Це може створити труднощі під час виконання заповіту після відкриття спадщини.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 No 435-IV// Відомості Верховної Ради України 2003, NoNo 40-44, ст.356.
2. Про затвердження порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Мініюсту від 22.02.2012 р. No 296/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – No 17. – Ст. 632.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – 5-те вид.,перероб. і допов. / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: ЮрінкомІнтер, 2013. – Т. II. – 1120 с.

Максим Шамрай

Наукова керівниця – доц. Бурка А. В.

**Форс-мажорні обставини та істотна зміна обставин:
розмежування понять**

Відповідно до статті 626 Цивільного Кодексу України договір – домовленість двох або більше сторін, за яким в контрагентів виникають права та обов'язки, яких вони зобов'язані дотримуватися, належно виконуючи умови договору. Поряд зі спеціальними обов'язками залежно від конкретного виду договору, сторони також повинні дотримуватися норми статті 629 ЦК України, згідно з якою договір є обов'язковим для виконання сторонами [1]. Проте в окремих ситуаціях сторони можуть звільнитися від виконання зобов'язань, а договір може бути припиненим.

Істотна зміна обставин означає таку зміну обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, і якби вони могли це передбачити – договір не був би укладеним або був укладеним на інших умовах [1].

Згідно із Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні», форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) – є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [2].

Закон України «Про торгово-промислові палати» наводить перелік таких обставин: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, експропріація, пожежа, заборона (обмеження) експорту/імпорту тощо, а також викликані винятковими погодними умовами і стихійним лихом, а саме: епідемія, ураган, торнадо, буревій, повінь, нагромадження снігу, ожеледь, град, заморозки, замерзання моря, проток, портів, перевалів інші стихійні лиха тощо [2].

На відміну від форс-мажорних обставин, які роблять неможливим виконання зобов'язання у принципі, істотна зміна обставин є оціночною категорією, яка полягає у розвитку

договірною зобов'язання таким чином, що виконання зобов'язання для однієї зі сторін договору стає більш обтяженим, ускладненим, наприклад, у силу збільшення для сторони вартості виконуваного або зменшення цінності отриманого стороною виконання, чим суттєво змінюється рівновага договірних стосунків, призводячи до неможливості виконання зобов'язання [3].

Істотна зміна обставин не впливає на строк виконання зобов'язань (не змінює його) і не звільняє сторону від відповідальності за невиконання, а дозволяє припинити таке виконання (розірвання договору) чи змінити умови такого виконання або умови договору в цілому (для досягнення балансу інтересів сторін, який був порушений через істотну зміну обставин) [3].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що істотна зміна обставин та форс-мажор – різні правові поняття. Істотна зміна обставин є підставою для припинення договору у випадку доведення чотирьох умов, зазначених у статті 652 Цивільного Кодексу України, а доведення існування форс-мажорних обставин сторонами призводить до звільнення від виконання зобов'язань.

Список літератури

1. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 10 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 16.03.2025).
2. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text> (дата звернення: 16.03.2025).
3. Кібенко О. Практика Верховного Суду щодо форс-мажору та істотної зміни обставин. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_fors_major_14_06_2024.pdf (дата звернення: 15.03.2025).

Олег Штейн

Наукова керівниця – проф. Карвацька С.Б.

**Міжнародний договір як результат мистецтва
дипломатії: зв'язок дипломатичного права з правом
міжнародних договорів**

Дипломатія та міжнародний договір - це два поняття, які були невід'ємними частинами одного цілого протягом усієї історії міжнародного публічного права. З появою найважливіших нормативних актів, зв'язок між інститутами дипломатичного права та права міжнародних договорів став ще більшим. Він набув юридичного значення.

Однак, незважаючи на те, що право міжнародних договорів і дипломатичне право є різними підгалуззями міжнародного публічного права, ми вважаємо, що їх можна розкрити у відношення - причина та результат, у якому причиною є дипломатичне право, а результатом - міжнародне публічне.

Як зазначає Репецький В.М., «дипломатичне право - це система норм, що визначають основи представництва країн у міжнародних відносинах, а також ці норми є необхідними для встановлення, підтримання та зміцнення політичних, економічних та соціальних, незалежно від їх державного та суспільного ладу, існуючих відносин» [2].

Укладання міжнародних договорів починається не тільки через дипломатичні канали, а й скликанням міжнародних конференцій та міжнародних міжурядових організацій. Репецький В.М. також визначає те, що дипломатичне право визначає статус представників держави в міжнародних організаціях та на міжнародних конференціях [2].

Важливе питання при укладанні міжнародного договору – наявність повноважень в особи, що представляє державу на міжнародній зустрічі. Зокрема, це питання регулюється основним нормативним актом права міжнародних договорів – Віденською Конвенцією про право міжнародних договорів 1969 року. Це відображено у статті 8 відповідної конвенції, зокрема: «Глава дипломатичного представництва України в іноземній державі або

глава представництва України при міжнародній організації має право вести без спеціальних повноважень переговори про укладення міжнародного договору, підготовку тексту міжнародного договору та його прийняття з державою акредитації або в рамках відповідної міжнародної організації» [1].

Укладання договорів дипломатичним представником будь-якого рангу є не тільки частиною роботи, а й справжнім мистецтвом. Це можна пояснити тим, що дипломатичний представник в сучасних реаліях може зіткнутися з низкою проблем, які можуть завадити його основній функції - захисту інтересів держави, що представлена на переговорах в його особі.

На думку К.Ю. Величко, «дипломатія – це мистецтво і наука ведення переговорів між державами та іншими міжнародними акторами з метою врегулювання конфліктів, досягнення компромісів, захисту національних інтересів та зміцнення міжнародних відносин. Це один з головних інструментів зовнішньої політики держави, який передбачає низку заходів, спрямованих на забезпечення миру, стабільності, безпеки та співробітництва на міжнародній арені» [3].

Отже, дипломатичне право – це фундаментальна підгалузь міжнародного публічного права, що є юридичною основою для укладання міжнародних договорів, а мистецтво дипломатів – інструментом досягнення найбільш вигідних позицій під час укладання цих договорів.

Список літератури

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 23.05.1969 : станом на 13 черв. 1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 23.03.2025).
2. Дипломатичне право / В. М. Репецький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. Режим доступу : <https://esu.com.ua/article-24347>
3. Величко К. Ю. Основи дипломатії: конспект лекції з дисц. для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спец. 292 Міжнародні економічні відносини (дисципліна вільного вибору); уклад. К. Ю. Величко. Харків: ДБТУ, 2024. 103 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/57925>

Анастасія Юркова

Наукова керівниця – доц. Ющик О.І.

Опублікування вироку суду як засіб безпеки

Відповідно до ч. 2 ст. 50 КК України «покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених та попередження вчиненню нових кримінальних правопорушень» [1]. Існуюча система покарань не завжди сприяє ефективному перевихованню правопорушників і превенції, що вимагає пошуку альтернативних засобів кримінально правового впливу. Особи, які перебувають у "небезпечному стані" для суспільства, потребують застосування спеціальних заходів безпеки. Це можуть бути заходи, спрямовані на нейтралізацію криміногенних ситуацій, або ж обмеження можливостей вчинення кримінальних правопорушень. Одним із таких заходів може бути публікація вироку суду.

Вивчаючи зарубіжне кримінальне законодавство серед засобів покарання та безпеки можна виокремити оприлюднення чи афішування вироку суду. За статтею 141 КК Республіки Сан-Марино, «засуджений зобов'язаний опублікувати вирок за власний кошт у місцевій газеті та іноземному тижневику, що розповсюджується в республіці, на вимогу потерпілого, що слугує засобом відшкодування морально шкоди. Стаття 61 КК Швейцарії передбачає публікацію вироку як окремий кримінально-правовий захід, що відрізняється від покарання та заходів безпеки. Суд може призначити публікацію вироку в інтересах суспільства або потерпілого. Вартість публікації несе засуджений, крім випадків виправдувального вироку в суспільних інтересах, коли витрати бере на себе держава або потерпілий. Кримінальний кодекс Франції передбачає застосування афішування вироку як додаткового покарання, яке за своєю сутністю взагалі спрямовано на захист суспільства від суспільно небезпечних осіб. Афішування або розповсюдження вироку (ст. 131-35 КК Франції) здійснюється за рахунок засудженої особи строком не більше ніж на 2 місяці, якщо інше не встановлено законом. При афішуванні або розповсюдженні допускається розкриття особи потерпілого тільки з його згоди або осіб, які представляють його інтереси на законних підставах. Поширення вироку здійснюється певними друкованими

виданнями або службами аудіо-відео сполучення, які не можуть відмовитися від виконання афішування судового рішення» [2].

Проект нового Кримінального кодексу України містить статтю 3.6.7., що закріплює оприлюднення інформації про засудження особи як один із видів засобів безпеки. Це стосується осіб, засуджених за тяжкі умисні злочини, злочини проти сексуальної свободи дітей та корупційні злочини. Оприлюднення здійснюється в медіа за рішенням суду, а також у спеціалізованих державних реєстрах. Заборонено розкривати персональні дані інших учасників кримінального провадження [3].

Не можна плутати публікацію вироку як кримінально-правовий захід з оприлюдненням судових рішень на офіційному веб-порталі. Вони можуть здаватися схожими, але вони мають різні цілі. Оприлюднення, згідно із Законом України «Про доступ до судових рішень» має на меті забезпечити прозорість судової системи та однакового застосування закону, тоді як публікація вироку є окремим кримінально-правовим заходом. При цьому оприлюднення не передбачає розголошення персональних даних [4].

При застосуванні публікації вироку необхідно враховувати права людини, уникаючи її приниження. Потрібне чітке законодавче регулювання та дотримання захисту персональних даних. Публікація вироку може бути ефективним інструментом, якщо застосовувати її з урахуванням прав людини та суспільних інтересів для досягнення цілей покарання, таких як виправлення засуджених і запобігання новим кримінальним правопорушенням.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04. 2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Горбачова І.М. Попередження скоєння злочинів шляхом опублікування вироку *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2013. Вип. 6-2(2). С. 78-81.
3. Проект Нового Кримінального кодексу України. (станом на 17.02.2025 року) URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>
4. Закон України «Про доступ до судових рішень» 22 грудня 2005 року № 3262-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15#Text>

Анастасія Юрчишена

Науковий керівник – доц. Крайній П.І.

Адміністративна процедура як сучасний етап взаємодії публічної влади та громадянина

17 лютого 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про адміністративну процедуру» (далі – ЗАП), спрямований на встановлення балансу між інтересами громадян, суспільства та держави [3]. До ухвалення закону адміністративні процедури в Україні регулювалися численними нормативними актами, що спричиняло суперечності та ускладнювало взаємодію держави з громадянами та бізнесом. Закон впроваджує єдині, прозорі та передбачувані правила, роблячи адміністративний процес більш зрозумілим і доступним, що є важливим кроком на шляху євроінтеграції.

Нововведення стосуються адміністративного провадження, яке може розпочинатися за заявою особи, групи осіб або з ініціативи адміністративного органу. Орган ініціює провадження під час виконання повноважень (перевірки, контрольні функції) або за настання подій, що вимагають адміністративного акту (карантин, евакуація тощо). Однією з важливих норм закону є закріплення права особи бути заслуханою перед прийняттям адміністративного акта, що може негативно вплинути на її права, свободи чи законні інтереси. Це право дає можливість надання пояснень або заперечень у передбаченій законом формі.

Попри загалом позитивну оцінку Закону, є певні аспекти, що можуть викликати труднощі в його застосуванні. Зокрема, це стосується співвідношення норм нового закону з положеннями інших нормативно-правових актів. На думку І.В. Ковбаса та П.І. Крайнього, «Більшість адміністративних процедур, передбачених чинним спеціальним законодавством (наприклад, обіг зброї серед цивільного населення, обіг наркотичних засіб та прекурсорів), не повною мірою відповідають загальним положенням, що визначені загальними правилами про адміністративну процедуру. Оновлене законодавство повинно містити відсильні норми, які чітко адресуватимуть правозастосовувача (інших суб'єктів, наділених адміністративно-

процедурним правовим статусом) до конкретної процедури, визначеної галузевим законодавством. Це стосується справ, які порушуються та вирішуються адміністративним органом із власної ініціативи» [1, с. 103]. Ми погоджуємось із цією думкою, адже у ньому відображено загальний вектор розвитку адміністративно-процедурного законодавства.

У наукових колах уже з'являються дискусії щодо необхідності розробки єдиних методологічних підходів для оцінки відповідності норм спеціального законодавства принципам адміністративної процедури. Доцільно було б на перехідний період надати перевагу нормам спеціальних законів та поступово узгодити їх із загальним законом. Це питання актуальне, адже наразі адміністративні процедури регулюються різними законами, такими як ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах самоврядування», тощо [2, с. 12].

Отже, ЗАП спрямований на забезпечення балансу приватних і публічних інтересів, покладаючи відповідальність за законність рішень на адміністративні органи. Формування вітчизняного законодавства про адміністративну процедуру має відбуватись шляхом приведення у відповідність спеціального законодавства до положень законодавства про адміністративну процедуру. Цим буде забезпечено його гармонізацію із загальними стандартами ЄС.

Список літератури

1. Ковбас, І.В., Крайній, П.І. Адміністративна процедура за законодавством України та окремих зарубіжних країн (порівняльно-правове дослідження). *Проблеми законності*. №163. 2023. С. 93-110.
2. Муза О. Реалізація дискреційних повноважень адміністративними органами у сфері адміністративних процедур в Україні: законотворчі новації. *Питання дискреційних повноважень у функціонуванні органів публічної влади: матеріали науково-практичної конференції* (м. Київ, 20 травня 2021 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ВГО «Асоціація українських правників». Київ: «Видавництво Людмила», 2021. 281 с.
3. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 06.03.2025).

Єлизавета Яворська

Науковий керівник – доц. Шевчук А.В.

**Самовільне залишення військової частини:
правові позиції Верховного Суду**

Вже минуло три роки, як у зв'язку з російською агресією, було запроваджено воєнний стан в Україні. Постійні бойові зіткнення та складна бойова обстановка призводять до морального та фізичного виснаження військовослужбовців, що слугує причиною вчинення військових кримінальних правопорушень.

Однією з актуальних проблем є і кваліфікація самовільного залишення військової частини чи місця служби в умовах воєнного стану. Відповідно до ч. 5 ст. 407 КК України, таке діяння кваліфікується як тяжкий злочин. Основними його ознаками є “нез'явлення вчасно на службу без поважних причин, вчинені в бойовій обстановці, або ті самі дії тривалістю понад три доби, вчинені в умовах воєнного стану” [1].

У цьому контексті, за нашим переконанням, важливим є аналіз правових позицій Касаційного Кримінального суду Верховного Суду України, які окреслюють актуальні проблеми та допомагають у формуванні єдиного підходу до їх вирішення. Пропонуємо зосередити нашу увагу лише на окремих із них.

Верховний Суд зазначає, що для виникнення складу досліджуваного злочину необхідна відсутність об'єктивних причин, що унеможливають повернення на службу. Тобто за наявності поважних причин, таких як хвороба військовослужбовця чи його родичів, непереборні обставини (стихійне лихо), несправність транспортного засобу тощо, склад кримінального правопорушення за ст. 407 КК України відсутній. У таких випадках суди повинні враховувати реальність і доведеність цих причин, а також поведінку військовослужбовця після їх усунення, зокрема, чи вжив він заходів для якнайшвидшого повернення [2].

Ще одним дискусійним питанням у подібних справах є встановлення такої кваліфікуючої ознаки як «вчинення злочину в умовах воєнного стану». Об'єднана палата Касаційного кримінального суду підкреслила, що вчинення злочину «в умовах

воєнного стану» означає факт вчинення діяння під час дії такого стану і враховується як підвищення суспільної небезпеки злочину. Цей факт не потребує додаткового аналізу щодо того, чи були ці умови використані винним для полегшення або забезпечення вчинення злочину, а використовуються для визначення тяжкості злочину [3].

Третьою проблемою, яку варто розглянути, є застосування ст. 75 КК України – звільнення від відбування покарання з випробуванням. Вчинення правопорушення за ст. 407 КК України в умовах воєнного стану забороняє звільнення від відбування покарання з випробуванням. У розглянутій справі Верховний Суд підтвердив позицію попередніх двох інстанцій, наголосивши, що для правопорушень, вчинених за ст. 407 КК України, така заборона є абсолютною. Ця практика демонструє жорсткий підхід до правопорушень, пов'язаних із ухиленням від військової служби [4].

Отже, зазначимо, що при самовільному залишенні військової частини, важливо не лише кваліфікувати правопорушення, а й розуміти людський фактор. Військові, як і кожен з нас, проходять через випробування, з якими не завжди можна впоратися самотужки. Саме у таких ситуаціях важлива справедливість і гуманність системи правосуддя.

Список літератури

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 1 лютого 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.03.2025).
2. Постанова колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 23.11.2022 у справі № 373/108/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107556900> (дата звернення: 17.03.2025).
3. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15.01.2025 у справі № 722/594/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116446106> (дата звернення: 18.03.2025).
4. Ухвала колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 17.07.2024 у справі № 750/9359/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120454644> (дата звернення: 18.03.2025).

Каміла Яремчук

Наукова керівниця – проф. Карвацька С. Б.

**Міжнародно-правова кваліфікація викрадення
українських дітей з окупованих територій:
відповідальність держав і механізми
притягнення до неї**

Від початку російсько-української війни росія систематично викрадає, депортує й асимілює українських дітей. Про це заявила Комісія ООН з розслідування порушень в Україні у свої доповіді Генеральній Асамблеї ООН [1]. За даними Bring Kids Back UA, рф депортувала 19 546 дітей [2]. Ці дії є частиною державної політики та військової тактики агресора: руйнування української нації, нав'язування чужої культури та подолання демографічної кризи в росії. Окупант застосовує один із найпідступніших способів підриву суверенітету України – незаконно усиновлює дітей і оформлює їх як сиріт, що порушує фундаментальні права людини та суперечить міжнародному праву [3], [4].

Депортація цивільного населення кваліфікується як військовий злочин відповідно до Женевських конвенцій про захист цивільного населення під час війни [4], як злочин проти людяності та військовий злочин за нормами Римського статуту Міжнародного кримінального суду [5], а також як акт геноциду відповідно до Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього [6]. Офіційною кваліфікацією злочину стала видача Міжнародним кримінальним судом ордеру на арешт Володимира Путіна та Марії Львової-Белової за незаконну депортацію українських дітей.

Притягнути росію до відповідальності можна за кількома міжнародно-правовими механізмами. По-перше, Україна може подати позов проти рф до Міжнародного суду ООН (далі – МС ООН) на підставі статті 9 Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, яка передбачає відповідальність за геноцид. Прецедентом є справа «Боснія і Герцеговина проти Сербії та Чорногорії», у якій суд визнав відповідальність держав як за вчинення геноциду, так і за незапобігання йому [7]. По-

друге, росія відповідає за порушення Європейської конвенції з прав людини, зокрема статті 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) та статті 2 Протоколу №4 до Конвенції (свобода пересування). Окрім того, відповідальність несуть окремі особи, причетні до злочинів, що підтверджує ордер на арешт Путіна та Львової-Белової.

Таким чином, викрадення українських дітей з окупованих територій порушує норми міжнародного права, а також є частиною стратегії знищення української нації. Для посилення відповідальності необхідно зміцнювати механізми правосуддя та застосовувати дипломатичний, економічний і політичний тиск, а також сприяти поверненню дітей.

Список літератури

1. Report of the Independent International Commission of Inquiry on raine. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A-78-540-AEV.pdf>
2. Державний портал розшуку дітей «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua>
3. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
4. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни (ст. 49). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
5. Римський статут міжнародного кримінального суду (ст. 7; ст. 8). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
6. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (ст. 2). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text
7. Application of the convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (BOSNIA AND HERZEGOVINA v. SERBIA AND MONTENEGRO). URL: https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/parties_publications/C8394/CLaimants%27%20documents/CL%20-%20Exhibits/CL-0189.pdf

ЗМІСТ

1. Алексєєнко Валерія. Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки як публічно-сервісний орган військового управління	4
2. Аузяк Софія. Конституційні механізми обмеження прав людини під час дії воєнного стану: необхідність чи порушення?	6
3. Батрамєєва Аліна. Явище лобізму в процесі притягнення транснаціональних корпорацій до міжнародної відповідальності	8
4. Беженар Анастасія. Договірні зобов'язання в умовах цифрової економіки	10
5. Бєлих Катєрина. Наркозалежні як об'єкт бізнесу	12
6. Богомаз Ольга. Імплементация міжнародного гуманітарного права в Україні	14
7. Вільк Анастасія. Крайня необхідність як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння	16
8. Власюк Євген. Судовий діалог між Європейським судом з прав людини та Судом Європейського Союзу	18
9. Волинська Тетяна. Пробація як засіб виправлення та ресоціалізації	20
10. Володько Іванна. Твори штучного інтелекту: питання авторства	22
11. Волошин Дєнис. Проблеми трансграничних операцій з ескроу: різниця в національних підходах до регулювання та уніфікація правового регулювання в країнах ЄС	24
12. Ворона Анастасія. Правова природа інституту помилування	26
13. Галак Анастасія. Принцип заборони нотаріальної конкуренції	28
14. Герасимова Крістіна. Етичні виклики у відномному правосудді	30
15. Годовська Карина. Міжнародно-правові аспекти конфіскації російських активів для відновлення України	32
16. Горохова Катєрина. Принцип кримінального права «Nullum crimen sine lege»	34

17. Грита Арсен. Правова природа прав нотаріуса.....	36
18. Данилюк Олександр. Кримінально-правові аспекти психотропного впливу на маніпуляцію свідомості особи.....	38
19. Демідова Анна. Загальна декларація прав людини як основа міжнародних угод у сфері прав людини.....	40
20. Дзюба Вікторія. Питання визнання договору за відсутності нотаріального посвідчення.....	42
21. Доголоч Ірина. Характеристика вчення Жана Марітена про права людини.....	44
22. Дубчак Олесь. Свобода вибору у медіації.....	46
23. Дудка Ірина. Фінансово-правові механізми боротьби з відмиванням коштів: національний досвід.....	48
24. Дукаль Вікторія. Вплив воєнного стану на інститут сурогатного материнства.....	50
25. Єленчук Катерина. Захист прав дітей на окупованих територіях: міжнародний досвід та українські реалії.....	52
26. Жданова Яна. Міжнародно-правовий захист медичного персоналу під час збройного конфлікту.....	54
27. Жула Андрій. Адміністративно-правовий статус Національного агенства з питань запобігання корупції.....	56
28. Замлинська Лада. Конституційний контроль в Україні: роль і значення Конституційного Суду.....	58
29. Звездак Діана. Право людини на життя: соціально-правовий аспект.....	60
30. Здражевська Тетяна. Захист культурної спадщини в умовах збройного конфлікту: роль міжнародних механізмів захисту.....	62
31. Золотаренко Софія. Гендерний аспект домашнього насильства в українському суспільстві.....	64
32. Іволга Сергій. Фінансово-правові інструменти стимулювання зелених інвестицій.....	66
33. Ікленко Антон. Еволюція концепції державного суверенітету в умовах глобалізації.....	68
34. Кантемір Олександр. Вплив міжнародних договорів на міжнародний правопорядок у контексті сучасних викликів України.....	70

35. Кирилюк Владислав. Правове регулювання референдумів з питань оподаткування: досвід Швейцарії.....	72
36. Кейван Станіслава. Зміна розміру аліментів: правове регулювання та практика застосування.....	74
37. Китайгородська Олена. Фактор внутрішнього волевиявлення сторін договору у процесі інтерпретації його змісту	76
38. Кістол Марія-Аліса. Геноцид у міжнародному праві: чому покарання досі неефективне?.....	78
39. Ковалик Дар'я. Законодавче регулювання правового статусу фізичного реабілітолога	80
40. Коваль Вікторія. Дотримання міжнародних договорів: примус до викнання та відповідальність за порушення	82
41. Козек Божена. Кіберзлочинність у 2025 році: виклики та перспективи кримінально-правового регулювання	84
42. Козьма Інна. Превентивна функція нотаріальної юрисдикції.....	86
43. Кошкодан Анна. До питання про правову природу колективного договору	88
44. Лозовська Анастасія. Новели у цивільному процесуальному законодавстві щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на території, на якій введено воєнний чи надзвичайний стан, або на тимчасово окупованій території України.....	90
45. Лучків Юлія. Правове регулювання військового збору в Україні	92
46. Макаренко Дмитро. Відповідальність за порушення міжнародних договорів.....	94
47. Македон Марк. Міжнародне правосуб'єктність фізичних осіб	96
48. Мамчин Максим. Юрисдикційний силогізм.....	98
49. Манчуленко Каріна. Правова основа використання емблем Червоного реста, Червоного Півмісяця та Червоного Кристала	100
50. Маньковський Михайло. Гарантії права на працю в умовах воєнного стану	102

51. Марко Артем. Приватна зустріч у медіації: комунікативний потенціал і професійні ризики	104
52. Марусик Анастасія. Логіко-лінгвістичний інструментарій як засіб вдосконалення законодавчої техніки.....	106
53. Матушак Софія. Міжнародно-правові механізми запобігання сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, і притягнення до відповідальності	108
54. Мікус Мар'яна. Штучне переривання вагітності внаслідок зґвалтування російськими військовими	110
55. Назарова Христина. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення	112
56. Накітін Максим. Оподаткування криптовалюти: світова практика та можливості для України	114
57. Новіков-Нікітін Арсеній. Правові основи протидії мобінгу	116
58. Обушак Іванна. Визнання недійсним договору дарування, вчиненого під впливом помилки.....	118
59. Оксентій Валентина. Правове регулювання банківської таємниці в контексті міжнародного обміну подітковою інформацією	120
60. Орищук Ольга. Міжнародно-правове регулювання кіберпростору: виклики та перспективи	122
61. Охньовська Інеса. Оприлюднення інформації про судимість і засудження особи	124
62. Павлюк Анна. Представництво та захист інтересів військовослужбовців в умовах воєнного стану	126
63. Пасічник Вікторія. До питання протидії дискримінації у трудових відносинах	128
64. Пердейко Ольга. Виправлення засудженого як підстава умовно-дострокового звільнення.....	130
65. Перепелиця Роман. Міжнародні економічні відносини між Україною та Польшею під час повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну	132
66. Пинзар Артем. Відшкодування збитку або усунення шкоди як умова звільнення від кримінальної відповідальності.....	134

67. Приходько Роксолана. Сутність принципу добросовісності в договірному праві.....	136
68. Рісч Дарина. Міжнародно-правові питання порушення основних прав людини в умовах російсько-української війни	138
69. Рихло Іван. Міжнародне прав та колонізація космосу: хто володіє Місяцем і Марсом?	140
70. Романюк Максиміліана-Елланга. Вибачення як захід впливу, що застосовується до неповнолітніх осіб, які вчинили адміністративне правопорушення.....	142
71. Саварчук Анна. Закони логіки як основа професійної діяльності юриста	144
72. Селіщева Анна. Екоцид як злочин проти довкілля та людства: міжнародно-правові аспекти на тлі війни в Україні	146
73. Сеник Богдан. Кримінальна відповідальність і покарання за самовільне залишення військової частини або місця служби	148
74. Сивухіна Ольга. Особливості визначення місця проживання дитини у період воєнного стану.....	150
75. Січкач Марія. Представництво без повноважень: чергова колізія між правом, мораллю та реальністю	152
76. Скалінчук Людмила. Тенденція зміни кримінального права під час дії воєнного стану.....	154
77. Сковронська Вікторія. Позбавлення державної нагороди України як вид покарання.....	156
78. Сокровольська Надія. Криптовалюти як предмет договірних правовідносин: сучасний стан.....	158
79. Спольницька Анастасія. Реальний принцип дії кримінального закону у просторі.....	160
80. Стоян Діана. Проблема дотримання прав військовополонених	162
81. Суховерський Максим. Впровадження відновного правосуддя: досвід України.....	164
82. Терновчук Анна. Критичне мислення як складова суддівського правопізнання	166
83. Товпіч Вікторія. Право полонених на захист.....	168

84. Товстецька Параска. Міжнародні договори України у сфері кібербезпеки.....	170
85. Федрак Анастасія. Інститут пробації в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку.....	172
86. Фесенко Аліна. Міжнародно-правове регулювання захисту культурної спадщини у період збройних конфліктів.....	174
87. Фівчук Анастасія. Примусові заходи виховного характеру щодо неповнолітніх: перспективи реформування.....	176
88. Цимбаленко Аріна. Гендерна дискримінація у трудовому праві.....	178
89. Чеботаренко Ангеліна. Кримінальний проступок: потання й ознаки.....	180
90. Чеверда Володимир. ДНК-лабораторії в сучасній судово-медичній практиці України.....	182
91. Череп Владислав. Захист від необгрунтованого звільнення	184
92. Чернишева Вікторія. Проблеми притягнення транснаціональних корпорацій до відповідальності за воєнні злочини.....	186
93. Черновська Анна. Особливості секретного заповіту.....	188
94. Шамрай Максим. Форс-мажорні обставини та істотна зміна обставин: розмежування понять.....	190
95. Штейн Олег. Міжнародний договір як результат мистецтва дипломатії: зв'язок дипломатичного права з правом міжнародних договорів.....	192
96. Юркова Анастасія. Опублікування вироку суду як засіб безпеки.....	194
97. Юрчишена Анастасія. Адміністративна процедура як сучасний етап взаємодії публічної влади та громадянина.....	196
98. Яворська Єлизавета. Самовільне залишення військової частини: правові позиції Верховного Суду.....	198
99. Яремчук Каміла. Міжнародно-правова кваліфікація викрадення українських дітей з окупованих територій: відповідальність держав і механізми притягнення до неї.....	200

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

12-15 травня 2025 року

Літературний редактор Лупул О.В.

Технічна редакторка Кудрінська О.М.

Підписано до друку 12.06.2025. Формат 60 x 84/16.

Електронне видання.

Ум.-друк. арк.11,4. Обл.-вид. арк. 12,2. Зам. 3-010.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного
університету 58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.